

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA POMOCNÝCH VĚD HISTORICKÝCH
A ARCHIVNÍHO STUDIA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Barokní znakové galerie.
Heraldická reprezentace šlechty, duchovenstva a měšťanstva,
její interpretace a možnosti využití

The Baroque Heraldic Gallery of Coats of Arms.
Heraldic Representation of Nobility, Clergy and Burghers,
its Interpretation and Application Possibilities

Praha 2012

Autor diplomové práce: **Jan Oulík**
Vedoucí práce: **doc. Dr. Ivana Ebelová, CSc.**

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně, za použití citovaných pramenů a literatury.

V Odolena Vodě dne 24. června 2012

.....

Jan Oulík

Abstrakt

Barokní znakové galerie. Heraldická reprezentace šlechty, duchovenstva a měšťanstva, její interpretace a možnosti využití

Práce se zabývá barokní heraldikou, konkrétně fenoménem znakových galerií v českých zemích v pobělohorském období. Za pomoci metod pomocných věd historických analyzuje tři znakové soubory z 60.–90. let 17. století:

1. znaky a znamení donátorů na šestnácti obrazech Svatováclavského cyklu v bazilice sv. Václava v poutním místě Stará Boleslav nedaleko Prahy;
2. trojici malovaných znaků ve štukových kartuších na vítězném oblouku kaple Panny Marie a sv. Karla Boromejského v bývalém Vlašském špitále na Malé Straně v Praze;
3. znaky a znamení na deseti dřevěných podstavcích soch českých patronů v arciděkanském kostele Nanebevzetí Panny Marie v Tachově.

Práce přináší edici jmenovaných znakových souborů a identifikaci většiny osob, jimž znaky patřily, včetně srovnání se znaky v jiných pramenech (pečetí, koncepty erbovních listin, staré tisky). Zasazením do širšího historického kontextu a rozбором struktury dárců práce mj. ukazuje na složení tehdejších elit z řad vyšší a nižší šlechty, duchovenstva a měšťanů a na potřebu sebereprezentace těchto společenských vrstev.

Mnohé znaky a znamení ze zmíněných tří souborů doposud nejsou v literatuře popsány. Práce současně ukazuje, jak mohou pomocné vědy historické doplnit výsledky zkoumání dalších historických a uměnovědných oborů a přispět k novému poznání doposud málo probádané a často jednostranně posuzované pobělohorské doby a její mentality.

Klíčová slova: *baroko, heraldika, znakové galerie, reprezentace, šlechta, duchovenstvo, měšťané, Praha, Stará Boleslav, Tachov*

Abstract

The Baroque Heraldic Gallery of Coats of Arms. Heraldic Representation of Nobility, Clergy and Burghers, its Interpretation and Application Possibilities

This article focuses on Baroque heraldry, specifically the phenomenon of galleries of coats of arms in the Bohemian lands during the post-White Mountain period. Using auxiliary historical sciences methods, three sets of coats of arms from 1660–1690 are analysed:

1. Heraldic coats of arms and insignia of benefactors on sixteen paintings of the Saint Wenceslas series in the Basilica of St. Wenceslaus in the pilgrimage area of Stará Boleslav near Prague;
2. A set of three painted coats of arms in stucco cartouches on the triumphal arch of the Chapel of the Virgin Mary and St. Charles Borromeo in the former Vlašský Hospital in Prague's Lesser Town;
3. Heraldic coats of arms and insignia on ten wooden plinths of statues of Bohemian patrons in the archdeanery church of the Assumption of the Virgin Mary in Tachov.

The article yields a series of named sets of coats of arms, and the identification of most persons to whom they belonged to, including a comparison with coats of arms presented in other sources (seals, designs on deeds for coats of arms, old prints). With the placement into a wider historical context and an analysis of the donor structure, the article also points to the composition of the elite at that time, stemming from a range of higher and lower nobility, clergy and burghers, and to the need to make themselves visible in these social classes.

Many coats of arms and insignia from the three mentioned assemblages have not been described in literature. At the same time, the article also demonstrates how much auxiliary historical sciences methods help in supplementing findings from other historical and arts-related fields, and how much they contribute to a new understanding of the little-researched and often one-sidedly evaluated post-White Mountain period and its mentality.

Keywords: *Baroque, Heraldry, Gallery of Coats of Arms, Representation, Nobility, Clergy, Burghers, Prague, Stará Boleslav, Tachov*

Poděkování

Děkuji zejména:

Za ochotnou a nezištnou pomoc radou a skutkem jsem zavázán zejména těmto osobám:

Paní Doc. Dr. Ivaně Ebelové, CSc. za trpělivost a vedení mé práce;
panu Prof. Pavlu Preissovi, historikovi umění, za povzbuzování a inspiraci;

PhDr. Pavlu R. Pokornému, přednímu znalci církevní heraldiky a mému vzácnému příteli;

P. Mgr. Vladimíru Kelnarovi, proboštu staroboleslavské kapituly a vedoucímu Diecézního konzervátorského centra Arcibiskupství pražského za možnost pořízení fotografií ve Staré Boleslavi;

Ing. Karlovi Vavřínkovi z Prahy za pořízení kopií v archivu ve Vídni;

Prof. Guidovi Scaramellinimu z italské Chiavenny za cenné informace z místního archivu;
Dr. Claudio Poetovi a Dr. Marku Ruggierovi z Italského kulturního institutu v Praze;
akademickému malíři Tomáši Bergerovi za cenné konzultace;

P. PharmDr. Mgr. Josefu Šedivému, OCr., velmistru Rytířského řádu křižovníků s červenou hvězdou za možnost pořízení fotografií v Tachově;

P. Mgr. Václavu Vojtíškoví, římskokatolickému faráři z Tachova;
panu Antonínu Charvátovi z Tachova za pořízení fotografií znaků na podstavcích soch;

Dr. Martinu Mádlovi, historikovi umění;

Bc. Janě Jakubské, spolužačce;

PhDr. Mileně Běličové, vedoucí Archivu NM v Praze;

Mgr. Martě Vaculínové, Ph.D., vedoucí oddělení rukopisů a starých tisků Knihovny Národního muzea v Praze

Dále archivářům z I. oddělení Národního archivu v Praze, Archivu hlavního města Prahy, Státního oblastního archivu v Praze a Státního oblastního archivu v Plzni...

V neposlední řadě a zejména však své milé ženě PhDr. Petře Oulíkové, PhD za porozumění a trpělivost a jejím rodičům Marii a Františkovi Nevímovým a své mamince Heleně Oulíkové za pomoc s hlídáním našich dětí.

a celé řadě dalších...

Obsah

Místo úvodu (s. 7)

1. Barokní doba a znakové galerie (s. 8)

Cíl práce (s. 8)

Barokní heraldika (s. 8)

Rozšíření pramenné základny a „profanace“ heraldiky (s. 9) / Zájemce o znak (s. 11) /

Proměna elit (s. 12) / Odkaz barokní heraldiky (s. 12)

Znakové galerie (s. 14)

Úřednické galerie (s. 16) / Rodové znakové galerie (s. 18) / „Donátorské“ znakové galerie (s. 20) / Znaky na obrazových cyklech (s. 23) / Soubory soch (s. 24)

2. Tři kapitoly o barokních znakových galeriích (s. 26)

I. Znaky donátorů na obrazech svatováclavského cyklu v bazilice sv. Václava ve Staré Boleslavi (s. 26)

Tři boleslavské znakové galerie (s. 28) / Obrazy svatováclavského cyklu (s. 28) / Autorství obrazů (s. 30) / Opravy obrazů (s. 31) / Pořadí obrazů (s. 31) / Edice nápisů a znaků (s. 32) / Obrazy v lodi (s. 32) / Obrazy pod kruchtou (s. 58) / Shrnutí (s. 61) / Motivace donátorů (s. 63) / Datace obrazového cyklu (s. 63)

II. Znaky na vítězném oblouku kaple bývalého Vlašského špitálu v Praze (s. 65)

První znaková kartuše (s. 67)

Odkaz Francisca Borelly (s. 70)

Druhá znaková kartuše (s. 73)

Výhodný sňatek (s. 76) / Giambelli jako kulturní mecenáš (s. 77) / Závěr života Michaela Giambelliho (s. 79) / Vdova Anna Kateřina, rozená Beníková (s. 79) / Ostatky Michaela Giambelliho a jeho příbuzných (s. 81) / Závěrečné ohlédnutí (s. 82)

Třetí znaková kartuše (s. 83)

Časové zařazení znakové galerie (s. 86)

III. Znakový soubor v kostele Nanebevzetí Panny Marie v Tachově (s. 89)

Arciděkaný kostel Nanebevzetí Panny Marie (s. 89) / Vznik galerie českých světců (s. 90) / Johann Franz Franchimont (s. 91) / Rozdíl v provedení soch (s. 92) / Sochy a jejich donátoři (s. 93) / Edice nápisů a znaků (s. 93) / Shrnutí (s. 101)

3. Závěr (s. 102)

4. Seznam zkratk, prameny a literatura (s. 104)

5. Přílohy (s. 119)

Motto:

„Vojska třicetileté války nebyla jen negativním živlem, ubíjejícím to, co zde předchozí generace na poli duchovním byly vytvořily. (...) Souvěké armády představovaly namnoze jakési kulturní měsidlo, v němž stýkaly se vzdělanosti nejrozličnějších národů, a měly význam pro každý kraj i národ, s nímž přicházely do trvalejšího a hlubšího styku. Záleželo na tom, jaké kdo měl dispozice osobní, aby si dovedl z tohoto podivného a neforemného shluku a sváru vybrati to dobré, co mohl poskytnouti.“

Zdeněk Kalista, Zikmund Myslík z Hyršova, Praha 1940

Místo úvodu

V noci na neděli 26. července 1648 švédský oddíl generála Königsmarka nenadálým útokem obsadil Hradčany a Malou Stranu na levém břehu Vltavy. Pravobřežní Staré a Nové Město pražské se vzchopily k hrdinské obraně. Měšťané, vojáci, šlechta, studenti i duchovní a také oddíl pražských Židů sáhli ke zbrani a dokázali úspěšně vzdorovat svým obláhatelům po řadu týdnů.

Staroboleslavský děkan **Rudolf Kryštof Roder z Feldburka** se stal zástupcem velitele oddílu duchovních pod vedením Dona Floria Cremony. Královéhradecký student pražské univerzity **Martin Hrubý** se zapojil do bojů v řadách studentské legie.

Obrany se aktivně zúčastnili také přítomní Italové. Kromě vrchního velitele Jeronýma hraběte Colloreda to byl například komorní rada **Johann Anton Losy**, rodák z Piura nedaleko Chiavenny na milánsko-švýcarském pomezí. Jako hejtman staroměstské svobodné setniny se Losy vyznamenal v bojích u průlomu v novoměstských hradbách. Ve stejném oddíle dobrovolně sloužil, municí a proviantem podporoval pražské obránce Losyho krajan, obchodník **Michael Giambelli**. Další Ital, císařský rytmistr **Francesco Borella**, velel jedné ze čtyř čet tzv. šlechtické škadrony. Při ozbrojeném odporu se vyznamenali také pražský rodák z rodiny italských umělců **Johann Ambrosio Miseroni** či malíř **Fabián Šebestián Harovník**.

Kanovník metropolitní kapituly a český kazatel u sv. Víta **Václav František Nebeský (Coelestinus)** takové štěstí neměl. Švédští vojáci k němu v noci vtrhli a pobrali mu peníze, svršky i nábytek. Nebohého kanovníka svlékli do naha a ztýrali do krve tak, že se z toho čtyři týdny vzpamatoval a poté chodil po žebrotě.

O všech výše jmenovaných se zmiňuje tato práce.

Obránci obou pražských měst statečně vytrvali až do chvíle, kdy k nim i k obláhatelům dorazila zpráva, že ve vestfálských městech Osnabrücku a Münsteru byl uzavřen vytoužený mír. A tím skončila třicetiletá válka.

1. Barokní doba a znakové galerie

Cíl práce

Cílem této práce je popsat tři znakové galerie a pomocí metod pomocných věd historických rozkrýt, anebo alespoň vytušit vazby mezi jedinci nebo společenskými či profesními skupinami a pokusit se ukázat, zda „pomocné vědy historické“, zejména heraldika, jsou hodny svého jména. Tedy zda a jak pomáhají potvrdit či rozšířit naše znalosti o zkoumané lokalitě a době jejich vzniku. Neboť, slovy heraldika Pavla R. Pokorného „skutečná heraldika ve smyslu vědeckém musí (...) sama postupovat důsledně interdisciplinárně, a to nejen v rovině ostatních pomocných věd historických, ale i dalších oborů.“¹ A připojme ještě definici z umělecko-historického pohledu: „Pro dějiny umění spočívá význam heraldiky především v možnosti bližšího určení uměleckých památek pomocí identifikace a rozboru zde přicházejících znaků, zpřesnění deskripce daných artefaktů, přičemž objektem umělekohistorického zájmu sestávají i znaky samy.“²

Následující práce nechť je drobným střípkem do mozaiky doposud nedostatečně probádaného barokního období.

Barokní heraldika

Období uměleckého slohu, které označujeme výrazem „baroko“ (v našich zemích zhruba od 20. let 17. století do 40. let 18. století) po sobě zanechalo pozoruhodné dědictví nejen v podobě architektonických skvostů, památek výtvarného i slovesného umění, ale pomáhalo utvářet i náš vztah ke krajině a řadu dalších oblastí, které našly svůj odraz v mentálním vybavení české společnosti. Hodnocení tohoto slohového období však prošlo v průběhu časů následujících po jeho odeznění složitým vývojem. Od naprosté negace a zavržení, kdy přízvisko „barokní“ získalo až hanlivý a posměšný nádech, přes znovuoobjevení jeho bohatství a krásy (především díky historikům umění v první polovině 20. století) až po současnou snahu o jeho nezaujaté zhodnocení na základě kritického zkoumání, nezatíženého národnostními, náboženskými a politickými předsudky.³

---

¹ Pavel R. POKORNÝ, *Heraldika jako mezioborová disciplína*, in: Acta Universitatis Carolinae – Philosophica et historica 1, Z pomocných věd historických XIII, 1996, s. 111–117, cit. s. 111.

² Anděla HOROVÁ a kol., *Nová encyklopedie českého výtvarného umění*, A–M, Praha 1995, s. 255.

³ Výstižnou stať o hodnocení barokní éry v pozdějších obdobích zveřejnili v roce 1983 historici Jan P. Kučera a Jiří Rak: Druhý život barokního dějepisectví (Kapitola VIII.), in: Jan P. KUČERA, Jiří RAK, *Bohuslav Balbín a jeho místo v české kultuře*, Praha 1983, s. 207–222.

Dlouhou éru skepse vůči pobělohorské době a její kultuře, zahájenou v době osvícenství, živenou v dobách národního obrození a trvající v obecném povědomí po vzniku Československa a pochopitelně i v časech následné politické nesvobody, se viditelně daří překonávat teprve v posledních desetiletích. Navzdory tomu si pobělohorská doba určité stigma „Popelky“ mezi slavnějšími a badatelsky přitažlivějšími obdobími nese doposud.

Rovněž studium barokní, rozuměj „pobělohorské“, heraldiky stálo donedávna spíše na okraji zájmu odborné veřejnosti. Jisté oživení lze sledovat teprve v posledních desetiletích, zejména díky pracím hrstky odborníků.⁴ Důvodem nezájmu je skutečnost, že heraldika barokního období je pro svoji přílišnou honosnost až přezdobenost považována mnohými badateli za úpadkovou.⁵ Za všechny její kritiky uvedme citaci z textu Františka Kučery: „Je paradoxem, že baroko, které použilo sice základní prvky renesančního slohového tvarosloví, ale dodalo příděch bojového protireformačního pathosu, sloh, který zanechal u nás památky světové proslulosti a formoval celou českou krajinu svými dominantami od honosných zámků přes nádherné chrámy až po prostá boží muka v polích, nepřineslo v heraldice žádné pronikavější novoty. Spokojuje se pouze rozvíjením toho, co vzniklo staletým vývojem. Heraldika se v 17. a 18. století stává pouze symbolem, mluvíme o jejím úpadku. Znak se v baroku tvoří tak, že se klade důraz na jejich stále větší honosnost, ovšem bez citu pro znakové umění.“⁶ Zkusme se tedy podívat blíže, zda barokní heraldickou tvorbu lze odbýt mávnutím ruky, když toto „úpadkové“ období – slovy Františka Kučery – „nepřineslo žádné pronikavější novoty“.

Rozšíření pramenné základny a „profanace“ heraldiky

Potíž s „uchopením“ barokní heraldiky leží ovšem oproti předchozím staletím také ve značném rozšíření pramenné základny. Jestliže středověké znaky nacházíme na pečetích, případně na náhrobních kamenech či na architektuře, v barevném provedení pak v pramenech kodikologické povahy (zejména v malovaných erbovnících), na nástropech malbách a nemnoha deskových obrazech, jedná se v souhrnu o počty zvládnutelné pilnými jednotlivci typu Augusta Sedláčka.

V období renesance a poté baroka však dochází k prudkému nárůstu heraldické tvorby a úměrně tomu se také zvětšuje množství dochovaného materiálu. Svým znakem či znamením

---

⁴ Jmenujme alespoň práce autorů (řazeno abecedně) Jiřího Brňovjána, Michala Fialy, Jiřího Hanáčka, Tomáše Krejčíka, Karla Müllera a Jana Županiče. V církevní heraldice je to pak Pavel R. Pokorný.

⁵ Milan BUBEN, *Encyklopedie heraldiky*, Praha 2003, s. 426.

⁶ František KUČERA, *Tvarový vývoj štítu v renesanci a baroku*, in: Sborník příspěvků II. setkání genealogů heraldiků Ostrava 15.–16. 10. 1983, Ostrava 1984, s. 64–69, cit. s. 67–68.

již pečeti kromě panovníka a šlechty také všemožní církevní činitelé a církevní instituce, města a městečka, měšťané, řemeslné cechy i náboženská bratrstva.

Poznatky o znacích lze čerpat také z dalších primárních pramenů jako jsou dochované erbovní listiny, královská registra a koncepty erbovních listin (často s popisem a vyobrazením znaku; v českém a uherském království dochované od roku 1527). Znaků nyní nacházíme také v četných pramenech individuální povahy, jako jsou památníky čili štambuchy, malované rodokmeny, sepulkrální památky aj. Počty dochovaných pečeti jdou do desítek tisíců (a snad ještě vyšších řádů).

Obrovské množství heraldického materiálu je však také důsledkem určité „profanace“ heraldiky. Užívání heraldických znaků nebylo nikdy – navzdory laickým názorům o opaku – záležitostí pouze urozených vrstev. Pečeti se znaky měšťanů a řemeslníků známe již od 13. a hojněji od 14. století a vyskytují se po celý středověk. V 16. a zejména 17. století již užívali nějakého znaku či pečetního znamení příslušníci všech myslitelných elit, i ti, kdo se za ně pokládali. „Zvláště od 17. století však nabývají doklady měšťanské heraldiky výrazně na četnosti, takže se vymykají jakékoliv souborné evidenci a tedy i následnému zhodnocení.“⁷

V průběhu 16. století (kdy se po vzoru panských rodin před spontánním přílivem nových členů uzavírá také rytířský stav) vznikla dokonce početná skupina tzv. „erbovníků“, tedy osob, kterým panovník udělil znak a přídomek, ale zůstali nadále příslušníky měšťanského stavu a nepostoupili tedy mezi skutečnou šlechtu (pokud ovšem nebyli rytířským stavem na zemském sněmu „přijati“). Honosit se vlastním znakem mohli tehdy nejen lidé svobodní, ale dokonce i někteří nevolníci.⁸

Situaci výstižně shrnuje text o osobních znacích z Erbovní knížky na rok 1935: „Odedávna užívali nešlechtici osobních znamení. Tato znamení byla nejprve kreslena ve štítu prostém, později byla přidána přílba, pokrývky, koruna i klenot, takže znamení nešlechtice přijaté a znak šlechtický udělený ve stejném období sedmnáctého nebo osmnáctého století kresbou a zevnějšími tvary se od sebe téměř neliší.“⁹

---

⁷ Karel MÜLLER, *Znaková tabla opavského městského soudu ze 17. a 18. století*, in: Časopis Slezského zemského muzea, série B, roč. XL, 1991, s. 148–162, cit s. 148.

⁸ Tématikou erbovních měšťanů (tzv. erbovníků) v českých zemích v 16. a na počátku 17. století se zabýval Vladimír Klecanda v kapitolách Přídomky erbovníků, Erbovníci v poddanství a Erbovní spolek. – Vladimír KLECANDA, *Tři kapitoly o českomoravských erbovnících*, in: Zprávy českého zemského archivu, sv. VII, Praha 1932, s. 69–96. Zatím nepřekonanou stať o znameních a znacích nešlechticů vydali A. Markus a J. Pilnáček – Antonín MARKUS, Josef PILNÁČEK, *Znamení a znaky nešlechticů*, in: Časopis Rodopisné společnosti československé v Praze, ročník V., 1933, s. 28–35, 112–123. Z německé odborné literatury jmenujme alespoň shrnující práce F. Hauptmanna a K. F. Bauera – Felix HAUPTMANN, *Wappenrecht der Bürgerlichen*, Bonn 1882; Konrad F. BAUER, *Das Bürgerwappen. Ein Buch von den Wappen und Eiogenmarken der deutschen Bürger und Bauern*, Frankfurt am Main 1935.

⁹ *Erbovní knížka na rok 1935*, s. 52–53 (autor neuveden)

A podobnou proměnou prošly i přídomky, označující původně sídlo šlechtice: „V té době (16. století – *pozn. jou*) se už docela setřel původní význam přídomků a udělované predikáty se staly jen symbolem ‘vladyctví’, jakýmsi doplňkem erbu, nemající vůbec vztahu ani k původu, ani k majetku obdarovaného.“¹⁰

Barokní doba je tedy obdobím, kdy znak definitivně přestal být záležitostí urozených vrstev. Znak skládajícího se ze štítu, přilby s příkrývadly a klenotu nebo pečetního znamení, které tuto kompozici alespoň vzdáleně připomíná, užívají kromě skutečné šlechty také široké vrstvy elit z měšťanského i venkovského prostředí.¹¹ „Honositi se erbem stalo se touhou přemnohých, stalo se módou, již hověl kde kdo onačejší, i když leckdy byl to jen erb cechovní nebo libovolně zvolený. Erby nešlechticů ocitaly se tak na pečetidlech, pečetních prstenech, na různém domácím nářadí, koflících, talířích, na nábytku, kostelních lavicích a jmenovitě též na náhrobnících.“¹²

Zájemce o znak

Kde mohl zájemce z českého království 17. století, který se „se znakem nenarodil“ (jak bylo samozřejmé ve šlechtických rodinách i v rodinách „erbovníků“) znak získat? Možností bylo hned několik. Mohl se obrátit s žádostí na **královskou** (tedy **českou dvorskou**) **kancelář**. Případně bylo možné využít instituce erbovního spolku čili „erbovního strýcovství“ (tedy s královským svolením být přijat k erbu a přídomku jiné rodiny), které však v pobělohorské době zaniká.

Znak mohl zájemce obdržet rovněž z **říšské kanceláře**. Udělení říšského šlechtictví a dalších výsad však v českých zemích nemělo platnost bez potvrzení českým panovníkem či předbělohorským zemským sněmem.

Udělení znaku si mohl zájemce vyžádat od některého z četných **palatinů** (*comites palatini*, *Hofpfalzgrafen*) tedy osob oprávněných panovníkem udílet znaky a jiné výsady.¹³

Anebo si mohl nějaké „pečetní znamení“ či znak prostě **jen sám zvolit** a přijmout za své, tedy uzurpovat.¹⁴

---

¹⁰ Vladimír KLECANDA, *Tři kapitoly o českomoravských erbovnících*, s. 82.

¹¹ Představa o jak masový jev se jedná, ukazuje publikace Miloslav MILEC, *Občanské pečetě a znamení na pečetích*, Brno 2011, obsahující kolem 3 000 nákrešů nešlechtických pečetí z jihočeských archivů.

¹² Antonín MARKUS, Josef PILNÁČEK, *Znamení a znaky nešlechticů*, s. 29.

¹³ Palatinové (*comites palatini*) se dělili na p. s tzv. větší a menší komitivou. O fenoménu palatinů s přehledem dosud známých rodů a osob z českých zemí, které obdržely „velkou“ a „malou“ komitivu viz Vladimír J. SEDLÁK, *Vývoj komitivity lateránských palatinů*, in: *Heraldika a genealogie*, roč. XXI, č. 3. 1988, s. 161–186. V posledních letech byly popsány znaky vydané patatiny z rodu Eggenbergů, Liechtensteinů, Martiniců, Tomáše Jana Pešiny z Čechorodu, Jiřího Bertholda Pontana z Breitenberka, Schwarzenbergů, Slavatů, Stadionů, Albrechta z Valdštejna.

Rodiny přistěhované z cizích zemí si přinášely znaky vlastní (pokud ve své domovině nějaký znak užívaly).

Toto rozdělení uvádím proto, aby bylo zřejmé, jak obtížné někdy bývá vyobrazený znak určit, tedy připsat jej jeho majiteli, resp. zjistit, komu, kdy a kým byl dotyčný znak udělen. Značné množství znaků totiž dosud nebylo v odborné literatuře popsáno.

Proměna elit

Za stručnou zmínku stojí také proměna ve složení elit. Zatímco v předbělohorském období byla šlechta rozdělena poměrně přehledně na příslušníky panského stavu a rytířstva a teprve pod šlechtici stály na společenském žebříčku osoby a rody nadané erbem, tedy zmínění erbovníci, po vydání Obnoveného zřízení zemského (pro Čechy v roce 1627) začíná být situace složitější. Kromě zavádění titulů obvyklých ve Svaté říši římské národa německého (vévoda, kníže, hrabě, svobodný pán), se také rytířský stav drobí na několik stupňů (vladycký, rytířský, starý a nový rytířský) a bývalé „předbělohorské“ erbovnictví je v podstatě nahrazeno prostým šlechtictvím (*Adelstand*).¹⁵ Kromě panovnické kanceláře však nadále udílejí znaky a predikáty také desítky již zmíněných palatinů. Formálně „prvním stavem“ je však Obnovením zřízením zemským vyhlášeno duchovenstvo, kterému jsou vyhrazena přední místa na zemských sněmech.¹⁶

Odkaz barokní heraldiky

Barokní doba, jak bylo řečeno, vychází z odkazu renesance, současně jí však tvořivě rozvíjí. Na poli heraldiky dává vzniknout několika významným počínům. Připomeňme si některé z nich:

„Baroko obohatilo heraldiku o aliance, královské stany, knížecí pláště, hodnostní koruny a jiné honosné kusy, které spoluvytvářejí krásu heraldiky“.¹⁷ Rozvinula se také církevní heraldika (v 17. století např. klobouky apoštolských protonotářů). Změna tedy nastala důrazem na zavádění tzv. **honosných kusů**. Slovy historika Petra Mati: „V 17. století, kdy v aristokratickém prostředí dochází k rychlému zesložitování erbů a jejich obohacování o

---

¹⁴ Petr Kašpar Světecký z Černčic, místoarchivář v Třeboni, sbíral na počátku 18. století různé rodinné paměti a doprovázel je kresbami znaků, u kterých poznamenával, zda je má dotyčný „po rodičích, či jen »podle své hlavy, nebo je-li snad »ten pečovat z onejch jeden, jaké kramáři na prodej nosejí.«“. Antonín MARKUS, Josef PILNÁČEK, *Znamení a znaky nešlechticů*, s. 31–32.

¹⁵ Podrobně rozebírá tituly nižší šlechty Josef MEJTSKÝ, *Příspěvky k dějinám šlechty v Čechách s připojením rodopisu rytířů Nebeských z Vojkovic*, Praha 1901.

¹⁶ Pavel R. POKORNÝ, *Stav duchovní v Čechách*, in: Heraldická ročenka 2011, s. 56–57.

¹⁷ Milan BUBEN, *Encyklopedie heraldiky*, s. 427.

dodatečné heraldické figury, se znaky stávají stručnou svodkou sociálního postavení držitelů.¹⁸

V první polovině 17. století rovněž vznikl dodnes užívaný systém značení heraldických tinktur prostřednictvím **šrafování**. Do té doby by tinktury značeny například začátečními písmeny názvů tinktur v příslušném jazyce.

Na pole vstupuje v dosud nevídané míře také **knihtisk**. Plodem barokní doby je například znamenitý středoevropský ediční počín Siebmacherova erbovníku (*Siebmacher's Wappenbuch*), který po padesátileté odmlce na počátku 19. století vychází v pozmeněné podobě doposud.¹⁹ Barokní doba vzniknout také dodnes vycházejícím tištěným přehledům šlechtických rodů, tzv. **šlechtickým almanachům**.²⁰

V době baroka, které spolu s dozrívajícím humanismem stálo na osvětském pramenné kritice, se zrodily také **pomocné vědy historické**, zvláště **paleografie** a **diplomatika**, jejichž výrazným počátkem je dílo francouzského benediktina Jeana Mabillona *De re diplomatica libri sex* (1681).²¹ Ve stejné době vycházejí také první **teoretické práce z oboru heraldiky**, z nichž jmenujme alespoň dvoudílnou práci luteránského teologa Philippa Jacoba Spenera, *Insignium theoria seu operis heraldici (pars specialis 1680, pars generalis 1690)*. Připomeňme, že genealogie a heraldika („ars heraldica“) byly **součástí výuky na různých typech škol**, církevních gymnáziích, stavovských akademiích i na univerzitách.²²

---

¹⁸ Petr MAŤA, *Svět české aristokracie (1500–1700)*, Praha 2004, s. 88.

¹⁹ Na počátku tohoto velkolepého díla stál rozsahem neveliký erbovník („*Wappenbüchlein*“) o pouhých devatenácti celostránkových znakových tabulích, které vydal roku 1596 v Norimberku kreslíř, mědirytec a nakladatel Johann Siebmacher († 1611). V roce 1605 pak vydává rozsáhlejší dílko s názvem „*New Wappenbuch*“ celkem o dvě stě dvaceti šesti tabulích většinou po patnácti znacích, poté následují další díly tohoto často opakovaně tištěného a doplňovaného erbovníku. Od poloviny 18. století začínají vycházet i jeho dodatky (suplementy). Celkem vyšlo šest dílů erbovníku a dvanáct jeho dodatků. Ten poslední, dvanáctý, vychází symbolicky v roce zániku Svaté říše římské (1806). Celý „*Siebmacherův*“ erbovník s dodatky za dvě stě let přinesl vyobrazení 19 000 znaků. Po téměř padesátileté odmlce navázala na tento rozsáhlý podnik edice tzv. „*Nového Siebmachera*“. Jednotlivé knihy jsou nyní věnovány zejména šlechtě jednotlivých územních celků, znakům vysoké aristokracie, měšťanů, biskupství a klášterů, univerzit atd. Edice „*Nového Siebmachera*“ obsahuje již přes sto svazků a vychází do dnešní doby. Teprve na konci 18. století vzniká obdobný podnik norimberské firmy Tyroff, který se udržel do druhé poloviny 19. století. Historii souborného „*Siebmacherova díla*“ podává Hanns JÄGER-SUNSTENAU, *General-Index zu den Siebmacher'schen Wappenbüchern 1605–1961*, Graz 1964, s. 11–40.

²⁰ Za první skutečný středoevropský almanach lze označit dílo *Die Durchlauchtige Welt, oder kurzgefaßte Genealogische Historische und Politische Beschreibung...* které od roku 1697 vycházelo v Hamburku, poté v Norimberku a v roce 1739 výjimečně i ve Vratislavi. Dokonalosti a světového věhlasu dosáhlo později nakladatelství Justus Perthes v saském městě Gotha, vydávající od konce 18. století do druhé světové války tzv. „*Gothajské almanachy*“. Tento specifický druh publikací vychází v několika státech (včetně České republiky) dodnes. Zpracováno podle doprovodných textů PhDr. Petra Maška k výstavě *Šlechtické almanachy 17. – 21. století a heraldická tvorba Antonína Javory*, pořádané v Kabinetu knižní kultury v budově Národního muzea v Praze ve dnech 19. února–31. května 2002.

²¹ Václav VOJTÍŠEK, *O vývoji metody diplomatické a jejích potřebách*, in: Sborník historický II, Praha 1954, s. 5–38.

²² Tomáš KREJČÍK, *Z dějin českých genealogických a heraldických zájmů do poloviny 19. století*, in: SAP XXXII, 1982, s. 480–505, cit s. s. 499–500.

„Doba baroka znala navíc velmi výrazný a vypjatý kult rodu.“²³ Z našich končin jmenujme alespoň jezuitu Bohuslava Balbína, který „chtěl svou monumentální genealogií nastavit zrcadlo svým šlechtickým současníkům, ukázat jim slavnou historii jejich rodů a jejich místo ve státě.“²⁴ S tím souvisí také fenomén **sběratelství**. Z českého království připomeňme alespoň augustiniána Vincentia a S. Wilhelmo, který si pořizoval rodopisné výpisky ze svých cest po Čechách, k dalším významným genealogům patřil Michal Adam Frank z Frankenšteina, ale zejména Bohumír Daniel svobodný pán Wunschwitz.²⁵ Z jejich bohatých sbírek těží badatelé dodnes.

Heraldika v barokním období byla bezesporu živou disciplínou. A troufám si tvrdit, že se stala součástí (všední) každodennosti nejen vyšších, ale i středních stavů tehdejší společnosti. Erbovní znamení stalo tématem dokonce i kostelních promluv při významných příležitostech jednotlivců,²⁶ doloženy jsou různé narážky a řečnické paralely duchovních na erbovní znamení při pohřbech příslušníků významných šlechtických rodů.²⁷

Jedním z živých projevů heraldiky jsou i **znakové galerie**, které v době renesance a baroka zažívají nebývalý rozkvět.

Znakové galerie

Již od dob vrcholného středověku zdobí průčelí, stěny a stropy významných světských a církevních staveb různá uskupení heraldických znaků, která vyjadřovala určitá (nadčasová) sdělení. Takové soubory se vyskytují snad ve všech zemích, které heraldiku poznaly, říkáme jim **znakové galerie**²⁸ a internetová encyklopedie Wikipedie uvádí jejich definici: „**Znaková**

---

²³ Valentin URFUS, *Bohumír Daniel z Wunschwitz, genealog české šlechty v první polovině 18. století (K psychosociálnímu profilu barokní šlechty)*, in: Bronislav CHOCHOLÁČ, Jiří MALÍŘ (edd.), Pocta Janu Janákovi, předsedovi Matice Moravské, profesoru Masarykovy univerzity věnují k sedmdesátinám jeho přátelé a žáci, Brno 2002, s. 405–412, cit. s. 407.

²⁴ Balbínovo Tabularium vyšlo ve druhé dekádě díla *Miscelanea historica regni Bohemiae*. Tomáš KREJČÍK, *Z dějin českých genealogických a heraldických zájmů...*, s. 491.

²⁵ Tomáš KREJČÍK, *Z dějin českých genealogických a heraldických zájmů...*, s. 492, 494–495. O posledně jmenovaném nedávno vyšla samostatná studie Kláry Woitschové – Klára WOITSCHOVÁ, *Gottfried Daniel Wunschwitz, sběratel, heraldik a genealog*, Praha 2011.

²⁶ Rudolf HOLINKA, *Barokní heraldická symbolika*, in: Erbovní knížka na rok 1941, s. 57–61 (ukázáno na příkladu obláčky slečny Marie Lidmily Antonie z Říčan r. 1720 a pohřební řeč nad panem Jiřím Šebešovským ze Šenovic z roku 1664).

²⁷ David NOVOTNÝ, *Heraldické motivy v pohřebních kázáních raného novověku*, in: Genealogické a heraldické listy 1/2009, Praha 2009, s. 30–43.

²⁸ Německy *der Wappenfries*, též *die Wappengalerie*, anglicky *Heraldic Frieze* či *Heraldic Gallery of Coats of Arms*, polsky *fryz heraldyczny* a také *galerie herbów*.

galerie (též **erbovní galerie**)²⁹ je v heraldice označení pro soubor znaků či erbů, které jsou dochované jako architektonické prvky (malované či tesané) v interiérech či exteriérech budov.“³⁰

Základní klasifikaci a rozbor termínu „znaková galerie“ podal v roce 1984 Ivan Hlaváček.³¹ Za znakovou galerii je podle něj „možno považovat každý takový stabilní soubor erbů, který je soustavně či alespoň do jisté míry veřejně přístupný, je vypracován tak, aby působil i s odstupem, tj. ve větších dimenzích, je neopakovatelný (ovšem ve smyslu své primární funkce, čili nikoliv, pokud jde o kopie ap.), a který výrazně **manifestuje určité politické, vojenské, kulturní, náboženské, první, genealogické či společenské skutečnosti a nároky, nebo fixuje památku takových událostí**“. Otázku přístupnosti znakových galerií shrnul Ivan Hlaváček do lapidární věty: „Celkovou funkcí a tendencí těchto galerií je dáno, že měly být co nejvíce na očích“.

Podle umístění rozdělil Hlaváček znakové galerie na **interiérové** a **exteriérové**, podle velikosti je roztřídil na **malé** (od tří do pěti znaků), **střední** (od šesti do dvaceti znaků) a **velké** (nad dvacet znaků). Současně upozornil na důležité úskalí, které čeká badatele pátrající po konkrétních důvodech vzniku znakových galerií: „Zpravidla nemáme výslovné písemné svědectví o tom, jaké byly záměry iniciátora těchto děl“.

Průzkum znakových galerií je, slovy Ivana Hlaváčka, jednou ze skrytých možností, „jejichž pomocí můžeme hlouběji proniknout (...) do každodennosti a způsobu myšlení určitých vrstev našich předků“. Neboť tento „zajímavý jev heraldické tvorby se táhne vlastně takřka celými dějinami živé heraldiky až do současnosti“. Hlubší obecně historická interpretace znakové galerie je možná „ovšem vždy až po primární analýze heraldické“. A toto Hlaváčkovu doporučení je současně metodickým základem této práce – pomocí kritického rozboru heraldických znaků a znamení se snaží dobrat hodnověrných závěrů.

Ivan Hlaváček rovněž naznačuje i druhové dělení galerií, při kterém je třeba zkoumat, zda jde o **aspirace politické, vztahy genealogické** nebo **deklarace ambicí religiózně politických**. Pro posledně jmenovaný typ aspirací (tedy nároků a nadějí na nějaké postavení) je příznačné, že se vyskytují „ve všelikých sakrálních prostorách“.

²⁹ Pro účely této práce budu užívat termín „znaková galerie“, protože termín „znak“ je širší nežli „erb“, který označuje spíše rodové (dědičné) znaky. Viz Milan BUBEN, *Encyklopedie heraldiky*, s. 130 a 497–498.

³⁰ Nejstarší datovaná znaková galerie v Čechách se zachovala na zámku Jindřichův Hradec. Pochází z roku 1338. Pro naše země je však nejvýznamnější galerie na hradě Laufu u Norimberka, kterou nechal na území tzv. Nových Čech postavit v 60. letech 14. století římský císař a český král Karel IV. Erbovní sál obsahuje celkem 112 znaků. Zdroj: http://cs.wikipedia.org/wiki/Znakov%C3%A1_galerie (30. 5. 2012)

³¹ Ivan HLAVÁČEK, *Znakové galerie jako heraldická kategorie*, in: Sborník příspěvků II. setkání genealogů heraldiků Ostrava 15.–16. 10. 1983, Ostrava 1984, s. 27–28.

V této práci bude pojem pojat poněkud šíře – za znakovou galerii bude požadován i takový soubor znaků, který je pouhým doplňkem nějakého významnějšího souboru artefaktů, například galerie soch, cyklu závěsných obrazů či fresek.

Zaměřme se nyní podrobněji na tři typy znakových galerií hojně frekventovaných v barokním období nejen v Čechách, ale i v okolních zemích – na galerie **úřednické**, **genealogické** a „**dárcovské**“.

Úřednické galerie

Tzv. úřednické znakové galerie, „představující prostřednictvím erbů funkce a hierarchii držitelů různých úřadů zemské nebo církevní správy“, ³² patří ke znakovým seskupením, která vyjadřují politické aspirace. Do této skupiny spadají především oblíbená vyobrazení **zasedání zemského soudu**. Ta se zachovala jako monumentální fresky se znaky ve velké síni v prvním patře zámku v Horšovském Týně (z roku 1558) a ve Velké síni zámku v Bechyni (z let 1599–1600). ³³ Z pobělohorského období už rozměrná vyobrazení zasedání zemského soudu neznáme, s činností této vrcholné státoprávní instituce však souvisí **výzdoba místnosti zemských desk na Pražském hradě**. Na klenbě této rozlehlé prostory vznikla v průběhu dvou století nejrozsáhlejší dochovaná znaková galerie v Čechách. Obsahuje dvacet jedna sestav se jmény a erby úředníků většího a menšího zemského soudu z let 1563–1564 až 1774–1778. ³⁴

Moravskou analogií je **heraldická výzdoba bývalého Stavovského domu** (dnešní Nové radnice) **v Brně**, vyzdobená kamennými deskami s polychromovanými znaky zemských úředníků z druhé poloviny 16. století. Tyto desky doplňují barevné znaky jedenácti úředníků, vymalované v letech 1776–1777 na stropě sousední světnice zemských desk. ³⁵

---

³² Martina JERÁNKOVÁ, *Erbovní galerie jako prostředek reprezentace raněnovověké šlechty (Rekonstrukce zaniklé erbovní galerie na hradě Roupov na základě rukopisů z fondů Národní knihovny České republiky)*, in: Studie o rukopisech, XXXVI, 2005–2006, Praha 2008, s. 141–203, cit. s. 142–143.

³³ Lubomír SRŠEŇ, *Větší zemský soud v Čechách ve vyobrazeních 16. století*, in: Časopis Národního muzea – Historické muzeum, roč. CXLIV, čís. 3–4, 1975, s. 143–175., cit. s. 162–164, 172–174, obr. 6 a 9.

³⁴ „Erby byly zřejmě malovány na náklad šlechtice, který byl instalován do nejvyššího úřadu. Společně se asi úředníci na nákladech nepodíleli. (...) K rozdělení nákladů snad mohlo dojít tehdy, když se změnilo obsazení celého zemského soudu.“ in: Pavla BURDOVÁ, *Zemský soud v malbách na Pražském hradě a v rukopisu Stavovského archivu*, in: SAP, roč. XXXI., 1, Praha 1981, s. 207–226; Milena ŠVECOVÁ, *Zemský soud v Čechách do roku 1749. Příspěvek k dějinám šlechty v první polovině 18. století*, neotištěná diplomová práce na katedře PVH a AS FF UK, Praha 1983, Archiv Národního muzea v Praze.

³⁵ Jiří HANÁČEK, *Heraldická výzdoba Nové radnice v Brně*, 1.–4. část, Brno 1981–1984.

Ze Slezska známe znakovou galerii úředníků z řad těšínské šlechty, vymalovanou na závěsných obrazech, které zdobily stěny **sněmovny v Těšíně** (nyní na zámku ve Frýdku). Tato galerie však vznikla teprve na přelomu 18. a 19. století.³⁶

Nepochybně menší rozsah měla znaková galerie z druhé poloviny 17. století torzovitě zachovaná ve velké síni v prvním patře východního křídla **pražské Novoměstské radnice**. Z dochovaných zbytků několika znaků je patrné, že na zdech bylo vymalováno několik úřednických sestav Nového Města pražského.³⁷

Tento typ znakových galerií však nacházíme také v sakrálním prostředí. Hierarchii pravděpodobně úřednického typu vyjadřuje soubor znaků na klenbě presbytáře **kostela sv. Vavřince v Kutné Hoře** z počátku 18. století.³⁸ Do stejné kategorie patří i malované znaky čtyř rektorů pražské Ferdinandovy univerzity z přelomu 17. a 18. století vymalované na stropě presbytáře **kostela sv. Pankráce v Praze 4**.

V podobě závěsných obrazů se dochovala čtyři znaková **tabla příslušníků městského soudu z Opavy** ze 17. a 18. století.³⁹ Ze zahraničí jmenujme alespoň rozměrnou znakovou tabuli (*Landtafel*), představující zasedací pořádek zemského sněmu v solnohradském knížectví z let 1620–1622. Pod znakem knížete-arcibiskupa jsou v řadách hierarchicky seřazeny znaky prelátů, nositelů dědičných úřadů, rytířů, měst a městeček.⁴⁰

Zvláštním typem „úřednických galerií“ jsou **znaková uskupení církevních institucí a hodnostářů**. Nejrozsáhlejší z nich je soubor dvaceti dvou štítů biskupství, kapitul, klášterů a prelátů (proboštů, děkanů a opatů) vymalovaných v kartuších **v kapli Arcibiskupského paláce v Praze**. Soubor vznikl jako součást výzdoby této kaple dokončené roku 1599.⁴¹

³⁶ Karel MÜLLER, *Erbovní galerie těšínské šlechty, kdysi v těšínské sněmovně, nyní na frýdeckém zámku*, Český Těšín 2008.

³⁷ Ivana EBELOVÁ, *Otázky a problémy novověké epigrafiky. Nápis a jejich konzervace na příkladu zámku v Encovanech, pražské Novoměstské radnice a hřbitovního kostela sv. Petra a Pavla ve Starých Prachaticích*, in: *Acta Universitatis Carolinae, Philosophica et historica* 1, Z pomocných věd historických XIII, Praha 1996, s. 119–131, cit. s. 121. Z malovaných znaků lze určit erb Václava Karla Čabelického ze Soutic, od listopadu 1664 hejtmána Nového Města pražského († v červnu 1687) - tamtéž s. 129, obr. 11.

³⁸ Doprovodný nápis uvádí, že kostel byl roku 1704 obnoven za mincmistra (*Berghoffmistra*) Jana Bernarda Wohnsiedlera. Vymalovány jsou znaky Svaté říše římské, Uher a Čech, Kutné Hory a Kaňku, pánů z Talmberka a několika měšťanských rodin. Jiří ROHÁČEK, *Nápis města Kutné Hory*, Praha 1996, s. 151–152, s. 287 – obr. 54.

³⁹ Karel MÜLLER, *Znaková tabla opavského městského soudu ze 17. a 18. století*, in: *Časopis Slezského zemského muzea, série B, ročník XL*, 1991, s. 148–162, cit s. 148.

⁴⁰ Peter KELLER, Johannes NEUHARDT (eds.), *Erbischof Paris Lodron (1619–1653). Staatsmann zwischen Krieg und Frieden*, Salzburg 2003, s. 217, obr. 2.1.3.

⁴¹ Pavel R. POKORNÝ, *Znaková galerie arcibiskupské kaple*, in: *Sborník prací k sedmdesátým narozeninám Dr. Karla Beránka*, Praha 1996, s. 156–171.

Devět osobních znaků a erbů všech tehdejších členů svatovítské kapituly nalezneme na iluzivním portále bývalé kapitulní knihovny v **Mladotově domě na Pražském hradě**. Heraldická výzdoba byla dokončena počátkem roku 1726.⁴²

Tištěnou obdobou znakových galerií provedených na architektuře byly tzv. **znakové kalendáře** (německy *Wappenkalender*) vydávané od 16. do konce 18. století zejména v německých zemích. Ojedinelé příklady u nás známe z kapitul v Olomouci a ze slezské Vratislavi.⁴³ Z Olomouce známe také malovaná tabla kanovníků zdejší kapituly.⁴⁴

Rodové znakové galerie

Druhou skupinu tvoří znakové galerie zobrazující genealogické vztahy. Tento způsob heraldické prezentace se vyvinul ze středověké zásady dokazovat urozený původ dotyčného „probanta“ prostřednictvím „čtyř koutův“ (tedy vývodem ze čtyř urozených předků) a došel zvláštní obliby v období renesance.⁴⁵ Úkolem znakových galerií bylo především uchovat „paměť urozenosti“ a svými odkazy do minulosti také „hloubku urozenosti“.⁴⁶

Rozsahem zřejmě největší znaková galerie tohoto druhu bývala vymalována na hradě **Roupově**. V letech 1595–98 ji nechal zhotovit Jan ml. Roupovský (Nezdický) z Roupova a obsahovala celkem dvě stě sedmdesát předků a příbuzných probanta. Značně velký (obsahoval znaky devadesát čtyři osob) býval také malovaný erbovní vývod Jana Boryně ze

⁴² Iniciátorem byl pravděpodobně genealog a heraldik Michal Adam Franck z Franckensteina, autorem fresky malíř Jan Ezechiel Vodňanský. Pavel R. POKORNÝ, *Znakový portál v Mladotově domě*, in: Heraldická ročenka 1983, s. 68–87.

⁴³ „Na českém území se tato forma prezence, zdá se, příliš neujala, vyjma několika dochovaných anebo prameny doložených znakových kalendářů z Olomouce a z Vratislavi. Smyslem těchto výpravných a nákladných kalendářů bylo zejména prezentovat své vydavatele, tedy významné kapituly a kláštery, rytířské řády, říšská města apod., samotná funkce kalendářů byla až druhotná.“ Petra ZELENKOVÁ, *Návrhy znakových kalendářů od Martina Antonína Lublinského (1636–1690)*, in: Alena VOLRÁBOVÁ (ed.), *Ars linearis, Stará grafika a kresba Čech, Německa a Slezska v evropských souvislostech*, Praha 2009, s. 76–83.

⁴⁴ Metoděj ZEMEK, *Posloupnost prelátů a kanovníků olomoucké kapituly od počátku až po nynější dobu, II. 1658 – 1944*, Olomouc (1945), opis z r. 1999 z rukopisu v knihovně Zemského archivu Opava, pobočky v Olomouci.

⁴⁵ „Obyčejný býval vývod do čtyř štítův neb koutův, název tento byl snad proto, že se vytesávaly štíty matčin a bab do rohův neb koutův náhrobkův, ač se zachovaly jen ze 16. století. (...) Starodávné čtyry kouty překonávány již v 16. století velkými vývody až do šestnácti předků.“ August SEDLÁČEK, *Pýcha urozenosti a vývody u starých Čechův a Moravanův*, Praha 1914 (s dodatky v roce 1923), s. 14 a 16. Zde velké množství příkladů. Podobně Vítězslav HOUDEK, *Moravské vývody erbovní*, Brno 1917.

⁴⁶ Kromě rodových vývodů na architektuře a na funerálních památkách sloužila k inscenaci rodové paměti v rodu Pernštejnů a Lobkowiczů například i heraldická výzdoba pozlaceného stolního nádobí. „Soubory předmětů hmotné kultury ozdobené erby se stávaly symbolickým vyjádřením přítomné paměti na minulost.“ Václav BŮŽEK, *Paměť v heraldické výzdobě hmotné kultury předmětů hmotné šlechtických sídel 16. a 17. století*, in: Václav BŮŽEK, Pavel KRÁL (eds.), *Paměť urozenosti*, Praha 2007, s. 37–57. Ze zahraničních příkladů připomeňme alespoň demonstraci urozeného původu meklenburského vévody Ulricha a jeho dvou manželek, jejichž rozměrné epitafy s figurální výzdobou v dómu v Güstrowě z poslední čtvrtiny 16. století provázejí heraldické vývody ze šestnácti předků. Kilian HECK, *Genealogie als Monument und Argument, Der Beitrag dynastischer Wappen zur politischen Raumbildung der Neuzeit*, München-Berlin 2002, s. 192–206.

Lhoty († 1613), zetě zmíněného Jana z Roupova, **na tvrzi v Mikovicích** (dnes součást Kralup nad Vltavou). Obsah obou galerií známe pouze z pozdějšího opisu.⁴⁷

Předbělohorské období sebe prezentace starých českých rodů pokračovalo i v éře nastupujícího baroka.⁴⁸ Ve velkém sále zbořeného **zámku v Srbicích** na Domažlicku býval vymalován krátký vývod Žakavců ze Žakavy (snad až do roku 1634) a ve světnici vedle velké síně vývod manželů Kunaty Jaroslava z Bubna (pána na Srbicích od roku 1664) a Lidmily Polyxeny rozené Vratislavové z Mitrovic.⁴⁹

Z druhé poloviny 17. století pochází znaková rodová galerie Račínů z Račina vyvedená na stěnách Erbovního sálu nedávno rekonstruovaného zámku **Hrádek u Sušice**. Tvoří ji znaky majitelů panství a jejich manželek doprovázené českými popisky.⁵⁰

Čtyři kamenné znakové desky s aliančními znaky tří generací rodu Hofmannů z Grünbüchlu, zhotovené pravděpodobně v roce 1662, zdobí zámek **v Janovicích u Rýmařova**.⁵¹

Touha po prezentaci vlastního rodu však nebyla cizí ani rodinám do Českého království nově přistěhovaným. Takovým příkladem mohou být hrabata Thunové, pocházející z Tyrolska. Svého rodového patrona, sv. Romedia, uctili bohatou výzdobou zámecké kaple **v Cholticích** na Pardubicku, kterou na klenbě doprovází pás „dvaceti erbů církevních hodnostářů z rodu Thunů a Salmů“.⁵²

Jiným „thunovským“ počinem jsou kartuše se znaky, vymalované v jednotlivých trojúhelníkových lunetách sala terreny Růžové zahrady zámku **v Děčíně** (freska byla dohotovena v roce 1678). Z deseti zde vymalovaných znaků jsou dva „světské“ a ostatní patří církevním institucím, ve kterých zastávali významné postavení členové hraběcího rodu Thunů, majitelů Děčína.⁵³

⁴⁷ Martina JERÁNKOVÁ, *Erbovní galerie jako prostředek reprezentace raněnovoveké šlechty*, s. 141–203.

⁴⁸ Širšími souvislostmi sdělení odkazujícími na „rodovou paměť“ se zabývá Petr MAŤA, *Svět české aristokracie (1500–1700)*, Praha 2004, s. 88–109 v kapitole Reprezentace urozenosti a rodová paměť.

⁴⁹ August SEDLÁČEK, *Pýcha urozenosti...*, s. 22–23, 33–34.

⁵⁰ Zdroj: <http://www.malovanestropy.cz/nastmalba>;

<http://www.zamekhradek.cz/zamekhradek/fr.asp?tab=zamekhradek&id=116&burl=&pt=FO> (30. 5. 2012)

⁵¹ „Patrně v roce 1662 je nechal vytesat (...) Wolfgang Fridrich [Hofmann] jako důkaz starobylosti svého rodu a i jeho vlády nad zdejším panstvím.“ Karel MÜLLER, *Erbovní „minigalerie“ Hofmannů z Grünbüchlu na zámku v Janovicích u Rýmařova*, in: *Acta historica et museologica Universitatis Silesianae Opaviensis*, 3/1997, Opava 1997, s. 110–114.

⁵² Jana MAREŠOVÁ (ed.), Václav Karel VENDL, *Edice nedokončeného soupisu uměleckých památek politického okresu pardubicko-holicko-přeloučského*, Praha 2007, s. 65.

⁵³ Stanislav KASÍK, *Heraldická výzdoba Růžové zahrady Děčínského zámku*, in: *Heraldika a Genealogie*, roč. 15, č. 4, Praha 1982, s. 181–196.

Pozdní výhonek rodové prezentace nacházíme na stěnách Kamenného sálu zámku v **Třebíči**, znaková a ornamentální rokokové výmalba z 18. století představuje příbuzenstvo hraběcího rodu Valdštejnů.⁵⁴

Projevem opožděného romantismu jsou pak znakové galerie vzniklé v 19. století. Například na vnitřním nádvoří zámku v moravských **Lysicích**,⁵⁵ barevné znaky na fasádě zámku v **Průhonicích** nedaleko Prahy aj. V té době byly v oblibě také znakové řady majitelů panství, jak to vidíme například na fasádě nádvoří zámku **Horšovský Týn** či na bráně zámku ve **Vlašimi**.

„Donátorské“ znakové galerie

Znakové soubory **dobrodinců** čili **donátorů** jako takové Ivan Hlaváček ve své stati výslovně nezmiňuje, podle výše uvedené definice však nepochybně spadají mezi znakové soubory, které „**deklarují ambice religiózně politické**“. Pro účely této práce si dovoluji použít pro taková znakové uskupení pomocného termínu **donátorské znakové galerie**. Právě ony představovaly v době baroka zajímavý a rozšířený způsob reprezentace nejen šlechty ale i níže postavených místních elit. Důvod vzniku donátorských znakových galerií je prostý – na určitý finančně náročnější podnik bylo nutné sdružit prostředky od více dárců. Lapidárně to vyjádřili ve své studii o knize Rosa Bohemica Stanislav a Zdeňka Kokoškovi – „Poměrně značný problém představovalo v druhé polovině 17. století opatření dostatečného kapitálu potřebného k vlastnímu vydání knižního díla.“⁵⁶

Zvláštním způsobem „dárcovské znakové galerie“ v knižní podobě jsou již středověké **knihy bratrstva sv. Kryštofa na Arlberce**, do nichž poslové tohoto tyrolského špitálu „zapisovali na svých cestách za získáním podpory pro svůj podnik jména dárců, k nimž připojovali nejen údaje o částkách, které tito pro jejich účely věnovali, ale i barevná

⁵⁴ Jana BEČKOVÁ, *Erby na třebíčském zámku*, Třebíč 2004.

⁵⁵ Leoš VAŠEK, Michal KONEČNÝ, *Erbovní galerie Dubských z Třebomyslic na zámku v Lysicích jako projev historismu a její genealogické zdůvodnění*, Brno 2006.

⁵⁶ Na obrazových přílohách jsou vyryty erby, osobní značky či monogramy 43 osob, které přispěly na obrazovou přílohu prvního vydání knihy. Z nich 25 mecenášů pocházelo z řad šlechty a erbovního měšťanstva, 5 přispěvatelů k církevním kruhům a zbývajících 12 nejspíš připadá na ostatní měšťanstvo. Z 18 osob, které se autorům podařilo identifikovat pouze dva příslušníci (Lambert František Hřebenář z Harrachu a Rudolf Čejka z Olbramovic) pocházeli ze staré české šlechty. Z řad nové šlechty šlo zvláště o nákladníky a zemské či novoměstské úředníky. Stanislav a Zdeňka KOKOŠKOVI, *Matěje Benedikta Boleluckého Rosa Bohemica*, in: Bohuslav Balbín a kultura jeho doby v Čechách, Sborník z konference PNP, Praha 1992, s. 89–98, cit s. 93 (a poznámka 30 na s. 97–98).

vyobrazení jejich erbů.“ Tento příklad uvádím proto, že v knihách bratrstva nacházíme také několik erbů rodů z Českého království.⁵⁷

Podobný princip sdružení finančních prostředků nacházíme například již u výpravných liturgických **zpěvníků chrámových literátských bratrstev**.⁵⁸ Členové těchto laických sdružení byli „čelní představitelé města a obecní hodnostáři, erbovníci, bohatí a významní občané, učitelé, studovaní sousedé, v podstatě tehdejší městská elita. Ti všichni zpívali v neděli a ve svátek ve svém chrámu ke chvále Boží. Zde se mimo potřebu víry a povznesení ducha naskýtala možnost ukázat se, pochlubit, zviditelnit, ale zároveň také projevit obecnou pospolitost.“⁵⁹

Vraťme se však od knih ke skutečným znakovým galeriím. Z požadavku zmíněného Ivanem Hlaváčkem „být co nejvíce na očích“ je zřejmé, že znakové soubory nacházíme v lokalitách, kde se shromažďovalo větší množství diváků. Tedy ve významných kostelech, zvláště pak na poutních místech a na cestách vedoucích k nim. „Dárcovské znakové galerie“ proto nalézáme v nástěnném malířství, v provedení na architektuře, závěsných obrazech i na souborech plastik.

Z nástěnného malířství uvedme obrazy svatováclavské legendy **v kapli sv. Václava v pražské katedrále**. Původní renesanční malby z let 1510–1520 byly v roce 1614 přemalovány a při té příležitosti doplněny o znaky šlechticů, kteří přispěli na jejich opravu.⁶⁰ Svatováclavské cykly, jak se zdá, byly v souvislosti s heraldickou prezentací dárců zvláště oblíbené. Důvody jsou pochopitelné, šlo o nejoblíbenějšího českého světce, dědice a současně hlavního patrona království, jehož atributy – štít a praporec – již samotné představují sdělení v rovině heraldické.

Nejvýznamnější ze svatováclavských cyklů je **soubor třiceti dvou lunetových obrazů**, které pro pražský novoměstský klášter bosých augustiniánů vytvořil v letech 1640–1641 malíř Karel Škréta a umělci jeho okruhu. Do dnešních dnů se z obrazů dochovalo osm,

---

⁵⁷ Ivan HLAVÁČEK, *Miscelanea k české heraldice doby Václava IV. (Bohemika innsbruckého rukopisu sv. Kryštofa na Arlberku)*, in: Časopis Národního muzea – řada historická, roč. 147, 1/2, Praha 1978, s. 20–28, cit. s. 20. Poznámka: všechny znakové knihy Bratrstva sv. Kryštofa na Arlberku jsou přístupné na stránkách: <http://www.bruderschaft-st-christoph.org/wappenbuecher> (20. 6. 2012).

⁵⁸ „Dárcové či nakladatelé iniciál (sic!) a kancionálů mají při svém daru znaky, monogramy, neb celá jména vypsána, někdy i podobizny své, jež proto z pravidla jsou velmi krásně provedeny.“ Karel KONRÁD, *Dějiny posvátného zpěvu staročeského od XV. věku do zrušení literátských bratrstev*, I. část, Praha 1893, s. 196.

⁵⁹ Zdenek BLÁHA, *Osobnosti královéhradeckých kancionálů*, Hradec Králové 2005, s. 7–8.

⁶⁰ Jana JANOUŠKOVÁ, *Erby a znaky na stěnách kaple sv. Václava*, in: Pražský hrad, programový čtvrtletník, 1 (zima) 2004, s. 20–26. Texty u znaků uvádí: Anton F. M. HONSATKO, *Die kaiserliche königliche dan des Königreich's Böhmen Haupt und Metropolitan Kirche zu St. Veit ob dem Prager Schlosse*, Budweis (1834), s. 232–237.

z nich některé nesou vymalovaný znak, případně doplněný iniciálami či celým jménem, anebo jen samotné jméno donátora.⁶¹

Populární zderazské lunety se staly inspirací pro další barokní malované svatováclavské cykly, jako je série šestnáct obrazů **v kostele sv. Václava ve Staré Boleslavi** (která je předmětem této práce) a tzv. **svaté cesty z Prahy do Staré Boleslavi** tvořené čtyřiceti čtyřmi kaplemi s freskami představujícími mariánské obrazy a cyklus ze života sv. Václava, doplněným heraldickou výzdobou datovanou do let 1674–1679.⁶²

Z výzdoby svaté cesty je zřejmé, že se zde snoubí svatováclavská úcta s oslavou Panny Marie. Také hojně navštěvovaná mariánská poutní místa mají své znakové soubory. K **poutnímu místu Hájek** nedaleko Kladna vedla z pražského Strahova poutní cesta s dvaceti kaplemi vystavěnými v letech 1720–1722, přičemž fresková výzdoba (dne rovněž zaniklá) byla dokončena v roce 1727.⁶³

Ze znakových galerií na poutních místech připomeňme soubor znaků donátorů na obloucích bočních kaplí **v poutním kostele Panny Marie ve Staré Boleslavi** (vznikaly v letech 1662–1690),⁶⁴ znaky donátorů na architektuře (zejména kaplí) v ambitech poutního místa **Svatá Hora** u Příbrami (60.–70. léta 17. století),⁶⁵ znaky nad vchody do sedmi kaplí po obvodě ambitů u kostela Bolestné Matky Boží v severočeském **Bohosudově** (většinou z 50.–80. let 17. století).⁶⁶

Znakové kartuše na baldachýnech nad oblouky bočních kaplí nacházíme také v kostele Nanebevzetí Panny Marie v **Polné** (vysvěcen roku 1707).⁶⁷ Znaky donátorů nesou i fresky v rohových kaplích ambitů v areálu poutního **kostela Panny Marie Vítězné na Bílé Hoře** (dnes součást Prahy 6) z let 1710–1714.⁶⁸

---

⁶¹ Jan OULÍK, *Donátoři Škrétova svatováclavského cyklu*, in: Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference Karel Škréta 1610–1674, Doba a dílo, konané v Klášteře sv. Anežky České v Praze ve dnech 29. –31. 3. 2011 (v tisku).

⁶² Pavel R. POKORNÝ, *Zmizelé erbovní galerie*, in: Heraldická ročenka 1999–2000, s. 72–126, datace na s. 126.

⁶³ Pavel R. POKORNÝ, *Zmizelá erbovní galerie II. Erbovní donátoři kaplí poutní cesty z Prahy do Lorety františkánského kláštera v Hájkách u Unhoště*, in: Heraldická ročenka 2007, s. 35–44. Znaky donátorů kaplí do Hájk jsou vymalovány v rukopise NA, Řád františkánů, rukopis č. 215.

⁶⁴ Štěpán VÁCHA, *Šlechtické kaple v kostele Panny Marie ve Staré Boleslavi. Oltářní výzdoba a fundace v 17. století*, in: Umění/Art, Časopis Ústavu dějin umění, roč. LVIII, 2010/1, s. 17–41.

⁶⁵ Josef KOPEČEK, *Svatá Hora*, Kostelní Vydří 2006.

⁶⁶ Ferdinand MADĚRA, *Heraldické památky regionu Teplice*, Teplice 2001, s. 61–63.

⁶⁷ *Chrám Nanebevzetí Panny Marie v Polné, národní kulturní památka*, Polná 2009, cit. s. 2, 12, 16–17 a 31.

⁶⁸ Naposledy Jan ROYT, *Poutní místo Panny Marie Vítězné na Bílé Hoře*, Praha 1996, s. 15.

Soubor znaků, který lze považovat za znakovou galerii, tentokrát ovšem zhotovenou v kovářské dílně, nacházíme také na mřížích osmi kaplí v presbytáři **pražské Svatovítské katedrály** (mříže pocházejí z let 1731–1733 a 1748).⁶⁹

Tento typ znakových uskupení kolem poloviny 18. století ustupuje, jistě v souvislosti se zanikající potřebou okázale demonstrovat svoji zbožnost a prezentovat ji svým znakem. Heraldickou prezentaci dobrodinců však ojediněle nacházíme i ve století devatenáctém a dvacátém. Jmenujme alespoň barevné znaky donátorů **oken sedmi kaplí pražské katedrály**. První čtyři okenní vitráže vznikly v 70. letech 19. století, další v roce 1880, 1896 a 1930–31.⁷⁰

Znaky na obrazových cyklech

Podobný heraldický doprovod jako u výše zmíněných narativních cyklů svatováclavských nacházíme také na obrazových cyklech jiných světců. Znaky donátorů zřejmě zdobily obrazy **ze života sv. Augustina** ze zmíněného **kláštera augustiniánů bosáků v Praze na Zderaze** z let 1628–1629 (dva z nich dnes visí na faře na pražském Proseku).⁷¹ Lunetové obrazy ze života téhož světce se znaky donátorů z řad drobné šlechty z Prácheňska a letopočty 1699 dnes zdobí **ambity kláštera sv. Tomáše v Praze na Malé Straně**.⁷²

Na přízeň dobrodinců byly odkázány také další církevní řády. Připomeňme obrazový cyklus devatenácti obrazů ze **života sv. Františka** z let 1656–1667 **v klášteře minoritů v Českém Krumlově**, doprovázený znaky donátorů. Těmi byli „významní dvorští úředníci a osobnosti města, zároveň významní členové vedení arcibratrstva sv. Františka Serafínského.“⁷³

Znaky několika donátorů, tentokrát příslušníků vysoké aristokracie a církevní hierarchie, nacházíme u jezuitů v pražském **Klementinu**. Klenby dlouhé chodby tu zdobí kartuše s cykly třiceti čtyř maleb ze života zakladatele Tovaryšstva Ježíšova sv. Ignáce z Loyoly (v přízemí) a stejný počet maleb ze života sv. Františka Xaverského (v prvním patře). Podle připojených znaků malby pocházejí nejspíš z let 1674–1675.⁷⁴

⁶⁹ Pavel R. POKORNÝ, *Kapitoly z pražské heraldiky – Z erbovní galerie na Pražském hradě*, in: Heraldická ročenka 2008, s. 95–98.

⁷⁰ Pavel R. POKORNÝ, *Kapitoly z pražské heraldiky – Okna svatovítské katedrály*, in: Heraldická ročenka 2010, s. 70–72.

⁷¹ Jan OULÍK, *Donátoři Škrétova svatováclavského cyklu*.

⁷² Cyklus pochází pravděpodobně z kláštera augustiniánů-bosáků ve Lnářích.

⁷³ „Ostatní donátory zatím neznáme. Dedikace jsou buď nečitelné, nebo neexistují.“ Ludmila OURODOVÁ-HRONKOVÁ, *Světecké obrazové cykly na jihu Čech*, České Budějovice 2011, s. 25–63, cit s. 42–44. Autorka rozebírá celkem osm obrazových cyklů, z nichž dva (v Českém Krumlově a v Nových Hradech) obsahují znaky donátorů.

⁷⁴ Petra NEVÍMOVÁ, *Cyklus nástěnných maleb na chodbách pražského Klementina*, in: Alena PAZDEROVÁ (ed.), *Pocta Josefu Kolmanovi. Sborník k životnímu jubileu*, Praha 2002, s. 214–227, cit s. 214–215 a 217.

Pozoruhodná série třiceti tří pláten zasazených ve štukových rámech v lunetových výsečích zdobí dolní ambit v **klášteře servitů v Nových Hradech**. Prvních pět obrazů zobrazuje historii založení řádu (tři z nich pocházejí z let 1691–1693), dalších dvacet osm pak nese náměty ze života zakladatele řádu **sv. Filipa Beniziho** (malovány ve 20. letech 18. století). Na základě rozboru malovaných znaků donátorů badatel Alois Sassmann zjistil, že „ve většině případů se jednalo o osobnosti, které hrály ve městě a jeho okolí významnější roli. Mnohé působily ve službách F. Buquoye. Byli to hejtmani panství novohradského, rožmberského libějovického, kontribuční či panští písaři, faráři z blízkých farností, lovčí, purkrabí, purkmistr.“⁷⁵

Podobné obrazové cykly ze života sv. Filipa Beniziho se znaky donátorů vznikly také v servitských konventech v zahraničí – v mateřském konventu **ve Vídni**, v klášteře při **poutním místě Maria Loretto v Burgenlandu** a v konventu na poutním místě **Mariahilfberg u Gutensteinu v Dolních Rakousích**.⁷⁶ Série lunetových obrazů se scénami ze života sv. Filipa Benizia doprovázené znaky donátorů se nachází také v servitském klášteře **Maria Luggau v Korutanech**.⁷⁷

Znaky příslušníků drobné šlechty, měšťanů, cechů i církevních hodnostářů nacházíme na nástropních malbách velkého barokního refektáře **kláštera dominikánů u sv. Jiljí na Starém Městě pražském**. Výzdobu, dokončenou zřejmě před rokem 1712, tvoří téměř padesát nástěnných maleb zasazených do bohatých štukových rámců a rozdělených do několika cyklů různého obsahu i formátu.⁷⁸

Soubory soch

Značná pestrost ve volbě oslavovaných patronů je, zdá se, charakteristická pro znakovou výzdobu volných barokních sochařských cyklů. Uvedme tři příklady. Prvním a nejznámějším z nich je sochařská výzdoba **pražského Karlova mostu**. Již v roce 1714 na jeho pilířích stálo „čtrnáct sousoší s heraldickou výzdobou a celkem dvacet erbovních znamení. (...) Víme-li zároveň, že z celkového počtu dvaceti osmi barokních plastik jich vzniklo šestnáct z iniciativy nebo alespoň z prostředků světských objednavatelů, zjistíme, že jen zcela výjimečně není

⁷⁵ Ludmila OURODOVÁ-HRONKOVÁ, *Světecké obrazové cykly na jihu Čech*, s. 129.

⁷⁶ Veronika ČAPSKÁ, *Narativní obrazové cykly zaalpských servitů a otázka sebepojímání řádu*, in: *Locus pietatis et vitae. Sborník příspěvků z konference konané v Hejnicích ve dnech 13.–15. září 2007*, Praha 2008, s. 415–433, cit. s. 419–422.

⁷⁷ Obrazy vznikly před rokem 1647. Peter KELLER, Johannes NEUHARDT (eds.), *Erbischof Paris Lodron (1619–1653)*, s. 204, obr. č. 1.3.11.

⁷⁸ <http://www.refektar.cz/z-historie-kostela-a-klastera> (11. 6. 2012)

fundátor připomenut heraldicky.“ Donátory byli zejména příslušníci významných hraběcích, baronských a rytířských rodů a sochy byly většinou voleny podle jejich osobního výběru.⁷⁹

Na vzájemné vazby mezi donátorem a zvoleným světcem, ale i na vzájemné vztahy mezi jednotlivými donátory ukazuje rozbor skupiny soch na ohradní zdi před bývalou **jezuitskou kolejí v Kutné Hoře**. Kromě mladší sochy sv. Jana Nepomuckého jde o ucelenou řadu dvanácti pískovcových sousoší z let 1709–1718. Znaků na podstavcích je pouze pět a patří příslušníkům okolní šlechty, z nichž čtyři rody byli navzájem v úzkém příbuzenském poměru.⁸⁰

Také znaky na podstavcích dvanácti kamenných soch rozličných světců na **Novoměstské kašně v Chrudimi**, postavených původně kolem roku 1727–28 na parapetu před zdejším kostelem Nanebevzetí Panny Marie, patří „zástupcům vyšší šlechty, vlastníci panství v okolí Chrudimě, zástupcům stavovské samosprávy (konkrétně úřadu krajského hejtmanství) i příslušníkům úřednické nižší šlechty sídlící pouze v chrudimských dvorech či domech. Společným jmenovatelem všech byla ale příslušnost k šlechtickému stavu a právo užívat vlastní erb.“⁸¹

Kromě výše zmíněných galerií v exteriéru známe také příklad z interiéru kostela. Soubor dřevěných soch deseti českých patronů z 90. let 17. století zdobí hlavní loď arciděkanského kostela Nanebevzetí Panny Marie v Tachově. Podstavce těchto soch zdobí znaky donátorů. Rozbor této galerie je rovněž předmětem této práce.

Všechny výše uvedené příklady znakových galerií budiž dalším důkazem, že heraldika v barokním období byla skutečně živou disciplínou. Na srozumitelnost heraldických sdělení lze usuzovat mj. i ze skutečnosti, že znaky jsou často zobrazeny bez jmen či iniciál jejich nositelů.

---

⁷⁹ Zdeněk HOJDA, *Karlův most jako barokní znaková galerie. Donátoři plastik Karlova mostu a jejich stopy v heraldických památkách*, in: Zdeněk HOJDA, Jiří PEŠEK, Blanka ZILYNSKÁ (eds.), *Seminář a jeho hosté. Sborník prací k 60. narozeninám doc. dr. Rostislava Nového*, Praha 1992, s. 247–261, cit. s. 254.

⁸⁰ Petra OULÍKOVÁ, *Galerie světců před jezuitskou kolejí v Kutné Hoře a její donátoři*, in: *Jezuitská kolej v Kutné Hoře. Stavba – dějiny – umělecká výzdoba*, Kutná Hora 2011, s. 45–77.

⁸¹ „Již následující doba osvětlenství však považovala erby svým způsobem za středověkou veteš a nejinak tomu bylo ve většině společnosti po převratných demokratizačních změnách poloviny 19. století“ – v roce 1873 byly sochy přeneseny na nově vybudovanou Novoměstskou kašnu (přičemž byly jejich podstavce různě pomíchány), kde stojí dodnes. Karel MÜLLER, Tomáš PAVLÍK, *Chrudimská Novoměstská kašna*, Chrudim 2008, s. 10.

2. Tři kapitoly o barokních znakových galeriích

V následující části bude pojednáno o třech znakových souborech – ve Staré Boleslavi, v Menším Městě pražském a v západočeském Tachově. Proč jsem si vybral právě tyto tři? Kritérium výběru bylo zprvu poněkud subjektivní, osobní. Všechny tři znakové soubory znám již řadu let a lákaly mne svou „neprobádaností“, ba i jistou „tajuplností“. Teprve při bližším zkoumání jsem zjistil, že soubory mají leccos společného a vzájemně se dobře doplňují – všechny tři vznikly ve 2. polovině 17. století a jsou součástí výzdoby sakrálních staveb. První, staroboleslavský, nacházíme na závěsných obrazech, druhý, malostranský, patří do nástěnného malířství a třetí, tachovský, zdobí podstavce soch. Všechny tři jsou součástí výzdoby oslavující zemské světce, resp. předního z nich – sv. Václava. A právě v místě jeho mučednické smrti své zkoumání začneme.

I. Znaky donátorů na obrazech svatováclavského cyklu v bazilice sv. Václava ve Staré Boleslavi

Stará Boleslav patří mezi nejpamátnější místa naší vlasti. Představuje jakési duchovní centrum Čech, v minulosti soupeřící o přízeň věřících křesťanů se samotnou Prahou. „Stará Boleslav nabízí vzácné propojení historických a legendárních rysů, které jí propůjčuje charakter zakladatelských míst. Je zakladatelským místem kultu: své kořeny tu má kult prvního a hlavního patrona Koruny české, svatého Václava, téměř od jeho zavraždění bratrem Boleslavem v roce 935. Také je ale středem úcty paladia, Panny Marie, ochránkyně království, což je kult znovuobjevený, ne-li docela vymyšlený v 17. století,“ charakterizuje Starou Boleslav historička Marie-Elizabeth Ducreux. Podle ní jde „o zakladatelské místo symbolických komplexů legitimizujících katolickou víru, na níž bylo po roce 1620 třeba znovu obrátit Čechy, ale také komplexů vztahujících se k dějinám království, kterým dodávají sakrální kontinuitu.“⁸²

Dne 28. září v roce 929 anebo spíše v roce 935 (ke druhému letopočtu se dnes historici přiklánějí) byl na knížecím hradisku v dnešní Staré Boleslavi svým bratrem Boleslavem zavražděn panující kníže Václav. Podle legend žil Václav v pověsti svatosti, konal četné dobré skutky a také po jeho smrti se odehrálo několik zázraků. Ostatky knížete Václava,

---

⁸² Marie-Elizabeth DUCREUX, *Symbolický význam poutě do Staré Boleslavi*, in: Český časopis historický 95, 3–4/1997, s. 585–619, cit. s. 585.

usmrceného úkladnou vraždou, se záhy těšily církevní úctě, Václav se stal hlavním světcem a patronem české země, kterým zůstal do dnešních časů.

Někdy po roce 1039 nechal český kníže Břetislav ve Staré Boleslavi postavit ke cti sv. Václava kostel (který vysvětil 19. května 1046 biskup Šebř) a při něm založil kolegiální kapitolu, nejstarší na našem území. Úkolem sboru duchovních, kteří kapitolu tvořili, bylo především konání slavných bohoslužeb v daném kostele. Členové kapituly se také společně modlili kanonické hodinky a několikrát do roka projednávali důležité kapitulní záležitosti. Staroboleslavská kapitula přečkala různé dějinné zvraty a trvá dodnes.

Největšího věhlasu však dosáhla Stará Boleslav v pobělohorském období a to díky mariánskému reliéfu, nazvaném později *Paladium země české*. Tato drobná kovová plastika, zhotovená pravděpodobně koncem 15. století, se stala symbolem a záštitou Čech, obrácených zpět na katolickou víru. Památný reliéf se nalézá ve staroboleslavském poutním chrámu Nanebevzetí Panny Marie, s jehož stavbou bylo započato počátkem 17. století. Mariánský kostel však byl dokončen až ve století následujícím dostavbou druhé z obou věží.

Osudy paladia byly pohnuté. Za saského vpádu v roce 1632 byl reliéf uloupen protestanty a až v roce 1638 navrácen za drahé výkupné zpět (návrat paladia se osobně zúčastnil císař Ferdinand III.). Již o rok později je mariánský reliéf z bezpečnostních důvodů znovu odvezen a uschován ve Vídni, kde si jej oblíbila císařská rodina. Poté (1646) bylo paladium znovu vráceno do Boleslavi a v roce 1648 znovu ukořistěno švédským generálem Königsmarkem. Ten jej nakonec kavalírsky vrátil císařovně a paladium opět cestovalo do Vídně. Na četné prosby staroboleslavského probošta Rudolfa Roderera a mocných přímluvců se v srpnu 1650 reliéf opět vrátil do mariánského kostela ve Staré Boleslavi, kde je dodnes uctíván (s několika výjimkami v dobách válečného ohrožení) a kam za ním proudila až do josefínských reforem početná procesí ze širokého okolí. Pouti ke staroboleslavskému paladiu se staly dokonce součástí korunovačního rituálu českých králů a královen, které věnovaly staroboleslavské Panně Marii šaty a šperky, které měly při ceremoniálu na sobě. Leopold I. navštívil Starou Boleslav dokonce patnáctkrát.⁸³

Na svátek sv. Václava v roce 2009 přišel uctít mariánské paladium a vzdát úctu přednímu českému světci v místě jeho mučednické smrti papež Benedikt XVI.

---

⁸³ Nejnověji Katrin PÁTROVÁ, *Stará Boleslav a její místo v českých církevních dějinách. Sv. Václav – kapitula – paládium*, Brandýs nad Labem - Stará Boleslav 2009, kde odkazy na hojnou starší literaturu.

Tři boleslavské znakové galerie

Ve Staré Boleslavi a jejím okolí se soustřeďují celkem tři významné znakové galerie. První – a rozsahem největší z nich – již zanikla. Tvořilo ji již zmíněných čtyřicet čtyři⁸⁴ výklenkových kaplí tzv. **svaté cesty z Prahy do Staré Boleslavi**, z nichž se dodnes dochovala pouze část a to bez vnitřní výzdoby. Každá obsahovala v horní části obraz Panny Marie z některého poutního místa z Čech a ve spodní části byl zobrazen výjev ze svatováclavské legendy. Lunety s mariánskými obrazy byly provázeny v bočních segmentech znakem a jménem donátora. Pavel R. Pokorný na základě důkladné analýzy této „zaniklé erbovní galerie“ datoval její vznik do období od druhé poloviny roku 1674, přičemž dvě z kaplí mohly vzniknout teprve po lednu 1678 a celek byl hotov v roce 1679.⁸⁵

Druhou znakovou galerií tvoří dosti rozměrné rodové znaky fundátorů na obloucích bočních kaplí **v poutním kostele Panny Marie ve Staré Boleslavi**, o kterých pojednává nedávná studie Štěpána Váchy. Kaple v mariánském kostele vznikaly „napřeskáčku“ v letech 1662–1690.⁸⁶

Třetí znakovou galerií je svatováclavský cyklus v kostele sv. Václava ve Staré Boleslavi, který je předmětem této práce.

Obrazy svatováclavského cyklu

Svatováclavský kostel, dnes s titulem baziliky, prodělal dlouhý stavební vývoj od románského základu, přes různé přestavby a úpravy v pozdějších dobách. V letech 1639–1640 byla Stará Boleslav obsazena švédskými vojáky, kteří zničili zařízení mariánského i svatováclavského kostela a ustájili v nich své koně. Při bourání tábora pak nešťastnou náhodou vzplál i svatováclavský kostel a po několik let zůstal v troskách. Jeho obnova byla myslitelná teprve po skončení třicetileté války. Z té doby pochází také jeho zařízení (ze staršího období se zachovalo pouze několik náhrobních kamenů) včetně obrazů svatováclavského cyklu.

Obrazy svatováclavského cyklu jsou součástí nové výzdoby kostela, zhotovené po jeho vypálení švédskými vojskem v roce 1640. Tato etapa „znovuzrození“ byla završena vysvěcením kostela pražským arcibiskupem Janem Bedřichem z Valdštejna roku 1691.

---

⁸⁴ Podle počtu invokací loretánské litanie.

⁸⁵ Pavel R. POKORNÝ, *Zmizelé erbovní galerie*, in: Heraldická ročenka 1999–2000, s. 72–126, datace na s. 126.

⁸⁶ Morzinská kaple Neposkvrněného početí Panny Marie vznikla roku 1662, Černínská kaple Zvěstování Panny Marie 1664, Slavatovská kaple Nanebevzetí Panny Marie 1666, Lažanská kaple Uvedení Panny Marie do chrámu 1668 a 1674, Berkovská kaple Očišťování Panny Marie 1672 a Valdštejnská kaple Narození Panny Marie 1690. Štěpán VÁCHA, *Šlechtické kaple v kostele Panny Marie ve Staré Boleslavi. Oltářní výzdoba a fundace v 17. století*, in: *Umění/Art, Časopis Ústavu dějin umění*, roč. LVIII, 2010/1, s. 17–41.

Cyklus obsahuje celkem čtrnáct rozměrných nástěnných obrazů zavěšených nad arkádami a obíhajícími hlavní loď kostela. K nim patří dva obrazy zavěšené pod kruchtou. Smysl scén popisují latinské texty a donátory obrazů určují jejich znaky.

Obrazové cykly ze života svatého Václava byly oblíbené již ve středověku. Novým výrazným počinem bylo zhotovení zmíněných třiceti dvou lunetových obrazů, namalovaných v letech 1640–41 Karlem Škrétou a jeho následovníky pro klášter augustiniánů bosáků na Zderaze na Novém Městě pražském, který se stal významným centrem svatováclavské úcty. Tento cyklus vyšel také knižně s textem převora Aegidia a rytinami bratra Henrika a stal se inspiračním zdrojem pro další svatováclavské barokní cykly.⁸⁷ Byl předlohou například pro výše zmíněný cyklus kaplí tzv. svaté cesty z Prahy do Staré Boleslavi, „kterou popularizovala kolej Tovaryšstva Ježíšova u sv. Klimenta v Praze knížkou vydanou česky roku 1679, německy 1680 a latinsky 1690 s rytinovými vyobrazeními Samuela Dvořáka.“⁸⁸

Podle zderazského cyklu vznikly rovněž obrazy svatováclavského cyklu v kostele sv. Václava ve Staré Boleslavi. Aby se všechny náměty do čtrnácti obrazů vešly, byly sloučeny tak, že jeden staroboleslavský obraz obsahuje zpravidla dva náměty zderazského cyklu, resp. rytin bratra Henrika. Některé ze staroboleslavských obrazů však nevznikly pouze podle rytin, ale prokazatelně přímo podle originálů lunetových obrazů. Historik umění Jindřicha Šámala, který podal podrobný rozbor náměrů jednotlivých obrazů, upozornil, že podle zderazského cyklu musel vzniknout 9. staroboleslavský obraz,⁸⁹ historička umění Sylva Dobalová tvrdí totéž o 4. obraze staroboleslavského cyklu.⁹⁰

Také obrazy staroboleslavského cyklu jsou poměrně známé. Podle Jaromíra Neumanna „se staly předlohou pro rytiny Birckhartovy, vytištěné nejprve v německém životopisu sv. Václava z roku 1731 a brzy na to roku 1738 v české knížce s názvem *Krátké popsání narození a smrti sv. Václava mučedníka, kterak se takové v rozličných hystoriích popsane v Staro-Boleslavském kostele sv. Václava malované spatřují*. Vyobrazení se vracejí ještě roku 1831 jako ilustrace knihy Jana Krále, *Věrné popsání života sv. Václava, mučedníka a patrona českého*.“⁹¹

⁸⁷ Podrobně Jindřich ŠÁMAL, *Barokní cykly svatováclavské. Jejich význam v obraze sv. Václava*, neotištěná disertační práce na FF UK, Praha 1945, s. 4–8, 33. Archiv UK v Praze, i. č. 2195.

⁸⁸ Jaromír NEUMANN a kol., *Karel Škréta 1610–1674*, Praha 1974, s. 72; „Dalších ohlasů Škrétova cyklu najdeme ovšem v českém baroku bezpočet.“ – tamtéž, s. 73.

⁸⁹ Jindřich ŠÁMAL, *Barokní cykly svatováclavské*, s. 42.

⁹⁰ „Také v případě výjevu *Sv. Václav dává kácet pohanské modly* měl neznámý umělec před očima obrazy zderazského cyklu a nikoliv rytiny 'fratera Henrica' ilustrující svatováclavský životopis P. Aegidia...“. Lenka STOLÁROVÁ, Vít VLNAS (eds.), *Karel Škréta 1610–1674, Doba a dílo*, Praha 2010, s. 164 (autorkou hesla je Sylva Dobalová).

⁹¹ Jaromír NEUMANN a kol., *Karel Škréta 1610–1674*, s. 72–73.

V 19. století obrazy ve svých knihách zmínili náboženští spisovatelé Josef Prokop Horčice, Jan Křtitel Votka a František Srdínko.⁹² Na počátku dvacátého století je ve své umělecké topografii Karlínského okresu stručně popsali Antonín Podlaha a Eduard Šittler, ovšem s chybným vročením 13. obrazu k roku 1677.⁹³ Tento mylný letopočet je od těch dob přejímán historiky a historiky umění až dodnes.

Autorství obrazů

Za autora obrazů byl v minulosti považován Karel Škréta, což však zpochybnili již Antonín Podlaha s Eduardem Šittlerem (1903), kteří se přiklonili spíše ke Škrétovi mladšímu či k některému ze Škrétových žáků.⁹⁴ Podobně uvažoval i František Zuman (1947): „Malíř není znám a tradici mluvící o Škrétovi by bylo možno nanejvýš vyložit tak, že je maloval snad Škrétův syn Karel, který však nebyl malířem, ale radou při nejvyšším purkrabství a maloval jen ze záliby.“⁹⁵ Podle Jaromíra Neumanna (1974) „toto dílo, občas mylně přisuzované Škrétovi, je ovšem pozdější anonymní prací snad několik malířů“.⁹⁶ Jan Royt psal (1994) o cyklu jako o „díle následovníka Karla Škréty“⁹⁷, resp. u popisku k 8. obrazu uvedl (2008) „Škrétův okruh“⁹⁸. Sylva Dobalová (2010) uvádí, že 4. obraz namaloval „neznámý autor“ a malby celého cyklu jsou „pracemi minimálně tří malířů“⁹⁹.

K tomu doplníme ještě rozměry obrazů. Podlaha a Šittler (1903) uvádějí jejich velikost „2,10 x 3,50 m“, stejný údaj podle nich přejal i Zuman (1947)¹⁰⁰ a také Neumann (1974) „asi 210 x 350 cm“¹⁰¹. Přesněji uvádí Royt (2008) rozměry 8. obrazu „200 x 305 cm, rám 245 x 371 cm“¹⁰² a Dobalová (2010) rozměry 4. obrazu „193 x 286 cm“¹⁰³.

---

⁹² Josef Prokop HORČICE, *Popsánj neystarožitněgssjho kollegiátnjho chrámu w Čechách pod gménem swatých Kosmy a Damiána a swatého Wáclawa w Staré Boleslawi*, Praha 1845, s. 69–73; Jan Křtitel VOTKA, *Památky staroboleslavské čili prvotní vývoj a význam úcty svatováclavské v Čechách*, Praha 1879, s. 3698–400; František SRDÍNKO, *Stará Boleslav, nejstarší poutní místo v Čechách*, s. 1. (1880), s. 99–101.

⁹³ Antonín PODLAHA, Eduard ŠITTLER, *Topographie des Historischen und Kunst-Denkmaleim Königreich Böhmen, XV. Der Politische Bezirk Kasrolinenthal*, Prag 1903, s. 38–40.

⁹⁴ Tamtéž, s. 40.

⁹⁵ František ZUMAN, *Staroboleslavské památky – jejich život. (Příspěvky k dějinám jejich výstavby, výzdoby a zařízení.)*, in: Časopis Společnosti přátel starožitností, roč. LV, Praha 1947, s. 116–140; roč. LVI, Praha 1948, číslo 1–2, s. 35–61, 89–104; roč. LVII, Praha 1949, s. 27–47, cit s. 132.

⁹⁶ Jaromír NEUMANN a kol., *Karel Škréta 1610–1674*, s. 72.

⁹⁷ Jan ROYT, *Svatý Václav v umění 17. a 18. století*, Praha 1994, s. 11.

⁹⁸ Dana STEHLÍKOVÁ (ed.), *Svatý Václav ochránce české země*, Praha 2008, s. 96 (autorem hesla je Jan Royt).

⁹⁹ Lenka STOLÁROVÁ, Vít VLNAS (eds.), *Karel Škréta 1610–1674, Doba a dílo*, s. 164 (autorkou hesla je Sylva Dobalová), vyobrazení na s. 165.

¹⁰⁰ František ZUMAN, *Staroboleslavské památky – jejich život*, s. 132.

¹⁰¹ Jaromír NEUMANN a kol., *Karel Škréta 1610–1674*, s. 72.

¹⁰² Dana STEHLÍKOVÁ (ed.), *Svatý Václav ochránce české země*, Praha 2008, s. 96–97.

¹⁰³ Lenka STOLÁROVÁ, Vít VLNAS (eds.), *Karel Škréta 1610–1674, Doba a dílo*, s. 164 (autorkou hesla je Sylva Dobalová), vyobrazení na s. 165.

Opravy obrazů

Cyklus obrazů byl v minulosti několikrát opravován. Například v roce 1784 „obrazy v kostele sv. Václava byly snešeny, zvláště obrazy ze života sv. Václava pilně očištěny, závěsy zpevněny a opatřeny, aby netrpěly vlhkem zdí, jejich rámy na způsob černého mramoru podél obrazu zlatými pruty ozdobeny. Práci tu také provedl ‚artifex‘ Václav Ambrosi za 156 zl.“.¹⁰⁴

Zařízení kostela dal roku 1928 zrestaurovat prelát Pauly, přičemž byly mj. „všechny obrazy vyčištěny“. Pauly „dal obnoviti“ rovněž cyklus obrazů s výjevy ze života sv. Václava.¹⁰⁵ K tomu připomeňme, že na 13. obraze se nachází na stupni záznam o renovaci v roce 1933. V roce 2008 restauroval v pořadí 8. obraz akademický malíř Miroslav Slavík.¹⁰⁶

Pořadí obrazů

Obrazy visí na stěně v jednotlivých klenebních polích lodi v pořadí od severovýchodního rohu u kruchty po směru hodinových ručiček. Sedm obrazů visí na severní (evangelijní) straně, dalších sedm na jižní (epistolní) straně. Po některé opravě bylo však pořadí obrazů mírně pozměněno a tím sled dějů porušen.¹⁰⁷ Pravděpodobně k tomu došlo již koncem 19. století, protože když počátkem 20. století prováděli Antonín Podlaha a Eduard Šittler soupis památek, byly již obrazy zavěšeny v dnešním nesprávném pořadí.¹⁰⁸

Obrazy dnes visí v tomto pořadí: **1., 7., 3., 4., 6., 8., 2. a 5., 9., 10., 11., 12., 13., 14.** Pro pochopení smyslu donátorské struktury je však nutné obrazy pospat v původní posloupnosti.

Heraldickou složkou obrazů se v roce 2010 zabýval Jan Loch. Ve své publikaci však nedospěl k žádným použitelným závěrům.¹⁰⁹

---

¹⁰⁴ František ZUMAN, *Staroboleslavské památky – jejich život*, s. 132.

¹⁰⁵ Stanislav ŠPŮREK, CSsR, *Stará Boleslav, průvodce po jejích náboženských památkách*, Stará Boleslav 1938, s. 12 a 16.

¹⁰⁶ Dana STEHLÍKOVÁ (ed.), *Svatý Václav ochránce české země*, s. 96–97 (autorem hesla je Jan Royt).

¹⁰⁷ Na tuto skutečnost upozornila Sylva Dobalová, in: Lenka STOLÁROVÁ, Vít VLNAS (eds.), *Karel Škréta 1610–1674. Doba a dílo*, s. 164 (autorkou hesla je Sylva Dobalová) a také Jan Loch, in: Jan LOCH, *Náhrobníky a heraldické památky v basilice sv. Václava ve Staré Boleslavi*, Praha 2010, s. 40.

¹⁰⁸ Antonín PODLAHA, Eduard ŠITTLER, *Topographie...*, s. 48, obr. 52.

¹⁰⁹ Ke škodě věci Loch popisoval obrazy v pořadí, ve kterém jsou dnes zavěšeny, dopustil se řady věcných chyb a některé znaky nedokázal určit. Jan LOCH, *Náhrobníky a heraldické památky...*, s. 40–55.

Edice nápisů a znaků

Obrazy jsou popisovány v pořadí podle své správné posloupnosti. Názvy obrazů byly převzaty z práce Jana Royta, *Svatý Václav v umění 17. a 18. století*.¹¹⁰

Nápis na obrazech se nacházejí vždy při spodním okraji, kde komentují scény na obrazech a také v okolí znaků. Nápisové texty jsou provedeny vesměs humanistickou majuskulou a částečně minuskulou a takto byly také transliterovány podle zásad, uvedených v publikaci Jiřího Roháčka, *Epigrafika v památkové péči*.¹¹¹ V prepisech textů je vyznačeno členění do řádků a přerušení textu (například heraldickým znakem) a také ligatury, ale nejsou připojeny další epigrafické komentáře (k výšce typů písma, enklávám, tvarovým odchylkám písma atd.). Nečitelné části textu latinských nápisů byly v hranatých závorkách doplněny podle knihy J. P. Horčice, *Popsánj neystarožitnégssjho kollegiátnjho chrámu...* Podle Horčiceho byly převzaty také české překlady textů, přičemž byl ponechán jejich archaický styl.¹¹²

Znaky jsou popisovány podle pravidel heraldického blasonu, *žlutá* a *bílá* tinktura jsou popisovány jako *zlato* a *stříbro* apod.

Jednotlivá hesla jsou zpracována podle následujícího schématu: Nejdříve je uvedeno pořadové číslo a název obrazu, poté transliterace nápisu vysvětlujícího vyobrazené scény (a jeho český překlad), následuje umístění znaku a jeho heraldický popis, transliterace doprovodného textu (je-li jaký) u znaku, jméno donátora, komentář ke znaku a životopisné údaje donátora. Závěrem je připojeno časové zařazení obrazu.

Obrazy v lodi:

1. Narození sv. Václava a jeho vzdělání knězem Pavlem

Nápis: NATIVITAS S(ANCTI) WENCESLAI BOEM[I]AE DVCIS & MARTYRIS / ac
PIA EIVS a PAVLO SACERDOTE EDVCATIO.

(Narození sv. Václava, knížete a mučedníka českého, a jeho nábožné od kněze Pavla vychování.)

¹¹⁰ Jan ROYT, *Svatý Václav v umění 17. a 18. století*, s. 10–11.

¹¹¹ Jiří ROHÁČEK, *Epigrafika v památkové péči*, Praha 2007, s. 19–21.

¹¹² Josef Prokop HORČICE, *Popsánj neystarožitnégssjho kollegiátnjho chrámu...*, s. 69–73.

Znak je vymalovaný na bílém pergamenovém svitku uprostřed nápisu při spodním okraji obrazu. [Příloha I(b)]

Popis znaku: čtvercový štít, v 1. a 4. černém poli zlatý dvouocasý lev s vyplazeným jazykem, ve 2. a 3. modrém poli stříbrná heraldická lilie, na štítě vpravo je posazena mitra, za kterou vyniká zprava zlatá berla obrácená závitem ven, vlevo pak korunovaná turnajová přilba s pokryvadly vpravo modro-stříbrnými a vlevo černo-zlatými. V klenotu dvě rozložená orlí křídla barvami napříč rozdělená, pravé modro-černé, levé černo-modré a mezi nimi rostoucí zlatý lev. Vše převyšeno černým kloboukem apoštolských protonotářů se šesti střapci na každé straně.

Po stranách štítu dvouřádkový nápis přerušovaný znkem:

R(udolphus) **C**(hristophorus) **R**(oder) / **a F**(eld)**B**(urg) / **P**(roto)**N**(otarius) **A**(postolicus) / **P**(raepositus) **V**(etero)**B**(oleslaviensis)

Donátor: Rudolf Kryštof¹¹³ Roder z Feldburka, apoštolský protonotář, probošt staroboleslavský

Znak se shoduje s pečetí Rudolfa Roderu na listině z roku 1652.¹¹⁴ [Příloha I(d)]

Dědičné právo nosit mitru udělil papežský stolec staroboleslavským proboštům roku 1632, staroboleslavští děkanové se dočkali tohoto práva teprve roku 1729.¹¹⁵

Rudolf Roder pocházel z rodu dvorských služebníků. Zakladatel rodu **Hans** Roder obdržel 30. září 1584 z říšské kanceláře¹¹⁶ znak: *Modrý štít rozdělený stříbrnou špicí, ve které je červený lev s vyplazeným červeným jazykem, v každém z obou horních modrých polí je zlatá dvojité přepásaná lilie. Na štítě je posazena kolčí přilba s přikryvadly vpravo modro-zlatými,*

¹¹³ Druhé křestní jméno známe z dedikace tisku F[rydrycha] B[RYDELIUSA], *Stůl Páně: Welebná Božj Předrahá Swátost Wečeře Páně...*, Praha 1660, kde na listu A4 věnování Rudolfovi Křištofovi Roderovi z Feltburgku (Knihopis č. K01345).

¹¹⁴ Pečeť pod papírovým krytem staroboleslavského probošta Rudolfa Roderu, komisaře pro šíření víry ze 17. 1. 1652. NA, AZK, Poustevníci řádu sv. Augustina u sv. Václava na NMP, i. č. 2539, karton 6, fol. 115.

¹¹⁵ Dana STEHLÍKOVÁ (ed.), *Svatý Václav, ochránce České země*, s. 108.

¹¹⁶ Karl Friedrich von FRANK, *Standeserhebungen und Gnadenakte für das Deutsche Reich und die Österreichischen Erblande bis 1806 sowie kaiserlich österreichische bis 1823 mit einigen Nachträgen zum »Alt-Österreichischen Adels-Lexikon« 1823–1918*, IV, Schloss Senftenegg 1973, s. 180.

vlevo červeno-stříbrnými. V klenotu rostoucí červený lev, nesoucí v pravé přední praruce zlatou dvojitou přepásanou lilii.¹¹⁷ [Příloha I(c)]

Hansův syn **Petr**, služebník císařského tajného rady Wolfganga sv. p. Rumpfa, získal 8. března 1593 (dáno v Praze opět z říšské kanceláře) šlechtictví a polepšení znaku¹¹⁸: *Čtvrcený štít, v 1. a 4. černém poli zlatý lev s vyplazeným červeným jazykem, ve 2. a 3. červeném poli stříbrná dvojité přepásaná lilie, na štítě je vpravo hledící zlatě korunovaná turnajová přilba s přikryvadly vpravo černo-zlatými a vlevo červeno-stříbrnými. V klenotu dvě rozložená černá orlí křídla, uprostřed každého z nich je zlatá dvojité přepásaná lilie, mezi křídly je rostoucí zlatý lev s červeným vyplazeným jazykem.*¹¹⁹ [Příloha I(c)]

O pět let později získal Petr Roder český inkolát.¹²⁰ V letech 1601–1612 je Petr Roder v pramenech uváděn při císařském dvoře¹²¹, v letech 1613–1615 vlastnil hamfeštní dvůr ve vsi Polerady nedaleko Brandýsa nad Labem¹²². Podle této vsi (ovšem v poněkud jiné podobě) obdržel 14. července 1616 (dáno v Praze, opět z říšské kanceláře) Petr Roder, „bývalý dvorský služebník císaře Rudolfa II.“, predikát „von Feldtburg“. Šlechtický stav s predikátem „von Veldburg“ a další svobody (*Freisitzrecht, exemptio, kaiserlicher Schutz und Schirm, Salva Guardia*) obdržel též Petr majestátem daným 8. května 1628, opět v Praze z říšské kanceláře.¹²³

Petrovým synem byl zmíněný Rudolf Roder z Feldburku (z Polehrad, Poleradu), který se věnoval duchovní dráze. Roku 1635 je uváděn jako děkan v Mělníce, „ale místní obec žádala o jeho přeložení, protože mnoho žádá a svým chováním působí různice“.¹²⁴ Poté se stal děkanem kolegiální kapituly v Litoměřicích a současně byl také děkanem litoměřického kostela Všech svatých. Během okupace města byl od sasko-švédských vojsk týrán, vězněn a dokonce odveden do zajetí. Po nástupu Maxmiliána Rudolfa Schleinitze do funkce probošta

¹¹⁷ AVA Wien, Reichsarchiv, VB 10491. Hans Roder. Za pořízení kopie konceptu diplomu jsem povinován díky panu ing. Karlu Vavříkovi z Prahy.

¹¹⁸ Karl Friedrich von FRANK, *Standeserhebungen und Gnadenakte...*, IV, s. 180.

¹¹⁹ AVA Wien, Reichsarchiv, VB 10555. Peter Roder. Za pořízení kopie konceptu diplomu jsem povinován díky panu ing. Karlu Vavříkovi z Prahy.

¹²⁰ Caspar PILAT, *Materialien zur diplomatischen Genealogie des Adels der österreichischen Monarchie*, Prag 1812, s. 273 odkaz na kvaterní trhový plavý (tj. DZV 128) I 19, kam se Peter Roder, římského císaře J. M. dvoření, přiznal ve středu po sv. Trojici (20. 5.) 1598.

¹²¹ V roce 1601 je uváděn jako „Hofdiener auf zwei Pferden“, v letech 1610 a 1612 uveden mezi služebníky jako „Hofdiener auf drei und mehr Pferden“. Jaroslava HAUSENBLASOVÁ (ed.), *Der Hof Kaiser Rudolfs II.*, Praha 2001, s. 264 a 258.

¹²² Justin V. PRÁŠEK, *Brandejs nad Labem, město, panství a okres*, I. díl, Brandýs nad Labem 1908, s. 360; III. díl, Brandýs nad Labem 1913, s. 729–730.

¹²³ Karl Friedrich von FRANK, *Standeserhebungen und Gnadenakte...*, IV, s. 180.

¹²⁴ Justin V. PRÁŠEK, *Brandejs nad Labem...*, III. díl, s. 463–464.

kapituly (v roce 1647) však vznikl mezi oběma muži prudký spor, Roder rezignoval a odešel do Staré Boleslavi.¹²⁵

Jako boleslavský kanovník je Roder uváděn již roku 1638. Již jako litoměřický děkan se údajně stal roku 1646 děkanem staroboleslavské kapituly a po smrti Felixe de Cancellarii také staroboleslavským proboštem, čímž spojil poprvé obě funkce v jedné osobě.¹²⁶

V létě 1648 se Rudolf Roder vyznamenal při hájení Starého a Nového Města pražského, obleženého švédským vojskem, jako zástupce velitele oddílu duchovních Dona Floria Cremony.¹²⁷ V létě 1651 sám sebe tituluje „Rudolf Roder z Feldtburgku, jeho svatosti papežské komorník, protonotarius apostolicus a velebné kapitoly staroboleslavské probošt“.¹²⁸ V předmluvě ke knize Bedřicha Bridela *Stůl Páně* (1660) je navíc nazýván císařským radou.¹²⁹

V 50. letech byl Rudolf Roder jmenován reformačním komisařem k prosazování katolické víry v Českém království.¹³⁰ Získal si veliké zásluhy o vzkříšení kostela sv. Václava po požáru v roce 1640 a jako zachránce kapitulního majetku a hospodářství. Významně se zasadil o navrácení mariánského reliéfu, později zvaného *Paladium země české*, z Vídně zpět do Staré Boleslavi. Historik Justin V. Prášek ho charakterizuje slovy: „Povahou byl spíše úředník a voják než prelát. V trudných dobách tehdejších projevoval Roder ve všem svém konání vzácný smysl hospodářský. Po této stránce dlužno Roderu zváti dle pravdy obnovitelem kapituly“.¹³¹ Roder měl velké zásluhy o vzkříšení kostela sv. Václava po požáru v r. 1640 a jako zachránce kapitulního majetku a hospodářství, rozvráceného za jeho předchůdce Bílka z Bilenberku.¹³²

Probošt Roder zemřel 15. května 1663 v Praze.¹³³ Pouhý den před tím sepsal na Menším Městě pražském svoji poslední vůli. Jejím vykonavatelem ustanovil rektora arcibiskupského semináře Jiřího Astera (o němž ještě uslyšíme), kterému odkázal stříbrný šálek s příkrývánkem. Z textu testamentu vyplývá, že Aster měl tělo Rudolfa Roderu nechat

¹²⁵ Jaroslav MACEK, *950 let litoměřické kapituly*, Kostelní Vydří 2007, s. 100–101.

¹²⁶ František ZUMAN, *Staroboleslavské památky – jejich život*, s. 40, pozn. 136.

¹²⁷ Václav LÍVA, *Bouře nad Prahou aneb Švédové před Prahou a v Praze*, Praha 1948, s. 77.

¹²⁸ Helena KLÍMOVÁ (ed.), *Soupis poddaných podle víry, Kouřimsko*, Praha 1997, s. 165.

¹²⁹ F[rydrych] B[RYDELIUS], *Stůl Páně: Welebná Božj Předrahá Swátost Wečeře Páně...*, předmluva.

¹³⁰ Na listině ze 17. ledna 1652 se tituluje jako apoštolský protonotář a komoří, císařský rada, infulovaný probošt staroboleslavský a generální visitátor pražské arcidiecéze. Spolu s Mikulášem ze Schoenfeldu (de Sereno Campo) byli generálními komisaři ve věci šíření katolické víry. NA, AZK, Poustevníci řádu sv. Augustina u sv. Václava na NMP, i. č. 2539, karton 6, fol. 115.

¹³¹ Justin V. PRÁŠEK, *Brandejs nad Labem...*, III. díl, s. 463–464.

¹³² František ZUMAN, *Staroboleslavské památky – jejich život...*, s. 40, pozn. 136.

¹³³ Jan Nepomuk SEDLÁK (ed.), *Wenceslai Francisci Coelestini a Blumenberg: A. Autobiographia, B. Acta capitularia 1646–1674*, Pragae 1906, s. 48; Katrin KELLER, Alessandro CATALANO (eds.), *Die Diarien und Tagzettel des Kardinals Ernst Adalbert von Harrach (1598–1667)*, Wien 2010, IV., s. 300 a VII., s. 344.

pohřbít bez zbytečných okázalostí. Kostelům Panny Marie a svatého Václava ve Staré Boleslavi Roder odkázal po 300 zlatých, kostelu sv. Václava navíc stříbrné bohoslužebné předměty. Kromě jiného pamatoval různými odkazy také na své příbuzné Jan Václava Roderu, na pannu Kordulu Sibylu Roderovou a na Zachariáše Kaviku.¹³⁴

Bratr Rudolfa Roderu Jana Vilém byl majitelem dvora v Sudově Hlavně, příslušného ke špitálu sv. Pavla před Poříčskou branou v Praze. Roku 1655 koupil Jan Vilém Roder z Polehrad dvůr v Konětopech a přenechal majetek svým dětem, Janu Václavovi a Barboře Apoleně, provdané za Zachariáše Aleše Kaviku z Pirkntálu, držitele dvora v Konětopech a gruntu ve Staré Boleslavi, poplatného kapitule. Panna Kordula Sibyla držela roku 1677 ve Staré Boleslavi a v Popovicích dva grunty patřící kapitule¹³⁵ z Feldburka a 11. prosince 1677 prodala své dědictví, Valkovský dvůr v Popovicích proboštu a současně děkanu staroboleslavské kapituly Jiřímu Vojtěchu Asterovi.¹³⁶ Poslední zmínka o tomto rodu se vztahuje k únoru 1690, kdy obdržel Václav Roder z Feldburku český inkolát. Přísahu dědičné věrnosti vykonal při královském úřadě chrudimského kraje.¹³⁷

Časové zařazení obrazu: Obraz musel vzniknout po roce 1648, kdy se Rudolf Roder stal proboštem kapituly.

2. Sv. Václav vyučován na Budči, Drahomíra pronásleduje křesťany

Nápis: S(ANCTI) WENCESLAI IN ARTIBVS LIBERALIBVS [INSTRVCTIO & GR]AVIS a DRAHOMIRA CHRISTIANORVM PERSECVTIO.

(Sv. Václav v svobodných uměních se cvičí, Drahomíra křesťany ukrutně pronásleduje.)

Znak se nachází uprostřed spodního okraje obrazu, vymalovaný v šedé ozdobné kartuši posazené na pruhu s nápisem. [Příloha II(a)]

¹³⁴ Opis testamentu z 19. století. Text je psán latinsky s českými vpisky. SOA Praha, Kolegiální kapitula sv. Kosmy a Damiána ve Staré Boleslavi, i. č. 435, kart. 29, fol. 85–89, Testament probošta Rudolfa Roderu z Feldburgu; Josef Prokop HORČICE, *Popsánj neystarožitněgssjho kollegiátnjho chrámu...*, s. 156.

¹³⁵ Justin V. PRÁŠEK, *Brandejs nad Labem...*, II. díl, Brandýs nad Labem 1910, s. 88.

¹³⁶ SOA Praha, Kolegiální kapitula sv. Kosmy a Damiána ve Staré Boleslavi, i. č. 438, kart. 62, fol. 92–94, Smlouva o koupi poplužního dvora ve vsi Popovice mezi Kordulou Sibylou Roderovou z Feldburgu a proboštem Jiřím Asterem (1677). Na přitištěné sekretní pečeti K. S. Roderové o je v oválném štítě pták s dlouhým zobákem stojící na kouli v patě štítu. Štít je převýšen korunou. Rozměry pečeti jsou 10 x 9 mm. Tamtéž fol. 93v.

¹³⁷ NA, SM, i. č. 1538, karton 1026, J 31/R 45 – Roder z Feldburgu.

Popis znaku: Štít červeno-modře povýšeně dělený, v horním poli vyrůstá z dělicí linky stříbrná špičatá skála, ve spodním poli směřující přídí doleva se stěžněm dosahujícím téměř k vrcholu skály a doleva vzdutou plachtou, vše zlaté. Na štítě vpravo stříbrná mitra s červenou výplní a vlající fimbrií, skrze mitru prostrčená stříbrná berla se zlatým závitem dovnitř, kolčí přilba s přikryvadly, vpravo modro-zlatými, vlevo červeno-stříbrnými. Nad točenicí týchž čtyř barev rozložená křídla barvami napříč dělená, pravé červeno-stříbrné a levé zlato-modré, mezi křídly vyrůstá stříbrná špičatá skála přirozených barev. Vše převýšeno černým (šedým) kloboukem s šedými šňůrami a šesti (postříbřenými)štrapci na každé straně.¹³⁸

Nad znakem do oblouku nápis:

D(aniel) **V**(itus) **N**(astaupil) **D**(e) **SS**(iffenberg) **E**(piscopus) **C**(onstantinensis) **S**(uffraganeus) **P**(ragensis) **P**(raepositus) **V**(etero)**B**(oleslaviensis)

Donátor: Daniel Vít Nastoupil ze Šifenberka, biskup konstantinenský, pražský sufragán, probošt staroboleslavský

Figura ve štítu a klenot se shoduje se znakem vytesaným na náhrobníku rodiny Nastoupilů ze Šifenberku v kostele sv. Haštala na Starém Městě pražském [**Příloha II(b)**].

Rodina Nastoupilů pocházela ze Žampachu, odkud se v roce 1629 na Staré Město pražské přistěhoval Jan Nastoupil, šenkýř, pak nákladník.¹³⁹ Tento zakoupil, již jako starší pořádku nákladnického, v roce 1635 dům U Bílků (č. p. 618).¹⁴⁰ Jan Jiří Nastoupil „ze Schiffberku“, měšťan a radní Starého Města pražského, založil v roce 1656 ve staroměstském kostele sv. Haštala oltář Nejsvětější Trojice a při něm mešní fundaci. V kostele sv. Haštala byl Jan Jiří Nastoupil také pohřben.¹⁴¹

¹³⁸ Vojtěch KRÁL Z DOBRÉ VODY, *Heraldika. Souhrn pravidel a předpisův a zvyklostí znakových se zvláštním zřetelem ku zemím koruny České*, Praha 1900, Praha 1900, popisuje na s. 283 znak rodu Nastoupil ze Šifsberka takto: *Horní polovice štítu modrá se stříbrnou skálou, dolní polovice červená se stříbrnou lodí plachtovou, v klenotu mezi červeným a modrým křídlem stříbrná skála; tentýž popis přejímá August SEDLÁČEK, Českomoravská heraldika, část zvláštní, s. 541; V. KRÁL na s. 128 také píše, že „v dolní polovici děleného štítu Nastoupila ze Šifsberka vidíme na zvlněné vodě plachetní loď.“*

¹³⁹ Václav LÍVA, *Seznamy pražských novoměšťanů za léta 1618–1653*, Praha 1937, s. 14.

¹⁴⁰ Václav LÍVA, *Studie o Praze pobělohorské. III. Změny v domovním majetku a konfiskace*, in: Sborník příspěvků k dějinám hl. m. Prahy IX., Praha 1935, s. 19

¹⁴¹ Karel NAVRÁTIL, *Osudy kostela, fary a školy u sv. nastala v Starém Městě pražském*, Praha 1861, s. 31, 35–36. Náhrobní kámen z červeného mramoru o rozměrech 178 x 102 cm je dnes zasazen v podlaze, naproti

Daniel Nastoupil ze Šifenberka (Schiffenberka), doktor bohosloví, farář u P. Marie před Týnem a u sv. Haštala, od roku 1653 kanovník metropolitní kapituly u sv. Víta a výtečný český kazatel. Již v červnu roku 1653 je připomínán jako nesídelní kanovník staroboleslavské kapituly. Po smrti svého předchůdce Rudolfa Roderera se stal staroboleslavským proboštem, kde byl instalován 6. září 1663, 18. října 1664 jmenován nejvyšším berníkem a 28. listopadu 1664 jmenován sufragánem pražského arcibiskupství.¹⁴² Papež Alexandr VII. jej 15. prosince 1664 jmenoval biskupem constantienským,¹⁴³ roku 1665 se stal světícím biskupem. Vynikal učeností a vážností mravů. Zemřel v Praze v domě hrabat z Bubna 21. listopadu 1665 a byl pohřben v jezuitské kryptě u sv. Salvátora na Starém Městě pražském, protože ve své poslední vůli pamatoval na jezuitskou residenci ve Staré Boleslavi.¹⁴⁴ K boleslavskému kostelu sv. Václava odkázal částku 100 zlatých a polovici svého biskupského roucha boleslavským kanovníkům, druhou polovici odkázal jezuitům ke zřízení jejich domácí kaple ve Staré Boleslavi.¹⁴⁵

Kdy a od koho získala rodina Nastoupilů svůj znak a přídomek, se mi nepodařilo zjistit.

Časové zařazení obrazu: Obraz musel vzniknout po 28. listopadu 1664, kdy se Nastoupil stal pražským sufragánem.

3. Volba sv. Václava knížetem, zavraždění sv. Ludmily

Nápis: **S(ANCTI) WENCESLAI IN DVCEM BOHEMIAE ELECTIO / [&] CRVDELIS S(ANCTAE) LIDMILAE STRANGVLATIO.**

(Sv. Václava za pána české země volí; sv. Ludmilu násilně zaškrucují.)

---

severnímu vchodu. Znak se nachází v zahlobeném kvadrilobu ve spodní části desky, nápis, který býval nad ním, je dnes vyšlapán.

¹⁴² Joannes Nepomucenus SEDLÁK (ed.), *Wenceslai Francisci Coelestini a Blumenberg: A. Autobiographia. B. Acta capitularia 1646–1674*, Praeae 1906, s. 51, 54, 56, 60; Justin V. PRÁŠEK, *Brandejs nad Labem...*, III. díl, s. 469.

¹⁴³ Řím 15. prosince 1664, Papež Alexandr VII. jmenuje Daniela Nastoupila biskupem constantienským. NA, Archiv pražského arcibiskupství, Listiny, i. č. 271.

¹⁴⁴ František KRÁSL, *Arnošt hrabě Harrach, kardinál sv. církve římské a arcibiskup pražský*, Praha 1886, s. 452–453; Antonín PODLAHA, *Series praepositorum, decanorum, archidiaconorum aliorumque praelatorum et canonicorum S. Metropolitanae ecclessiae Pragensis a primordii usque ad praesentia tempera*, Praeae 1912, s. 181.

¹⁴⁵ Josef Prokop HORČICE, *Popsánj neystarožitněgssjho kollegiátnjho chrámu*, s. 139.

Znak se nachází v kartuši uprostřed nápisu při spodním okraji obrazu. **[Příloha II(c)]**

Popis znaku: *V červeném štítě kosmý černý pruh, ve kterém tři mírně k pravé straně natočené stříbrné lebky, každá věnčená zeleným vavřínovým věncem. V horním poli stříbrná labuť s černýma nohama, ve spodním poli vlevo hledící stříbrná k letu připravená labuť(?)¹⁴⁶. Na štítě stříbrný oválný medailon se zlatým poprsím Panny Marie Boleslavské s Ježíškem (Palladium země české) provázený vpravo stříbrná, zlatě lemovaná mitra, vlevo stříbrná berla se zlatým dovnitř stočeným závitem. Vše převyšeno černým kloboukem apoštolských protonotářů s černými šňůrami a šesti černými střapci na každé straně.*

Nad znakem do oblouku nápis:

M(artin) **P**(aul) **K**(emlich) **S**(acro)**S**(anctae) **T**(heologiae) **D**(octor) **P**(roto)**N**(otarius)
A(postolicus) **E**(piscopus) **D**(io)**C**(aesariensis) **S**(uffraganeus) **P**(ragensis) **V**(etero)
B(oleslaviensis) **P**(raepositus)

Donátor: Martin Pavel Kemlich¹⁴⁷, doktor teologie, apoštolský protonotář, biskup diocesariánský, pražský sufragán a staroboleslavský probošt

M. P. Kemlich pocházel z Jindřichova Hradce, kde také v letech 1631-1641 studoval na jezuitském gymnáziu.¹⁴⁸ Později dosáhl hodnosti doktora bohosloví, byl apoštolským protonotářem, kanovníkem vyšehradským a děkanem staroboleslavským. Jmenuje se také arciděkanem kutnohorským.¹⁴⁹ Staroboleslavským proboštem jej potvrdil (konfirmoval) pražský arcibiskup Arnošt Harrach 23. června 1666.¹⁵⁰ Jako pražský sufragán byl konsekrován 12. dubna 1667, zemřel však již 13. srpna 1667¹⁵¹ a o tři dny později byl pohřben v kostele Panny Marie Sněžné na Novém Městě pražském do krypty bratří¹⁵².

¹⁴⁶ Malba není u paty štítu dost zřetelná. Mohlo by jít také o hnězdícího pelikána, krmícího mláděta(?), symbol obětavosti.

¹⁴⁷ V literatuře někdy uváděn jako Martin **František** Kemlich; jeho příjmení uváděno také jako **Kemlík**.

¹⁴⁸ František TISCHER, *Katalog jezuitského gymnasia v J. Hradci od založení až do sklonku 17. věku*, in: Sborník historického kroužku. Časopis historický, XXIII, Praha 1922, s. 65–71, cit. s. 68.

¹⁴⁹ František KRÁSL, *Arnost hrabě Harrach*, s. 430.

¹⁵⁰ SOA Praha, Kolegiální kapitula sv. Kosmy a Damiána ve Staré Boleslavi, i. č. 435, kart. 28, fol. 4–6.

¹⁵¹ Jan Nepomuk SEDLÁK (ed.) *Wenceslai Francisci Coelestini a Blumenberg: A. Autobiographia, B. Acta capitularia 1646–1674*, Pragae 1906, s. 74, 76.

¹⁵² Zdeněk KOLOVRAT, *Seznam pohřbených v hrobkách kostela u P. Marie Sněžné v Praze*, in: Časopis rodopisné společnosti československé v Praze, I., Praha 1929, s. 50–72, cit. s. 57. V témže kostele byla 14. 11. 1670 pohřbena jeho sestra Eva Kemlickiana, tamtéž s. 57.

Kdy a od koho získal Martin Pavel Kemlich svůj znak, se mi nepodařilo zjistit.

Časové zařazení obrazu: Obraz musel vzniknout po 12. dubna 1667.

4. Sv. Václav staví kostely, boří modly a přisluhuje při mši [Příloha III]

Nápis: **S(ANCTVS) WENCESLAVS TEMPLA AEDIFICAT IDOLA EVERTIT & SACERDOTIB(VS) ANGELICVM MINISTERIVM EXHIBET.**

(Sv. Václav staví kostely, pohanské bůžky ruší, a službu andělskou kněžím koná.)

Znak je vymalován na desce ve tvaru protáhlého osmiúhelníka. Desku levou rukou drží a pravou na ni ukazuje andílek, sedící na stupních ve spodní části přibližně uprostřed obrazu.
[Příloha IV(b)]

Popis znaku: *Štít ve tvaru ozdobné stříbrné znakové kartuše. V ní oválném modrém poli zlaté poprsí Panny Marie Staroboleslavské (Paladium země české), na štítě vpravo stříbrná, zlatě lemovaná mitra, vlevo stříbrná berla se zlatým dovnitř stočeným závitem. Vše převýšeno černým kloboukem apoštolských protonotářů se třemi střapci na každé straně.*

Nad znakem do oblouku nápis:

G(eorgius) A(dalbertus) A(ster) P(roto)N(otarius) A(postolicus) V(etero) B(oleslaviensis) C(apituli) P(raepositus) et D(ecanus)

Pod tím letopočet: **16 / 69**

Donátor: Jiří Vojtěch Aster, apoštolský protonotář, staroboleslavský probošt a děkan

Vyobrazený znak se shoduje se znakem na pečeti probošta J. V. Astera, přitištěné 11. prosince 1677 ke kupní smlouvě na dvůr Popovice.¹⁵³ **[Příloha IV(c)]** Totéž znamení ve štítku

---

¹⁵³ Pečeť probošta Astera přitištěná z červeného vosku. 14 x 12 mm. SOA Praha, Kolegiální kapitula sv. Kosmy a Damiána ve Staré Boleslavi, i. č. 438, kart. 62, fol. 92–94, Smlouva o koupi poplužního dvora ve vsi Popovice mezi Kordulou Sibylou Roderovou z Feldburgu a proboštem Jiřím Asterem (1677). Pečeť na fol. 93v.

probošta Jiřího Astera bývalo vymalováno na poslední (v pořadí 44.) kapličky Svatováclavské cesty do Staré Boleslavi.¹⁵⁴ [Příloha IV(a)]

Jiří Aster se narodil v Rakovníku, kde byl jeho otec Jiří krejčím a radním.¹⁵⁵ Jiří se dal na kněžskou dráhu, byl farářem v Kladně a v Bezně, později se stal rektorem arcibiskupského semináře v Praze, od roku 1660 byl farářem u Panny Marie před Týnem na Starém Městě pražském. Po smrti Martina Pavla Kemliche († 1667) se Aster ucházel o proboštsví boleslavské (a spolu s ním také vlastenecký duchovní Tomáš Jan Pešina z Čechorodu)¹⁵⁶. Na podzim 1667 se stal staroboleslavským děkanem a proboštem „a nemalé zásluhy v Staré Boleslavi si položil. Právo a hlas probošta Boleslavského při sněmu zemském stavů českých horlivě hájil.“ J. V. Aster zemřel 30. prosince 1681.¹⁵⁷ Podle své poslední vůle odkázal své osobní věci staroboleslavským kostelům Panny Marie a sv. Václava, své knihy místnímu děkanství a drobnými odkazy pamatoval na své příbuzné v Rakovníku a na pražské kostely. Podle závěti si přál být pochován ve staroboleslavském kostele Panny Marie vedle svého předchůdce v úřadu probošta (a nejspíš i osobního přítele) „zbožné paměti pana Roder“. ¹⁵⁸

Kdy a od koho získal Jiří Vojtěch Aster svůj znak, se mi nepodařilo zjistit.

Časové zařazení obrazu: Obraz mohl vzniknout nejdříve v závěru roku 1667, což odpovídá letopočtu 1669 na obraze, který je důležitým a doposud nepovšimnutým datovacím prvkem.

¹⁵⁴ V sousedním štítku byl popis: *Georgi / us Astr / Praeposi / tus Bole / slavien / sis*. Viz Pavel R. POKORNÝ, *Zmizelá erbovní galerie*, in: Heraldická ročenka 1999–2000, s. 72–126, cit. obr. 44 na s. 125. Pokorný však toto znamení nepovažoval za Asterův znak a stejně tak i historička M.-E. Ducreaux – viz Marie-Elizabeth DUCREUX, *Symbolický význam poutě do Staré Boleslavi*, s. 609 a 611. Podobnosti znaku na obraze se znakem na 44. kapličky si naopak všimla Sylva Dobalová, in: Lenka STOLÁROVÁ, Vít VLNAS (eds.), *Karel Škréta 1610–1674*, s. 164.

¹⁵⁵ František LEVÝ, *Dějiny královského města Rakovníka*, Rakovník 1896, s. 363.

¹⁵⁶ Česká žádost Tomáše Jana Pešiny z Čechorodu císaři (nedat., praes. 23. srpna 1667) a česká odpověď císaře (24. srpna 1667), latinská žádost Jiřího Astera, potvrzeného již arcibiskupem ve funkci staroboleslavského děkana o místo probošta císaři (nedat., praes. 5. září 1667). NA, SM, A 37/1, kart. 46, fol. 1–4, 85–86; V(áclav) V(ladimír) ZELENÝ, *Tomáš Pešina z Čechorodu. Životopisná studie*, Praha 1894, s. 64; Justin V. PRÁŠEK, *Brandejs nad Labem*, III. díl, s. 449.

¹⁵⁷ Josef Prokop HORČICE, *Popsánj neystarožitněgssjho kollegiátnjho chrámu*, s. 139–140, 156.

¹⁵⁸ „*Ante omnia autem cupio in Ecclesia Sanctissimae Matris sepeliri penes Dominum piae memoriae Roder.*“ SOA Praha, Kolegiátní kapitula sv. osmy a damiána ve Staré Boleslavi, i. č. 435, Závěť probošta Jiřího Astera z 10. prosince 1681.

5. Sv. Václav připravuje eucharistické dary

Nápis: S(ANCTVS) WENCESLAVS PRO SANCTISSIMO MISSAE SACRIFICIO
LABORE [MANVVM SVAR]VM PANEM ET VINVM PRAEPARAT.

(Sv. Václav k nejdražší oběti mše sv. vlastníma rukama svýma chléb a víno připravuje.)

Znak se nachází uprostřed obrazu, vymalovaný v ozdobné kartuši světle hnědé barvy posazené na nápisové pásce. [Příloha IV(d)]

Popis znaku: Štít zlatě lemovaný a černo-modře dělený. V pravém poli nezřetelné znamení se zlatou, stříbrnou a černou tinkturou, v levé polovici štítu zelené trojvrší kvetoucí čtyřmi (2, 2) červenými květy (přirozenými růžemi?) a převýšené zlatou hvězdou. Na štítě stříbrná, zlatě lemovaná mitra s vlajícími fimbriemi, ze kterých vycházejí(!) zlaté(!) šňůry se šesti zlatými střapci na každé straně. Mitra na štítě je provázená stříbrnou berlou se zlatým ven stočeným závitem.

U znaku není žádný nápis.

Donátor: Václav František Coelestin z Blumenberka, metropolitní probošt

Vyobrazený znak se shoduje s pečetí pražského probošta V. F. Coelestina z roku 1672.¹⁵⁹ [Příloha IV(e)] Pravá polovina štítu je znakem proboštů pražské metropolitní kapituly. Znak udělil 2. února 1596 císař Rudolf II. Jiřímu Bertoldovi Pontanovi z Braitenberka a jeho nástupcům: *v modrém štítě sedí na trůně svatý Václav v brnění, s pláštěm a s vévodským kloboukem na hlavě a před sebou drží štítek podložený černými zkříženými ostrvemi. Ve štítku černé barva zlaté břevno, nad ním zlaté korunované písmeno „R“ a pod břevnem na zlatém trojvrší stříbrná věž. Za knížecím trůnem je pak zprava rozvinutý stříbrný praporec s černou orlicí s červenou hvězdou na levém křídle.*¹⁶⁰ Levá polovina je osobní znak preláta, který užil již na své pečetě z roku 1665, ještě jako scholastik svatovítské kapituly.¹⁶¹

¹⁵⁹ Na listině z 24. listopadu 1672 je přitištěna znaková pečeť pražského probošta V. F. Coelestina z červeného vosku. AMP, Sbírka papírových listin, sign. AMP PPL IV – 12008. (Přístupno z internetové databáze <http://www.ahmp.cz/index.html?wstyle=2&catalogue=1>, 30. 5. 2012.)

¹⁶⁰ Antonín RYBIČKA, *O erbích, pečetích a znacích stavu kněžského v Čechách*, Praha 1862, s. 6, 19 a 20.

¹⁶¹ W. F. Coelestinus a Blumenberg, scholastik svatovítské kapituly vydává 10. dubna 1665 křestní list žida Jaroslava Adalberta Lemberského. Na listině je přitištěna znaková pečeť vydavatele z červeného vosku: *ve štítě skalka kvetoucí čtyřmi květy a převýšená hvězdou, totéž znamení v klenotu nad kolčí přilbou s přikryvadly mezi dvěma rozevřenými orlími křídly. Vše převýšeno kloboukem apoštolských protonotářů. Znak doprovázejí iniciály*

Václav František Coelestin se podle vlastního životopisu se narodil kolem svátku přenesení sv. Václava (4. března) roku 1606 chudým rodičům Ambrožovi a Anně Nebeským z Nového Města pražského.¹⁶² V mládí sloužil v Mělníku a v létě roku 1626 prožil důležitou konverzi během pouti do mariánského kostela ve Staré Boleslavi. Studoval nejprve u jezuitů v Jindřichově Hradci, poté filosofii a teologii v Praze. Roku 1637 byl vysvěcen na kněze, stal se farářem v Častolovicích a děkanem Kostelci nad Orlicí. Dne 24. dubna 1644 byl dosazen na faru u Panny Marie před Týnem v Praze a o dva roky později byl jmenován metropolitním kanovníkem.

Na den sv. Anny roku 1648 byl oloupen, svlečen do naha a zbit švédskými vojáky, kteří v noci nečekaně přepadli Hradčany a Malou Stranu. Čtyři týdny si prý poležel a poté prý žebrol chléb po domech. V letech 1649-1651 byl farářem u sv. Štěpána na Novém Městě pražském, ale poté se do metropolitní kapituly vrátil. Dne 29. června 1652 byl zvolen za nesídelního kanovníka na Vyšehradě, zároveň byl také nesídelním kanovníkem u Všech svatých na Pražském hradě. Již v červnu roku 1653 je připomínán jako nesídelní kanovník staroboleslavské kapituly, 3. prosince 1657 jej papež Alexandr VII. jmenoval apoštolským protonotářem. Dne 17. března 1666 byl zvolen proboštem metropolitní kapituly. Zemřel 18. dubna 1674 a pohřben je v katedrále sv. Víta před branou kaple sv. Zikmunda.¹⁶³

Za svého dědice ustanovil Pannu Marii, sv. Annu a svaté patrony pražské katedrály. Hlavní fundaci založil v kapli sv. Anny ve svatovítském chrámu, kde nechal v roce 1670 zbudovat oltář a kapli nechal vyzdobit malbami. Ve svatovítské katedrále založil také nadaci pro choralisty, kteří měli každou neděli po bohoslužbách ve Svatováclavské kapli zazpívat píseň „Svatý Václave“. Ke cti sv. Václava založil také nadaci pro dvanáct chudých studentů, kteří obdrželi na svátek tohoto patrona na obuv nebo na knihy částku 1 zlatý 10 krejcarů.

Ve své závěti pamatoval odkazy také na četná zbožná bratrstva, pražské kostely a kláštery, na nemocnici, na uvězněné a také na kostely sv. Václava a Matky Boží ve Staré Boleslavi.¹⁶⁴

WFC / AB. AHMP, Sbírka papírových listin, sign. AMP PPL IV - 4880b. (Přístupno z internetové databáze <http://www.ahmp.cz/index.html?wstyle=2&catalogue=1>, 30. 5. 2012.)

¹⁶² Své příjmení „Nebeský“ si později polatinštil na „Coelestin“. Zanechal pozoruhodné paměti, které jsou cenným pramenem k poznání tehdejší doby. Paměti a zápisky vydal tiskem počátkem minulého století Jan Nepomuk Sedlák pod titulem *Wenceslai Francisci Coelestini a Blumenberg: A. Autobiographia, B. Acta capitularia 1646–1674*, Praeae 1906.

¹⁶³ František KRÁSL, *Arnosť hrabě Harrach*, s. 452; Antonín PODLAHA, *Series praepositionum ...* (1912), s. 180; Justin V. PRÁŠEK, *Brandejs nad Labem*, III. díl, s. 469.

¹⁶⁴ Jan Křtitel VOTKA, *Wenceslaus Franc. Coelestinus a Blumenberg čili Václav Frant. z Blumenberka*, in: *Časopis katolického duchovenstva*, 1882, číslo 2, s. 74–82 a číslo 3, s. 159–168; Jan Nepomuk SEDLÁK (ed.) *Wenceslai Francisci Coelestini a Blumenberg...*, Testamentum Wenceslai Coelestini a Blumenberg s. 116–122.

Probošt Coelestin je údajně také donátorem oltářního retáblu z roku 1668 s obrázkou ze života sv. Václava a sv. Ludmily v Přistoupimí u Českého Brodu, kde měli pražští probošti patronátní právo.¹⁶⁵

Coelestin byl rovněž literárně činný.¹⁶⁶ „Vynikal obsáhlou znalostí řeči české, zkušeností a štědrostí nemálo pověstnou.“ Náboženský spisovatel 19. století Jan Křtitel Votka ho charakterizuje slovy: „Byl muž pevné a rázné povahy, kněz neúhonný, ctihodný a vzorný. Slovem, byl to pravý starý vlastenec český, horlivý ctitel Rodičky Boží a našich sv. patronův a dědiců českých.“¹⁶⁷

Kdy a od koho získal Celestin svůj znak a přídomek, se mi nepodařilo zjistit. Jan Křtitel Votka se domnívá, že Nebeský získal znak a přídomek „z Blumenberka“ od Leopolda I. na konci roku 1657 nebo na začátku roku 1658.¹⁶⁸ Ve skutečnosti je Coelestin s tímto přídomekem uváděn již v dubnu 1657 v knize *Canon vitae spiritvalis, Neb prawidło Żiwota...*, jejímž je autorem.¹⁶⁹ Je pravděpodobné, že znak a přídomek obdržel spíše od některého palatina.

Časové zařazení obrazu: Obraz musel vzniknout po 17. březnu 1666, kdy by Coelestin zvolen proboštem metropolitní kapituly.

6. Sv. Václav donáší dříví chudým a radí bl. Podivínovi, aby kráčel v jeho stopách

Nápis: **S(ANCTVS) WENCESLAVS EGENIS LIGNA MINISTRAT TEMPLA NOCTV VISITANS FRIGESCENTI PODIVINO VESTIGIA SVA CALCARE IVBET.**

(Sv. Václav chudým dříví přináší. V noci chrámy Páně navštěvuje, a Podivínu na ostrost zimy si stěžujícím radí, by stoupl do jeho šlépějí, že ho zámsta nebude.)

Znak se nachází na ozdobné hnědavé kartuši podepírané uprostřed spodního okraje obrazu dvěma andělíčky. **[Příloha V(a)]**

¹⁶⁵ Antonín PODLAHA, *Posvátná místa Království Českého, Arcidiecéze pražská, I. Vikariát Českobrodský, Černokostelecký, Mnichovický a Prosecký*, Praha 1907, s. 40.

¹⁶⁶ Přehled jeho prací uvádí Antonín PODLAHA, *Series praepositorum...*, s. 180–181.

¹⁶⁷ Jan Křtitel VOTKA, *Venceslaus Franc. Coelestinus a Blumenberg ...*, s. 74.

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 159–160.

¹⁶⁹ Knihopis K01402 (přístupno na www.knihopis.cz, 30. 5. 2012).

Popis znaku: Zlatý štít rozdělený stříbrnou špicí, v ní vzhůru postavená zlatá šipka s modrým hrotem a s černo-zlatým (zprava) a červeno-stříbrným (zleva) třepením, v patě štítu červené zploštělé trojvrší (trávník). V bočních polích dva černí ke středu obrácení dvouocasí lvi s červenými jazyky. Na štítě vpravo stříbrná zlatě lemovaná mitra, vlevo zlatá berla s ven otočeným závětem. Mezi tím v oválném věnci tvořeném dvěma vavřínovými ratolestmi černý jednoocasý lev s červeným vyplazeným jazykem.

Nad znakem do oblouku nápis:

S(ebastianus) **F**(abianus) **Z**(braslawsky) **a S**(watowa) **S**(anctae) **M**(etropolitanae) **E**(cclesiae)
P(ragensis) **D**(ecanus) **V**(etero) **B**(oleslaviensis) **C**(anonicus)

Pod štítem je letopočet: **16 / [..]**¹⁷⁰

Donátor: Šebestián Fabián Zbraslavský ze Swatova, metropolitní děkan a staroboleslavský kanovník

Obsah štítu na obraze a honosné kusy jsou shodné se znakem metropolitního děkana Šebestiána Zbraslavského v knize M. B. Boleluckého *Rosa Bōemica* (1668).¹⁷¹ **[Příloha V(b)]**

Šebestián Fabián Zbraslavský ze Swatova (Swatawy, Svattova, Švatavy). Doktor bohosloví, děkan Sušický, kanovník vyšehradský a pražský. Dne 27. dubna 1644 byl povolán za kanovníka do metropolitní kapituly. Kvůli nedostatečným důchodům se však nemohl uživit, 11. října 1645 opustil Prahu a přesídlil do Plzně, kde se stal arciděkanem. K metropolitnímu kostelu se navrátil 20. října 1650. Roku 24. září 1665 byl zvolen děkanem metropolitní kapituly a stal se pak ještě generálním vikářem arcibiskupa pražského. Zemřel 24. března 1670 ve stáří 63 let a je pohřben v kapitulní hrobce u sv. Víta.¹⁷²

Kdy a od koho získal Zbraslavský znak a přídomek, se mi nepodařilo zjistit.

¹⁷⁰ Poslední dvě číslice bohužel nejsou čitelné.

¹⁷¹ Matěj Benedikt BOLELUCKÝ, *ROSA BŌEMICA sive Vita Sancti Woytiechi agnomine Adalberti Pragensis Episcopi...*, Pragae 1668, pars altera, s. 104.

¹⁷² Jan Křtitel VOTKA, *Venceslaus Franc. Coelestinus a Blumenberg*, s. 159–168; František KRÁSL, *Arnošt hrabě Harrach*, s. 452; Antonín PODALHA, *Series praepositorum...*, s. 169.

Časové zařazení obrazu: Obraz musel vzniknout po 24. září 1665, kdy se Zbraslavský stal děkanem metropolitní kapituly.

7. Příjezd sv. Václava na říšský sněm, císař předává Václavovi rámě sv. Víta

Nápis: **S(ANCTVS) WENC[ES]LA(VS) IN COMITIIS IMPERIALIB(VS) a CAESARE ANGELIS EI / MIN(ISTR)ANTIB(VS) HONORATVR & ab EODEM BRACHIO S(ANCTI) VITI DONATVR.**

(Sv. Václava na sněmu říšském od dvou andělů obstoupeného císař ctí, a rameno sv. Víta mu obětuje.)

Znak se nachází vymalovaný na šedavém malovaném soklu uprostřed spodního okraje obrazu. **[Příloha V(c)]**

Popis znaku: *Ve štítě šedomodré barvy stříbrný kruhový štít s hrotem a se zlatou obrubou, na štítě posazena zlatá koruna. Vše převýšeno černým kloboukem apoštolských protonotářů s černými šňůrami a šesti černými střapci na každé straně.*

Nad znakem do oblouku nápis:

I(ohannes) I(gnatus) D(louhowesky) de L(longa) V(villa) P(roto)N(otarius) A(postolicus) S(anctae) M(etropolitanae) E(cclesiae) P(ragensis) & V(etero)B(oleslaviensis) C(anonicus)

Donátor: Jan Ignác Dlouhoveský z Dlouhé Vsi, apoštolský protonotář, kanovník pražské metropolitní kapituly a kanovník staroboleslavský

Znak na obraze se shoduje plastickým znakem probošta Dlouhoveského, který zdobí vstup do kostela sv. Václava v Přistoupimi u Českého Brodu. **[Příloha V(d)]**

Jan Ignác se narodil roku 1638 jako syn Jindřicha Jana Dlouhoveského z Dlouhé Vsi a Juliany Fremutové z Tropčic. Studoval v pražském jezuitském konviktu sv. Bartoloměje. Roku 1665 se stal děkanem v Německém Brodě, v letech 1667–1668 byl farářem u Panny Marie před Týnem na Starém Městě pražském. Již roku 1662 se stal nesídelním kanovníkem staroboleslavským a 28. září 1668 byl instalován jako kanovník u sv. Víta. Dlouhoveský byl také kanovníkem vyšehradským. Proboštem pražské metropolitní kapituly byl nečekaně

zvolen 3. června 1674. O pět let později byl jmenován titulárním biskupem milevitanským (vysvěcen 11. června 1679) a světícím biskupem pražským. Zemřel 10. ledna 1701 a svůj dům odkázal jako nadaci pro přestálé kněze.

Jan Ignác Dlouhoveský proslul také jako náboženský spisovatel, některá svá díla věnoval mariánskému a svatováclavskému kostelu ve Staré Boleslavi. Proslul rovněž jako donátor. V kostele sv. Václava ve Staré Boleslavi se nachází Dlouhoveským věnovaný obraz sv. Václava z roku 1674 s jeho znakem (tehdy byl již pražský probošt) a v proboštské hodnosti je donátorem také první z kaplí Svaté cesty z Prahy do Staré Boleslavi.¹⁷³

Časové zařazení obrazu: Protože donátor je uveden jako kanovník metropolitní a staroboleslavské kapituly, je třeba vznik obrazu datovat mezi závěr roku 1668 a první polovinu roku 1674.

8. Sv. Václav dává posvětit kostel sv. Víta na Pražském hradě a vkládá do oltáře ostatky

Nápis: S(ANCTVS) WENCESlavs ECCLESiam PRAGENSim IN HONOREm S(ANCTI) VITI a se AEDIFIca- / tam CONSECRAre IECIT IN eaq(ve) BRACHIum eiusi tem MARTYRIS REPOSVIT.

(Sv. Václav dává kostel k poctivosti sv. Víta na Hradě pražském stavěti a světiti, ukládaje do oltáře rameno téhož sv. mučedníka Víta.)

Obraz v roce 2008 restauroval akademický malíř Miroslav Slavík.¹⁷⁴

Znak se nachází uprostřed spodního okraje obrazu v oválu ve tvaru stylizovaných palmových ratolestí. [Příloha VI(a)]

Popis znaku: Zlatým okrajem zdobený štít, ten je čtvrcený se srdečním štítkem. Srdeční štítek je červený se stříbrným leknem. První pole je černé se zlatým břevnem, ve 2. poli je patrná zlatá gotická architektura se třemi znaky, ve 3. poli je také gotická architektura se dvěma znaky (z nichž pravý štít je červený) a s klečící postavou uprostřed, ve 4. poli nezřetelná bílá

¹⁷³ Ottův slovník naučný VII, s. 685; Antonín. PODLAHA, *Series praepositorum...*, s. 212–217; Zdeněk KALISTA, *České baroko*, Praha 1941, s. 332–333; Pavel R. POKORNÝ, *Zmizelé erbovní galerie*, s. 73–74; Dana STEHLÍKOVÁ (ed.), *Svatý Václav ochránce české země*, s. 99 (autorem hesla je Jan Royt).

¹⁷⁴ Dana STEHLÍKOVÁ (ed.), *Svatý Václav, ochránce České země*, s. 96–97. (autorem hesla je Jan Royt). Při restaurování obrazu nejspíš došlo pozměnění některých liter v textu: slovo **PRAGENS**im znělo původně **PRAGEN**sem, **IECIT** má být **FECIT**, slova **eiusi tem** má být nepochybně **eiusdem** (pozn. jou).

stojící postava. Na štítě zlatá listová koruna, ze které vyniká stříbrná zlatě lemovaná mitra provázená zleva berlou s dovnitř stočeným závitem. Vše na černém pozadí ověnceném palmovými ratolestmi.

U znaku není žádný nápis.

Donátor obrazu: Jan František Kryštof sv. pán Talmberg.¹⁷⁵

Znak na obraze je pojat poměrně neobvykle, v srdečním štítku je rodový znak donátora (pánů z Talmbergu) **[Příloha VI(e)]** a ve čtyřech polích čtvrceném štítu se objevují znamení čtyř kapitul, jejichž byl donátor členem.

První pole (černé se žlutým břevnem) je znakem pražské metropolitní kapituly.¹⁷⁶

Druhé pole představuje metropolitní kapitula u sv. Václava v Olomouci. Ta užívala znak odvozený z pečetního obrazu. Pečeť polepšil Ferdinand II. majestátem z 28. srpna 1623 (dáno ve Vídni) spolu s potvrzením privilegií a udělením titulu *fidelis* (věrná): „*Před architektonickým trojlodím stojí sv. Václav v plné zbroji s knížecím kloboukem na hlavě, zlatým křížem na hrudi a žezlem v pravé ruce. U nohou zlatý štítek s černou orlicí. Po jeho pravé straně pod císařskou korunou ve zlatém štítku orel se zlatou literou F na hrudi a po levé straně pod knížecím kloboukem červený štítek se stříbrným břevnem. Další barevnost není uvedena. Pouze v miniatuře jsou nad štítky v kosmo dělených bočních portálech ditrichštejnské nože.*“¹⁷⁷ **[Příloha VI(b)]**

Třetí pole představuje pečetní znamení kolegiální kapituly u Všech svatých na Pražském hradě: *V okrouhlém štítě gotická chrámová architektura se dvěma postranními věžemi, spojenými poloobloukem. V oblouku i v galeriích, z nichž se skládají tyto věže klečí andělé, v prostřední větší galerii sedí Bůh otec a Syn na trůnu, v postranních dolejších galeriích jsou obrazy rozličných svatých a světic. Na chrámových zdech jsou zavěšeny dva štítky, v pravém zlatém je černý orel, v levém červeném pak stříbrný český lev, uprostřed chrámových dveří klečí císař Karel IV.*¹⁷⁸ **[Příloha VI(d)]**

¹⁷⁵ Dana STEHLÍKOVÁ (ed.), *Svatý Václav ochránce české země*, s. 96 (autorem hesla je Jan Royt) mylně připisuje erb vyšehradskému proboštu Ferdinandu Leopoldu Bennovi z Martinic (1611–1691).

¹⁷⁶ Podrobněji v článku Pavel R. POKORNÝ, *Znak pražského arcibiskupství*, in: *Heraldická ročenka* 1994, s. 88–94.

¹⁷⁷ „Pečeť se stanovením barevnosti se stala vlastně znakem, který byl užíván na písemnostech ještě v polovině 20. století.“ Pavel R. POKORNÝ, *Nově přijatý znak olomoucké kapituly*, in: *Heraldická ročenka* 1995, s. 103 a 109, s odkazem na Zemský archiv Opava – Olomouc, Metropolitní kapitula Olomouc, i. č. 1135, sign. E I 4. Za poskytnuté vyobrazení miniatury erbovní listiny jsem povinován díky Dr. Karlu Müllerovi ze ZA Opava.

¹⁷⁸ Antonín RYBIČKA, *O erbích, pečetěch...*, s. 6–7.

Čtvrté pole se stojící postavou pravděpodobně představuje znamení kapituly u sv. Apolináře: *na kvádrovém podstavci stojící postavu pravou rukou žehnajícího světce v mitře a s procesním křížem v levé ruce. Po stranách klečí postavy knížete Bořivoje a Karla IV.*¹⁷⁹
[Příloha VI(c)]

Jan František Kryštof se narodil 31. prosince 1644 v Ratajích nad Sázavou jako prostřední z pěti dětí Františka Viléma svobodného pána z Talmbergu a na Ratajích, Jankově a Vlašimi, hejtmána čáslavského kraje, a Uršuly Kateřiny, rozené hraběnky von Pappenheim. Již během teologických a právnických studií se stal 8. května 1669 proboštem kolegiální kapituly u Věch svatých na Pražském hradě. Na kněze byl vysvěcen 16. června 1669, byl také kanovník vyšehradský, 31. srpna 1669 byl zvolen kanovníkem metropolitní kapituly u sv. Víta a 28. září 1669 byl instalován jako děkan kapituly u sv. Apolináře. Dne 3. března 1670 byl jmenován nesídelním kanovníkem olomouckým a tamtéž instalován 25. července 1670. Jako probošt kapituly u Věch svatých (kde instalován 4. července 1669) získal jako první právo pontifikálií, které mu 11. června 1673 předal pražský arcibiskup Matouš Ferdinand Sobek z Bilenberka.

Dne 15. ledna 1676 byl Talmberg jmenován císařem Leopoldem I. biskupem královéhradeckým a 19. října 1676 potvrzen papežem. Biskupské svěcení přijal 3. ledna 1677, ale intronizován byl teprve 24. října 1677. Na pražský kanonikát resignoval 14. května 1680, na olomoucký 28. listopadu 1691. Vynikal jako výborný právník, zároveň slyšel vynikající paměti - co četl, dovedl věrně odříkat z paměti. Zemřel na zámku v Chrasti 3. dubna 1698 a je pochován v Podlažicích, v hrobce, kterou dal pro sebe a svoji sestru zřídit při stavbě kostela.¹⁸⁰ Jan František Kryštof z Talmbergu, již jako biskup královéhradecký byl donátorem 43. kaple svaté cesty z Prahy do Staré Boleslavi.¹⁸¹ Jako staroboleslavský kanovník je biskup Talmberg uveden spolu s dalšími členy kapituly na pamětní listině z 31. srpna 1694.¹⁸²

Časové zařazení obrazu: Vzhledem ke znakům či pečetním znamením čtyř kapitul (pražské, olomoucké, Věch svatých a sv. Apolináře) a užití pontifikálií (pokud však nebyly

¹⁷⁹ J. I. DLAUHOVESKÝ de Longa Villa, *D. O. M. A. Christus patiens In Dolorum Aula...*, Pragae 1671. Za poskytnuté vyobrazení tohoto pečetního znamení jsem povinován díky Dr. Pavlu R. Pokornému.

¹⁸⁰ Metoděj ZEMEK, *Posloupnost prelátů a kanovníků olomoucké kapituly od počátku až po nynější dobu, II. 1658 – 1944*, Olomouc (1945), opis z r. 1999 z rukopisu v knihovně Zemského archivu Opava, pobočky v Olomouci; Václav BARTŮNĚK, *Stručné dějiny kolegiální kapituly a královské kaple Věch svatých na Pražském hradě. Pražský arcibiskup Jan Bedřich Valdštejn*, Litoměřice 1979, s. 23; Milan M. BUBEN, *Encyklopedie českých a moravských sídelních biskupů*, Praha 2000, s. 341–342.

¹⁸¹ Pavel R. POKORNÝ, *Zmizelé erbovní galerie*, s. 119 a 124.

¹⁸² František ZUMAN, *Staroboleslavské památky – jejich život*, s. 134.

přimalovány později) musel obraz vzniknout nejdříve ve 2. polovině roku 1673 a nejpozději na samém počátku roku 1676, kdy se Talmberg stává biskupem. Jan Royt datuje obraz „kolem 1670“.¹⁸³

9. Sv. Václav dává vyučovat v křesťanské víře děti pohanů vykoupené z otroctví a posluhuje sirotkům

Nápis: **S(ANCTVS) WENCESLA(VS) GENTILIVM INFANTES in FIDE
INSTRVENDOS COEMIT ac PVPILLIS IN HOSPITALI a se pro eis FVNDATO
INSERVIT.**

(Sv. Václav skoupené pohanské děti ve víře cvičiti dává, zakládaje pro ně hospital, kde jim napotom sám posluhuje.)

Znak se nachází na soklu namalovaného sloupu ve spodní části uprostřed obrazu. **[Příloha VII(a)]**

Popis znaku: *Ve stříbrném po stranách vykrojeném štítě podélný modrý ovál zlatě lemovaný, v něm stojící Panna Maria s Ježíškem na levé ruce, oba korunovaní. Madona oděná v modrém plášti stojí na stříbrném půlměsíci a pod ním je postaven zlatý kalich. Madona je provázena čtyřmi zlatými hvězdami (2, 2). Štít je korunovaný zlatou listovou korunou a lemovaný vavřínovým věncem (dvěma ratolestmi).*

Pod znakem obtížně čitelný nápis:

**I(acobus) H(enricus) B(lazieowsky) D(ecanus) CH(rudimensis) / [V(icarius)? F(oraneus)?
C(anonicus)? V(etero) B(oleslaviensis)?]**

Donátor: Jakub Jindřich Blažejovský, děkan chrudimský (a kanovník staroboleslavský, a vikář chrudimského vikariátu?)

J. J. Blažejovský (Blazieowsky) pocházel z Červené Řečice, kde býval děkanem a v roce 1644 nechal opravit filiální kostel Nanebevzetí Panny Marie v Chvojnově.¹⁸⁴ Od 21. června 1666 až do své smrti 20. října 1670 byl děkanem v Chrudimi.¹⁸⁵ Mezi členy

¹⁸³ Dana STEHLÍKOVÁ (ed.), *Svatý Václav ochránce české země*, s. 96 (autorem hesla je Jan Royt).

¹⁸⁴ Jan SOUKUP, *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém, XVIII. Politický okres pelhřimovský*, Praha 1903, s. 61.

¹⁸⁵ Antonín RYBIČKA, *Kněží chrudimští v XV.–XVII. století (Dodavky)*, in: *Věstník královské české společnosti nauk, tř. filosoficko-historicko-filologická*, roč. 1893, Praha 1894, s. 1–6, cit. s. 3.

staroboleslavské kapituly je Blažejovský zmíněn v předmluvě k VI. knize Balbínovy práce *Epitome rerum Bohemicarum*, která však byla kvůli cenzuře vytištěna až po smrti Blažejovského.¹⁸⁶ K městům, odkud v 17. století pravidelně proudila do Staré Boleslavi procesí poutníků, však patřila také Chrudim.¹⁸⁷

Kdy a odkud Blažejovský získal znak, se mi nepodařilo zjistit. Podle některých atributů (vavříny a koruna) se zdá, že se spíše než o osobní znak chrudimského děkana může jednat o znamení chrudimské mariánské kongregace.¹⁸⁸

Časové zařazení obrazu: Obraz mohl vzniknout po 21. červnu 1666, kdy Blažejovský působil jako děkan v Chrudimi.

10. Sv. Václava odpouští Radslavu Zlickému

Nápis: S(ANCTVS) WENCESLA(VS) RADISLAO, CONTRA SE HOSTILITER
INSVRGENTI, ac POST HVMILIANTI VENIAM PRAEBET.

(Sv. Václav Radislavovi, knížeti kouřimskému, jenž proti němu co nepřítel povstal,
pokořivšímu se opět, mile odpouští.)

Znak se nachází v levém spodním rohu obrazu. [Příloha VIII(a)]

Popis znaku: V modrém vpravo nakloněném štítě leží kosmo položená ryba (okoun) přirozené barvy, na štítě vlevo hledící korunovaná turnajová přilba s přikryvadly na způsob pláště, navrch modrá, vespod zlatá. V klenotu červeném, zlaté a modré paví pero a na nich vpravo hledící ležící okoun.

U znaku není žádný nápis.

Donátor: Václav Silvestr Smrčka z Mnichu

---

¹⁸⁶ P. Bohuslaus BALBINUS, SJ, *Epitome rerum Bohemicarum seu histiriae Bolaslaviensis*, Libri VI & VII, Praga 1673, nestránkovaná předmluva (fol. a3v). Toto Balbínovo dílo bylo dokončeno v letech 1666–(březen)1668, VI. a VII. kniha však byla vytištěny teprve roku 1673, kdy Blažejovský již nebyl naživu. Kamil KROFTA, *O Balbínovi dějepisci*, Praha 1938, s. 21 a 24.

¹⁸⁷ Jan Křtitel VOTKA, *Památky staroboleslavské...*, s. 364; František SRDÍNKO, *Stará Boleslav...*, s. 64.

¹⁸⁸ V roce 1660 založil chrudimský děkan Jan Vojtěch Švenda z Taubenfelsu mariánské bratrstvo pod názvem „Těla Kristova a neposkvrněného početí Panny Marie“. Symbolika kalicha a postava Panny Marie ve štítě by tomuto názvu mohly odpovídat.

Vyobrazený znak odpovídá znaku na pečeti téhož Václava Smrčky z Mnichu [**Příloha VIII(b)**]. Barvy znaku rodiny Smrčků z Mnichu jsou v pramenech popisovány rozličně.¹⁸⁹ Stejně barvy jako znak na obraze má Smrčkův znak vymalovaný na klenbě Místnosti zemských desk na Pražském Hradě, jen pera v klenotu jsou všechna modrá.¹⁹⁰

Václav Silvestr Smrčka byl příslušníkem starého rytířského rodu. Narodil se 10. listopadu 1627¹⁹¹, (nejspíš) jako syn Mikuláše Smrčky a na Domamyšli a Markéty Bořanovské z Bytýšky. Po strýci Oldřichovi zdědil (1656) statek Hořice, který roku 1661 prodal. Stal se radou soudu nejvyššího purkrabství, roku 1662 Hořejší Čermnou, kterou zdědil po matce a v letech 1662–1664 držel Lukavec. Okolo roku 1664 se stal královským radou, úředníkem podkomořího při deskách zemských, pak přísedícím komorního a dvorského soudu, místopísařem (1674–1692), místosudím (1696–1698) a místokomorníkem (1698). V letech 1666–68 vlastnil Drachkov, 1668–71 Čechelice, roku 1669 koupil Bosyni, a roku 1672 Hrádek nad Páchem. Za manželku měl Lidmilu Netvorskou z Březí, a po její smrti se oženil se Zuzanou Maximilianou ovdovělou Markvartovou, rozenou Častolárovou z Dlohé Vsi († 1717). Jeho synové zemřeli v mládí. Z prvního manželství měl dcery Alenu Markétu, která se provdala roku 1677 za Petra Kostomlatského z Vřesovic, a Reginu, provdanou za Ferdinanda Jiřího Vraždu z Kunvaldu. Václav Silvestr Smrčka zemřel 2. března 1700, zřejmě poslední po meči svého rodu.¹⁹² Ve stejný den byl pohřben v kostele Panny Marie Sněžné na Novém Městě pražském v kryptě sv. Antonína.¹⁹³

Časové zařazení obrazu: Znak není pro určení stáří obrazu směrodatný. Hypoteticky mohl obraz vzniknout v letech 1668–71, kdy Smrčka vlastnil nedaleké Čechelice.

11. Sv. Václava žádá v Římě skrze posly, aby se mohl vzdát vlády. Poučen o své smrti kráčí jako pokorný beránek

Nápis: S(ANCTVS) WENC(ES)LA(VS) FRATRIS [abdicare] REGNum Cogitans

¹⁸⁹ August SEDLÁČEK, *Českomoravská heraldika*, s. 177.

¹⁹⁰ Smrčkův znak zde zachycen dokonce čtyřikrát - v sestavách z roku **1666** a **1673** (úředník podkomořího), **1686** (místopísař) a **1698** (místosudí). Milena ŠVECOVÁ, *Zemský soud v Čechách do roku 1749. Příspěvek k dějinám šlechty v první polovině 18. století*, diplomová práce na katedře PVH a AS FFUK, Praha 1983, s. 179–180.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 179.

¹⁹² *Ottův slovník naučný*, XXIII. díl, Praha 1905, s. 535–536.

¹⁹³ Zdeněk KOLOVRAT, *Seznam pohřbených...*, s. 61.

LEGATOS ROMAM pro Venia mittit ac DE SVA NECE praemonit(us) Sicut OVIS ad OCCISSIONEM VADIT.

(Sv. Václav obmejšlí knížectví bratru svému postoupiti, skrze vyslance své v Římě o svolení k tomu žádaje, a napomenut byv o své násilné nastávající smrti, jako beránek tichý k zabití vedený, kráčí.)

Znak je vymalován v levém spodním rohu obrazu na svitku pergamenu. **[Příloha VII(b)]**

Popis znaku: *Ve zlatém štítě černá orlice stojící na černých zkřížených břevnech (tyčkách?), provázených po stranách a v patě štítu třemi černými číslicemi „3“. Na štítě vpřed hledící korunovaná turnajová přilba s černo-zlatými přikryvadly. V klenotu dvě složená křídla, přední černé, zadní zlaté. Vše převyšeno černým kloboukem apoštolských protonotářů se šesti černými střapci na každé straně.*

Pod znakem je dvouřádkový nápis:

**L(aurentius) M(arcus) A(nonius) (G)I(ugni) P(roto)N(otarius) A(postolicus) C(anonicus)
L(itomericensis) [et] V(etero) B(oleslaviensis) / D(eacanus) N(eo) C(olinensis).**

1. donátor: Vavřinec Marek Antonín Giugni, kanovník litoměřický a staroboleslavský, děkan kolínský

Vavřinec Marek Giugni (jinde jmenován Guigni či Quigni) byl synem Girolama (Jeronýma) Giugniho, štolmistra pražského arcibiskupa Arnošta kardinála Harracha¹⁹⁴

Jeroným Giugni získal od kardinála Harracha v roce 1640 vinici Šafránku v Dejvicích, kterou po něm zdědil jeho syn Vavřinec Marek Antonín, kanovník boleslavský a litoměřický, a v roce 1651 ji prodal.¹⁹⁵

Na doporučení staroboleslavského probošta Rudolfa Roderu byl roku 1656 Giugni jmenován děkanem v Brandýse nad Labem. Město a jeho okolí bylo těžce postiženo válkou a proto bydlel ve škole. V Brandýse a okolí se Giugni horlivě staral o obnovu katolické víry, na jeho soukromý život však chodily arcibiskupovi od vikáře Martina Hrubého i stížnosti,

¹⁹⁴ U kardinálova dvora, složeného téměř výhradně z italských, nepříliš zámožných vzdělců, se Girolamo Giugni připomíná v roce 1634. Viz Alessandro CATALANO, *Zápas o svědomí. Kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu (1598–1667) a protireformace v Čechách*, Praha 2006, s. 174.

¹⁹⁵ František VACEK, *Dějiny Bubenče, Dejvic, Šárky a okolí*, in: Sborník příspěvků k dějinám hl. m. Prahy, IV, Praha 1923, s. 395–396 (zde omylem uvedeno **Jan Marek Antonín Giugni**).

Giugni byl dokonce u konzistoře podezírán, že je nakloněn kacířství.¹⁹⁶ Z Brandýsa nakonec odešel na děkanství v Kolíně nad Labem, kde nastoupil 23. srpna 1667.¹⁹⁷

V Kolíně vedl spor městskou radou o zádušní platy a užívání kostela.¹⁹⁸ Také zde však vynikal náboženskou horlivostí, sepsal statuta zbožného mariánského bratrstva.¹⁹⁹

Giugni zemřel 18. srpna 1680 za velikého moru, který si v kolínské farnosti vyžádal více než osm set obětí.²⁰⁰ Jméno děkana Giugniho dodnes připomíná pamětní deska se jmény zemřelých duchovních (kromě děkana šlo o kněze i laiky z kapucínského kláštera, který za moru celý vymřel). Děkan a řeholníci se nakazili a zemřeli při návštěvách nemocných. Deska je dnes zasazená do zdi kostnice vedle kolínského kostela sv. Bartoloměje.²⁰¹ [Příloha VII(c)]

Giugni byl velmi vzdělaný muž a milovník knih, v jeho pozůstalosti se jich našlo celkem sedmdesát devět.²⁰² V roce 1658 mu pražský bohoslovec Martinus Leonardus Pelicanus připsal svoji práci *ORATIO PANEGYRICA DE MAGNIS VTRIVSQVE ORBIS SIDERIBVS...*²⁰³ Zřejmě na objednávku děkana Giugniho byla pořízena do sakristie kolínského kostela sv. Bartoloměje dodnes zachovaná intarzovaná kredenční skříň z roku 1679.²⁰⁴

Kdy a od koho Vavřinec Marek Giugni či spíše již jeho otec Jeroným obdržel znak, se mi nepodařilo zjistit. Nepocházeli však z významné florentské rodiny Giugni, která dosáhla titulu markýz a nosila úplně jiný znak.²⁰⁵ Znak V. M. Giugniho je však nápadně podobný znaku pražského světícího biskupa Jan Křtitele Barzottiho († 9. března 1664 ve stáří 61 let): *ve štítě*

¹⁹⁶ Justin V. PRÁŠEK, *Brandejs nad Labem...*, II. díl, s. 150–152.

¹⁹⁷ „Léta téhož 1667. Dne 23. Augusty od velebné arcibiskupské konsistoře zase dosazen jest důstojně velebný, urozený a vysoce učený kněz, pan Vavřinec Marek Antonín **Guigni**, kanovník litoměřický a staroboleslavský, za kteréhož se začaly křty zapisovati.“ SOA Praha, Sběrka matrik, sign. Kolín 03 (sign. M8 - 1/3), fol. 9r (přístupno z internetové databáze <http://www.actapublica.eu>; 30. 5. 2012).

¹⁹⁸ Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem*, II, Kolín 1888, s. 200–201.

¹⁹⁹ Vladimír RIŠLINK, Ladislav JOUZA (eds.), *Baroko na Kolínsku I., Společnost a kultura v letech 1650–1730 (rané a vrcholné baroko)*, Kolín 2001, s. 35, 37.

²⁰⁰ „[1680] 18. Huius [August i]. J(eho) m(ilost) pan děkan [Guigni – připsáno pozdější rukou] ráčil skonati [v] 6 hodin německých. Pán Bůh rač jemu milostiv býti. Pohřben jest u svatého Bartholoměje.“ SOA Praha, Sběrka matrik, sign. Kolín 03 (sign. M8 - 1/3), pag. 575. Jan SVOBODA, *Nebeský lékař Kristus Ježíš v zázračném svém obraze v kostele děkanském v Chrudimi od 5. dubna 1676 k veřejnému uctění vystavený...*, Kolín 1880, na s. 98 uvádí datum Guigniho úmrtí 15. srpna 1680; Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem* uvádí datum úmrtí 11. srpna 1680 (s. 204) a 18. srpna 1680 (s. 304). O moru na s. 203 205.

²⁰¹ Jan KAMARÝT, *Kolínské náhrobky a nápisové texty*, in: Středočeský sborník historický 16, Praha 19981, s. 155–192, cit. s. 185–187, obr. 14.

²⁰² Vladimír RIŠLINK, Ladislav JOUZA (eds.), *Baroko na Kolínsku I.*, s. 18.

²⁰³ Václav PUMPRLA, *Soupis starých tisků ve fondech Státní vědecké knihovny v Olomouci I, 1501–1800*, sv. 7, P–Ř, Olomouc 1977, s. 1507, č. 3430.

²⁰⁴ Vladimír RIŠLINK, Ladislav JOUZA (eds.), *Baroko na Kolínsku I.*, s. 88.

²⁰⁵ G. B. di CROLLALANZA, *Dizionario storico-blasonico delle famiglie nobili e notabili italiane estinte e fiorenti*, I, Pisa 1886, s. 485.

*orlice stojící na zkřížených kyjích, provázená třemi liliemi, v klenotu je rostoucí orlice.*²⁰⁶

Připomeňme, že Jan Křtitel Barzotti a Jeroným Giugni společně působili u dvora pražského arcibiskupa Arnošta kardinála Harracha.²⁰⁷

Časové zařazení obrazu: Obraz musel vzniknout po 23. srpnu 1667 kdy byl V. M. Giugni jmenován děkanem v Kolíně nad Labem.

V pravém spodním rohu obrazu vymalován na kamenné desce druhý znak. **[Příloha VII(d)]**

Popis znaku: *V modrém štítě po obvodě zdobeném zlatým okrajem s rolverky je stříbrný pelikán krmící mláďata.*

Pod znakem písmena:

M(artin) **W**(enceslaus) **H**(ruby) **C**(anonicus) **Y**(etero) **B**(oleslaviensis) **D**(ecanus)
K(ostelecensis) / **V**(icarius) **F**(oraneus)

2. donátor: Martin Václav Hrubý, kanovník staroboleslavský, děkan v Kostelci nad Labem a vikář brandýského vikariátu

Martin Václav Alexius Hrubý pocházel z Hradce Králové. V roce 1647 se připomíná mezi studenty filosofické fakulty pražské university, kde byl roku 1649 promován bakalářem a v roce 1650 magistrem.²⁰⁸ V řadách studentské legie pražské univerzity se jako mušketýr zúčastnil v roce 1648 obrany pražských měst proti Švédům.²⁰⁹ Poté získal kněžské svěcení a v roce 1654 se stal farářem v Kostelci nad Labem.²¹⁰ V roce 1657 s podporou české komory žádal neúspěšně o místo děkana v Brandýse nad Labem. Na doporučení staroboleslavského probošta Roderera se však stal brandýským děkanem Vavřinec Marek Giugni. O soukromém životě Giugniho podal Hrubý, vikář brandýského vikariátu, v roce 1664 pražskému

²⁰⁶ Milan HLINOMAZ, *Náhrobníky a epitafy ve strahovské bazilice*, in: Heraldika a genealogie 1998, Praha 1998, s. 30–32; Celý znak vyobrazuje s popisem barev Siebmacher's Wappenbuch IV, tab. 24.

²⁰⁷ J. K. Barzotti byl Harrachův agent v Římě, později Harrachův komorník a nakonec pražský světitel biskup. Alessandro CATALANO, *Zápas o svědomí*, s. 174, 363 aj.

²⁰⁸ Karel BERÁNEK (ed.), *Akta filozofické fakulty Pražské univerzity. Acta facultatis philosophicae universitatis pragensis 1641–1655, 1664–1670*, Praha 1994, s. 103, 112, 199.

²⁰⁹ Jan ŽUPANIČ, Michal FIALA, *Praha 1648. Nobilitační listiny pro obránce pražských měst roku 1648*, Praha 2001, s. 62.

²¹⁰ Václav HONEJSEK, *Z dějin nepatrné české vesnice*, II. díl, Praha 1895, s. 48.

arcibiskupovi „zprávu nechvalnou“.²¹¹ V roce 1669 je Hrubý připomínán jako staroboleslavský kanovník, zemřel v roce 1679.²¹²

Zvolené znamení pelikána drásajícího si prsa, aby nakrmil mláďata vlastní krví je symbolem Kristovy oběti na kříži, atributem křesťanské lásky.²¹³ Znamení bývalo hojně užíváno na pečeti duchovních osob. Martin Václav Hrubý užíval přídomku „z Labíkova“. Kdy a odkud predikát získal, se mi nepodařilo zjistit.

Časové zařazení obrazu: Obraz musel vzniknout někdy po roce 1654, kdy se stal Hrubý farářem v Kostelci nad Labem.

12. Zavraždění sv. Václava, bl. Podiven vlečen na smrt

Nápis: S(ANCTVS) WENC(ES)LA(VS) ab IMPIO FRATRE NVMINI VACANS
OCCIDITVR & FIDELIS EIVS COMES PODIVIN(VS) ad MORTEM RAPITVR.

(Sv. Václav modlitby své konaje od bezbožného bratra zavražděn, věrný průvodčí jeho k smrti vlečen.)

Znak se nachází v levém spodním rohu obrazu. [Příloha VIII(d)] U znaku není žádný nápis.

Popis znaku: Štít zlato-červeně polcený s černo-stříbrným břevnem, přes to černá korunovaná orlice, která nese na prsou červený štítek se stříbrným břevnem. Ve štítu vlevo hledící stříbrný dvouocasý korunovaný lev, který v předních tlapách drží korunovaný sloup, podložený dvěma zkříženými palmovými ratolestmi. Na štítě spočívají dvě korunované turnajové přilby. Na pravé je rostoucí lev ze štítu nesoucí korunovaný sloup, podložený dvěma zkříženými palmovými ratolestmi, přikryvadla červeno-stříbrná, na levé paví kyta (čtyři zelená pera) přirozených barev, přikryvadla černo-zlatá.

Donátor: Daniel Norbert Pachta z Rájova

²¹¹ Justin V. PRÁŠEK, *Brandejs nad Labem...*, II. díl (1910), s. 150, 152.

²¹² Václav HONEJSEK, *Z dějin nepatrné české vesnice*, II. díl, s. 48. Jako kanovník staroboleslavský je kostelecký duchovní Hrubý zmíněn v předmluvě k VI. a VII. knize Balbínovy práce *Epitome rerum Bohemicarum*. Toto Balbínovo dílo bylo dokončeno v letech 1666–(březen)1668, VI. a VII. kniha však byly vytištěny teprve roku 1673.

²¹³ James HALL, *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*, Praha 1991, s. 346.

Vyobrazení odpovídá znaku, který císař Ferdinand III. udělil Danielu Pachtovi z Rájova (Pachta von Ragowa), když jej v Ebersdorfu an der Donau 7. července 1654 povýšil do starého českého rytířského stavu a polepšil mu erb.²¹⁴ Znak na obraze odpovídá rovněž vyobrazení znaku Pachtů na dobových rytinách. [Příloha VIII (d)]

Daniel Pachta byl potomek původně měšťanské rodiny. Roku 1643 byl již sekretářem české dvorské kanceláře. Po první manželce Lidmile Mnišovské ze Sebusína († 2. dubna 1659) zdědil panství Ronšperk (Poběžovice, které později dostala věnem jeho dcera Anna Feliciána, matka proslulého genealoga Gottfrieda Daniela Wunschwitze). V roce 1667 koupila druhá Danielova manželka Mechtilda von Heister († 27. února 1684) statek Valtinov.

Daniel koupil statky Bosyni, Byšice, Chcebuz, Brocno a Cítoliby. Roku 1669 zdědil panství Liblice po Kateřině Pfefferkornové z Otopachu. Od roku 1671 byl Daniel Norbert purkrabím hradeckého kraje, později také krajským místodržícím a zemským soudcem. Daniel Norbert Pachta zemřel 3. února 1682. Jeho synové byli v roce 1701 povýšeni do panského stavu království českého a v roce 1721 byl rod povýšen do hraběcího stavu.²¹⁵ Hrabata Pachtové z Rájova žijí dodnes.

Daniel Norbert Pachta byl „dobrý Čech“, přítel Tomáše Pešiny z Čechorodu, se kterým si velmi srdečně dopisoval, stejně jako s hrabaty Černíny.²¹⁶

Pro staroboleslavský kostel Panny Marie nechal Daniel Norbert Pachta v roce 1682 zhotovit stříbrnou tabulku se svým jménem a jménem své druhé manželky.²¹⁷

Časové zařazení obrazu: Znak není pro časové určení směrodatný, obraz musel vzniknout někdy po roce 1654, kdy Daniel Norbert Pachta obdržel polepšení znaku.

13. Sv. Václav uzdravuje manželku Boleslavovu trpící zimnicí, Boleslav ji kárá

Nápis: S(ANCTVS) WENCESLAVS VXOREM BOESLAI SE INVOCANTEM a
FEBRI LIBERAT, QVAM SAEVVS FRATER OB FACTVM INCREPAT:

²¹⁴ Text listiny vydán v edici Michal FIALA (ed.), Tomáš KREJČÍK (úvodní studie), *Erbovní listiny archivu Národního muzea*, Praha 2001, s. 148–151. Pro erbovní miniaturu bylo v listině vynecháno místo, ale tato nebyla doplněna. Dva roky před tím, 5. července 1652, bylo Danielovi Norbertovi uděleno říšské šlechtictví.

²¹⁵ *Ottův slovník naučný* XIX, s. 28.

²¹⁶ V(áclav) V(ladimír) ZELENÝ, *Tomáš Pešina z Čechorodu. Životopisná studie*, Praha 1894, s. 53–54, 77.

²¹⁷ NA, Sbírka genealogicko-heraldická Wunschwitzova, 0841. Pachta z Rájova.

(Sv. Václav manželku Boleslavovu na zimnici trpící uzdravuje, jížto ukrutný bratr proto domlouvá.)

Na obraze na stupni pod položenou knížecí čapkou je uvedeno několik údajů: **[Příloha IX(a)]**

Datum: **1.671: 27. Januarii**

Pod datem umístěn s ním symetricky: **F. Roq(?)**²¹⁸

A před tímto jménem novější záznam o renovaci: **Ren. L. P. 1933**

Časové zařazení obrazu: Datum na obraze **27. ledna 1671.**²¹⁹

14. Při přenesení těla sv. Václava nabývají vězňové svobody, uťaté ucho sv. Václava zázračně přirůstá k tělu

Nápis: **IN TRANSLATIONE S(ANCTI) WENCESLAI PRAGAM CAPTIVI
LIBERANTVR, AVRIS(QVE) CORPORI APPLICATA MIRACVLOSE COALESCIT:**

(Tělo sv. Václava do Prahy přenášejí, nevinně uvězněné z žalářů propouštějí, ucho k tělu přiložené zázračně přirůstá.)

Na obraze není žádný znak ani další nápis.

Obrazy pod kruchtou

Kromě popsanych čtrnácti obrazů jsou další dva zavěšeny „na zídce, jenž kůr od ostatního chrámu Páně dělí.“

Levý obraz z pohledu diváka:

15. Sv. Václav rozhání vichřicí a hromy sněm na Tursku, na němž měla být zakázána jeho úcta

Nápis: **SANCTISSIM(VS) DVX COACTVM CONCILI / ABVLVM TONITRV,
FVLGINE, IMBRE / TVRBINE, DISTVRBAT.**

---

²¹⁸ Osobu malíře či restaurátora obrazu se mi nepodařilo určit.

²¹⁹ Veškerá dosavadní literatura uvádí mylně letopočet **1677**, z čehož pramení chybná datace všech čtrnácti obrazů svatováclavského cyklu.

(Sv. Václav rozhání vichřici a hromy sněm na Tursku, na němž měla být zakázána jeho úcta) Syžet k tomuto obrazu uvádí V. Hájek z Libočan ve své Kronice. Námět byl také zpracován na 35. zastavení Svaté cesty z Prahy do Staré Boleslavi.²²⁰

Alianční znak se nachází v levé spodní části obrazu. **[Příloha IX(b)]**

Popis aliančního znaku: heraldicky vpravo znak manžela: *Čtvrcený štít s černým srdečním štítkem, v něm zlaté břevno ze kterého vzhůru vychází zlatý dvojramenný kříž a pod břevnem zlatá prázdná routa (zobrazena jako oválná přezka), 1. pole sedmkrát stříbrno-modře dělené a v něm vlevo obrácený červený lev, ve 2. a 3. poli černý orel se zlatou zbrojí, 4. pole sedmkrát modro-stříbrně dělené a v něm vpravo obrácený červený lev; heraldicky vlevo znak manželky: v modrém štítě červeno-stříbrně dělená orlice se zlatou pružinou a na krku navlečenou korunou. Oba znaky převýšeny zlatou listovou korunou.*

Nad heraldicky pravým štítkem je nápis:

I(ohannes) **P**(aulus) **L**(eolpoldus) **I**(iber) **b**(aro) / **de W**(alderode)

Nad heraldicky levým štítkem je nápis:

E(lisabetha) **S**(ylvia) **L**(ibera) **B**(aroniss) **a W**(alderode) / **N**(ata) **K**(olowratiana)

Donátoři: Jan Pavel Leopold sv. p. Walderode a jeho manželka Alžběta Sylvie, rozená Krakovská z Kolowrat.

Rodina Walderode z Ekhausen přišla do Čech z Německa. Mikuláš W. z E. obdržel 6. ledna 1632 z české dvorské kanceláře potvrzení rytířského stavu a polepšení erbu. Jeho syn Jan obdržel roku 1637 od císaře Leopolda palatinát (5. listopadu 1658) a povýšení do stavu panského království Českého rodů starožitných (5. září 1662).

Janův druhorozený syn **Jan Pavel Leopold** se narodil 25. listopadu 1637 od roku 1667 vlastnil Újezd. Byl komoří, skutečný tajný rada, viceprezident české komory a rada dvorského a komorního soudu. Po otci zdědil statek Řepín (severně od Brandýsa nad Labem) s českým svěřenstvím. Jan Pavel Leopold Walderode vlastnil v letech 1671-1682 statek Cvrčovice nedaleko Brandýsa nad Labem. Majestátem daným 2. března 1686 byl povýšen do stavu hraběcího. Zemřel 27. října 1698 a je pohřben u františkánů ve Znojmě. Byl ženat s Alžbětou

---

²²⁰ Jan ROYT, *Svatý Václav v umění 17. a 18. století*, s. 10–11.

Kateřinou, dcerou Kryštofa Jaroslava Krakovského z Kolowrat († 1659) a Anny Kateřiny Kaplířové ze Sulevic († 1693), která zemřela 3. listopadu 1683 ve Štěpánově a byla pohřbena v Řepíně.²²¹

Jan Pavel Leopold sv. p. Walderode patřil mezi významné ctitele staroboleslavského poutního místa. Jezuita Bohuslav Balbín mu dedikoval VII. knihu svého díla *Epitome rerum Bohemicarum*.²²²

Důkazem úcty J. P. Leopolda Walderode ke svatováclavské tradici a ostatním českým zemským patronům jsou mj. i jméno jeho dětí, synů Jana Františka **Podivína** a Jana **Václava Michaela** a dcer **Lidmily**, **Přemyslavy** a **Zdislavy**.²²³

Časové zařazení: Zřejmě stejné jako u následujícího 16. obrazu (1681).

Pravý obraz z pohledu diváka::

16. Sv. Václav pomáhá Čechům v bitvě u Kressenbrunu

**PROFLIGAT BELAM VNGARORVM REGEM CVM / FILIO & TOTO EXERCITV,
CANDIDA VOLVCRI / FORMA, AQVILAE BOËMOS PROTENSIS ALIS /
OPERIENTE JAROSLAO BERKA LABA / RVM S(ANTIS) DVCIS PRAEFERENTE.**
Svatý Václav (kopí sv. Václava s praporcem sv. Vojtěcha) vede české vojsko k vítězství nad uherským králem Bélou v bitvě u Kressenbrunu roku 1260.²²⁴

Alianční znak se nachází v pravé spodní části obrazu. **[Příloha IX(c)]**

Popis aliančního znaku: stejný jako u předešlého obrazu č. 15.

Nad heraldicky pravým štítkem je nápis:

I(ohannes) P(aulus) L(eopoldus) L(iber) B(aro) de W(alderode)

²²¹ *Ottův slovník naučný* XXVI, Praha 1907, s. 333; *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, VII, Praha a okolí, Praha 1988, s. 120; Vlastimil BORŮVKA, *Genealogie rodu pánů z Kolovrat*, in: *Heraldika a genealogie* XXV, 1, Praha 1992, s. 1–120, cit. s. 79–80. Borůvka uvádí datum úmrtí Jana Pavla Leopolda hr. W. 26. září 1698, jde nejspíš o drobnou nepřesnost, G. D. Wunschwitz zaznamenal datum úmrtí 26. října 1698 (NA, Sběrka genealogicko-heraldická Wunschwitzova, 1343. Walderode).

²²² P. Bohuslaus BALBINUS, SJ, *Epitome rerum Bohemicarum seu historiae Boleslaviensis...*, Liber VII, Praga 1673, nestránkované věnování (4 strany) Janu Pavlu Leopoldovi sv. p. de Walderode, pánu na Řepíně, Libni, Velkém Újezdě, Vysokém Újezdě a Cvrčovsi, přisedícím komorního a dvorského soudu a rady královské komory v království českém.

²²³ Kromě nich měl ještě dceru Annu Marii Barboru. *Ottův slovník naučný* XXVI, Praha 1907, s. s. 333.

²²⁴ Jan ROYT, *Svatý Václav v umění 17. a 18. století*, s. 10–11.

Nad heraldicky levým štítkem je nápis:

E(lisabetha) **S**(ylvia) **L**(ibera) **B**(aroniss) **a** **W**(alderode) / **N**(ata) **K**(olowratiana)

Pod štítky je letopočet: **1.6.81.**

Donátoři: Stejní jako u 15. obrazu.

Časové zařazení: Obraz je datován letopočtem **1681.**

Shrnutí

Smysl celého výtvarného podniku staroboleslavského svatováclavského cyklu vyplyne, pokud zrekapitulujeme jednotlivé donátory, které se podařilo určit podle jejich znaků a iniciál, a to v původním pořadí obrazů. Ve správném pořadí totiž sled obrazů představuje přísnou hierarchii donátorů.

Skupina **prvních čtyř obrazů** představuje posloupnost **čtyř proboštů**, kteří se zasloužili o obnovu slávy kapituly po třicetileté válce a kostela sv. Václava po jeho vypálení v roce 1640:

Staroboleslavští probošti

- 1. obraz:** Rudolf Kryštof Roder z Feldburku, probošt († 1663)
- 2. obraz:** Daniel Vít Nastoupil ze Šiffenberka, probošt († 1665)
- 3. obraz:** Martin Pavel Kemlich, probošt († 1667)
- 4. obraz:** Jiří Vojtěch Aster, probošt († 1681), datace na obraze: **1669**

Další **čtyři obrazy** upomínají na pražské metropolitní kanovníky, kteří byli současně kanovníky staroboleslavskými.

Metropolitní a současně staroboleslavští kanovníci

- 5. obraz:** Václav František Coelestin z Blumenberka († 1674), probošt pražské metropolitní kapituly, kanovník-senior staroboleslavský
- 6. obraz:** Šebestián Fabián Zbraslavský ze Swatova († 1670), děkan pražské metropolitní kapituly, kanovník staroboleslavský, datace na obraze: **16[.]**
- 7. obraz:** Jan Ignác Dlouhoveský z Dlouhé Vsi († 1701), kanovník pražské metropolitní kapituly a kanovník staroboleslavský

8. obraz: Jan František Kryštof Talmberg, kanovník pražské metropolitní kapituly, probošt u Všetech svatých, kanovník v Olomouci, u sv. Apolináře a kanovník staroboleslavský

Poté již začíná být dárcovská struktura rozvolněnější. **Dva obrazy** nesou znaky celkem **tří nesídelních staroboleslavských kanovníků** a jiné **dva obrazy** nesou znaky **dvou laiků z řad nižší šlechty**, zastávajících významnější zemské úřady a sídlících v okolí Staré Boleslavi:

Kanovníci staroboleslavští

9. obraz: Jakub Jindřich Blažejovský († 1670), děkan v Chrudimi a kanovník staroboleslavský

11. obraz: Marek Antonín Giugni († 1680), děkan v Kolíně, kanovník litoměřický a staroboleslavský

a Martin Václav Hrubý († 1679), děkan v Kostelci nad Labem a kanovník staroboleslavský

Laici z řad nižší šlechty, zastávající významné úřady

10. obraz: Václav Silvestr Smrčka z Mnichu († 1700)

12. obraz: Daniel Norbert Pachta z Rájova († 1682)

Další dva obrazy již nemají žádné znaky.

Bez znaků:

13. obraz: neznámý donátor, datace na obraze: **27. ledna 1671**

14. obraz: neznámý donátor

Oba obrazy pod kruchtou nesou alianční znaky **manželského páru z řad vyšší šlechty**. Už z této skutečnosti a samozřejmě z datace je zřejmé, že tato dvojice obrazů teprve později navázala na původní záměr 14 obrazů ze světceva života.

Šlechtický pár (vyšší šlechta)

15. obraz: Jan Pavel Leopold sv. p. Walderode a Alžběta Sylvia, rozená z Kolowrat

16. obraz: titíž jako u předešlého obrazu, datace na obraze: **1681**

Motivace donátorů

Výmluvné je, že z donátorů 16 obrazů cyklu obrazů ze života hlavního patrona české země v kostele ve Staré Boleslavi pouze tři osoby patřily ke staré historické předbělohorské šlechtě (kanovník baron Talmberg, kanovník rytíř Dlouhoveský a zemský úředník rytíř Smrčka). Podobně vypadá struktura dárců u svatováclavského cyklu, který namaloval v letech 1640-41 pro klášter augustiniánů bosáků na Novém Městě pražském malíř Karel Škréta a okruh dalších umělců. Tento cyklus obsahoval původně třicet dva obrazů, z nichž se dodnes dochovalo osm, z nichž pět nese erb anebo jméno donátora, popřípadě obojí. Z oněch pěti známých donátorů pouze jeden (Příchovský) pocházel ze staré české šlechty.²²⁵

Kromě „úředního“ vztahu ke staroboleslavské kapitule a také geografická blízkost pozemkového majetku k vyhlášenému poutnímu místu (to platí pro všechny tři šlechtické mecenáše – Pachtu, Smrčku i Walderodeho) zde jistě sehrála roli zejména osobní motivace. Určitým náznakem může být v tomto smyslu i křestní jméno „Václav“, které nacházíme u tří donátorů - Coelestina, Hrubého a Smrčky. Nápadnou sympatii pro volbu křestních jmen pro své děti podle českých světců nalézáme rovněž u Walderodeho.

Datace svatováclavského cyklu

Dochované letopočty na čtvrtém (1669) a třináctém (27. ledna 1671) obraze dosvědčují, že celý obrazový cyklus byl namalován již na konci 60. a počátkem 70. let. Této dataci odpovídají i zjištěné údaje u jednotlivých znaků. A stejně jako oba obrazy pod kruchtou (1681) vznikl za časů probošta Jiřího Vojtěcha Astera (proboštem od podzimu 1667 až do své smrti v prosinci 1681) a to nepochybně z jeho popudu.

První trojice obrazů vznikla zjevně na počest jeho předchůdců v úřadu probošta, zejména pak obnovitele kostela po tragickém požáru a „druhého zakladatele“ slávy kapituly Rudolfa Roderu († 1663), k němuž Astera poutalo osobní pouto. Připomeňme, že Aster byl vykonavatelem Roderovy závěti a sám si ve své poslední vůli přál být pochován po Roderově boku. Další dva probošti Daniel Vít Nastoupil († 1665) a Martin Pavel Kemlich († 1667) působili ve svém úřadě vždy jen kratší dobu. Roder, Nastoupil a Kemlich jsou tedy zřejmě „donátory“ posmrtnými, ostatní dobrodinci však zřejmě objednali obrazy za svého života.

Domněnku, že obrazy musely vznikat až nějaký čas po Asterově nástupu do úřadu probošta podporuje také skutečnost, že se o nich nezmiňuje Bohuslav Balbín v VI. a VII.

---

²²⁵ Jan OULÍK, *Donátoři Škrétova svatováclavského cyklu* (v tisku).

knize svého díla *Epitome*. Obě knihy mají sice vnočení 1673, Balbín je však dokončil v Jičínské koleji na jaře roku 1668.²²⁶ Pokud už by tyto obrazy kostel zdobili, nepochybně by se o nich Balbín zmínil.

Předpokladu, že první z obrazů vznikl teprve po smrti probošta Roderera, nahrává také chybné vybarvení jeho znaku - 2. a 3. pole se stříbrnou lilií by mělo být červené, nikoli modré, stejná chyba se pak opakuje u přikryvadla a křidel v klenotu.

Otázka doby vzniku tohoto svatováclavského cyklu a jejího iniciátora je ovšem zajímavá také v širším kontextu. Ze srovnání všech tří znakových souborů, zmíněných v úvodu této stati, totiž kaplí tzv. svaté cesty z Prahy do Staré Boleslavi (vznikala, jak už bylo řečeno, od druhé poloviny roku 1674 a hotova byla roku 1679 a donátory byli nejvyšší zemští úředníci a představitelé církevní hierarchie²²⁷), dále znaků v obloucích kaplí staroboleslavského poutního kostela Panny Marie (výzdoba kaplí tzv. druhé fáze výzdoby spadá do let 1662–1690 a jejími donátory byli příslušníci vysoké aristokracie²²⁸) a narativního cyklu čtrnácti obrazů v kostele sv. Václava (kde nalézáme jména staroboleslavských proboštů, kteří byli současně děkany, sedmi kanovníků a několika příznivců-laiků) vyplývá, že kostelní obrazy vznikaly současně s výzdobou mariánského kostela. A teprve několik let poté vznikají kaple svaté cesty. Významný podíl na všech těchto uměleckých podnicích měl nepochybně staroboleslavský probošt a současně děkan a zemský prelát Jiří Vojtěch Aster.

Tím se dostáváme i k otázce autorství vzniku tzv. svaté cesty. Podle historičky Marie-Elisabeth Ducreux by mohl být jejím původcem jezuita Jan Tanner, autor spisu s vyobrazeními kaplí této cesty, který (podle neupřesněného tvrzení Zdeňka Kalisty) českému sněmu navrhl její stavbu a přesvědčil jej, aby podnik financoval.²²⁹ Vzhledem k tomu, že 1. z kaplí dotoval metropolitní probošt Jan Ignác Dlouhoveský a poslední (44.) staroboleslavský probošt Jiří Vojtěch Aster, nabízí se otázka, zda staroboleslavská kapitula nehrála v tomto díle zásadnější roli. Přinejmenším tu mohla působit inspirace novými, nedávno dokončenými obrazy ve svatováclavském kostele.

Spolupráce nejstarší kapituly v Čechách s jezuitou (kteří měli ve Staré Boleslavi od roku 1667 vlastní rezidenci a převzali péči o poutníky) každopádně brzy nesla své plody v prohlubování katolické zbožnosti obyvatel českého království. A připomínkou této poněkud pozapomenuté doby zůstávají obrazy svatováclavského obrazového cyklu dodnes.

²²⁶ Kamil KROFTA, *O Balbínovi dějepisci*, Praha 1938, s. 21.

²²⁷ Pavel R. POKORNÝ, *Zmizelá erbovní galerie*, s. 126.

²²⁸ Štěpán VÁCHA, *Šlechtické kaple v kostele Panny Marie ve Staré Boleslavi*, s. 17–41.

²²⁹ Marie-Elizabeth DUCREUX, *Symbolický význam poutě do Staré Boleslavi*, s. 610.

II. Znaky na vítězném oblouku kaple bývalého Vlašského špitálu v Praze

V posledních letech dvacátého století restaurátoři Tomáš Berger, Peter Stirber a Tomáš Záhoř odkryli a následně obnovili nástropní malby v kapli Panny Marie a sv. Karla Boromejského v bývalém Vlašském špitále v Praze na Malé Straně. Při tomto restaurátorském zásahu byly obnoveny také štukové kartuše na vítězném oblouku se třemi malovanými heraldickými znaky. [Příloha X]. Rozbor této znakové aliance, která dosud nebyla rozřešena, bude předmětem této kapitoly.²³⁰

Vlašský špitál na Malé Straně založila počátkem 17. století kolonie Italů (Vlachů), usazená v pražských městech. Obyvatelstvo z apeninského poloostrova bylo v předbělohorské době mezi přistěhovalci do českých zemí hned po Němcích druhým nejsilnějším etnikem.

Do střední Evropy začali proudit Italové v polovině 16. století za obživou v důsledku neutěšené hospodářské situace ve své domovině. Prvními a vzápětí nejpočetnější profesní skupinou byli zástupci stavebních řemesel (tedy stavitelé, zedníci, kameníci a štukatéri). Tito stavitelé přicházeli nejčastěji z horské oblasti po obou stranách současné hranice mezi Itálií a Švýcarskem. Do českých zemí je vedla vysoká poptávka po jejich práci. Další skupinou byli obchodníci, kterých začalo přibývat zejména po přenesení císařské rezidence na Pražský hrad roku 1583.²³¹

Již v roce 1567 si pražští Italové postavili malou kapli u Nejsvětějšího Salvátora na Starém Městě pražském. „Roku 1575 (respektive 1573, kdy zřejmě již došlo k zásadnímu rozhodnutí) byla založena Italská kongregace s titulem Nanebevzetí Panny Marie.“²³² Papež Řehoř XIII. kongregaci uznal 18. listopadu 1580 a 5. července 1600 byla jezuitským generálem Claudiem Acquavivou začleněna do mateřské mariánské kongregace v Římě.²³³ Vedoucí funkce v kongregaci nebyly zprvu přesně rozlišeny, k tomu došlo až na počátku 17. století. „Představenstvu, volenému na rok a uváděnému slavnostně do mariánské 'Vlašské'

---

²³⁰ Restaurátorské práce probíhaly v letech 1998–1999. Tomáš BERGER, *Restaurování a obnova maleb a výzdoby kaple sv. Karla Boromejského*, in: La Nuova rivista italiana di Praga, Časopis Italského kulturního institutu v Praze, roč. V., č. 2, 1999 – č. 1, 2000, s. 7–13; Tomáš BERGER, Jan ROYT, *Nově odkryté nástropní malby v kapli Panny Marie a sv. Karla Boromejského v italském špitále v Praze na Malé Straně*, in: Průzkumy památek I/2000, s. 89–99.

²³¹ Josef JANÁČEK, *Italové v předbělohorské Praze (1526–1620)*, in: Pražský sborník historický XVI, 1983, s. 77–118. Pro pobělohorskou Prahu však dosud podobná studie neexistuje.

²³² Pavel PREISS, *Italští umělci v Praze. Renesance, manýrismus, baroko*, Praha 1986, s. 15.

²³³ Zdeněk HOJDA, Jaroslava KAŠPAROVÁ, *Bohemia-Italia, Češi ve Vlaších a Vlaši v Praze 1600-2000*, Katalog výstavy ve Vlašské kapli v Praze 18. 5.–15. 6. 2000, s. 17.

kaple v Klementinu na svátek Nanebevzetí, stál v čele rektor, spravující majeteček bratrstva se dvěma asistenty, několikačlenným výborem, sekretářem, jeho zástupcem a pokladníkem; dalšími funkcionáři byli správci kaple a představenstvo špitálu.²³⁴

Špitál byl založen roku 1600, o dva roky později k němu byl přikoupen dům stavitele Domenika de Bossi. Císař a král Rudolf II. osvobodil špitál od daní a dávek. V letech 1608–1617 byla stavěna kaple, která byla ještě v 17. století několikrát upravována a rozšiřována.

Vlašská kongregace a její špitál si záhy získaly značný vliv. Špitál podporovali příslušníci panovnických rodů a vysoká aristokracie. Například nejvyšší purkrabí Bernard Ignác z Martinic spolu se svojí manželkou Veronikou Polyxenou rozenou Holickou ze Šternberka († 1659) založili v polovině 17. století zvyk každoročního krmení chudých ve Vlašském špitále v čas masopustu, kterého se účastnil rovněž pražský arcibiskup Arnošt kardinál Harrach.²³⁵

Vztah Čechů k italské minoritě prošel v minulosti různými zvraty. Od nedůvěry a nevraživosti k jejich katolickému vyznání až po podezření z přímého napomáhání ke vpádu Pasovských v roce 1611. Po vypuknutí třicetileté války se však vnímání národnostní odlišnosti mění, Praha se stává více kosmopolitní. Tak například dvůr pražského arcibiskupa Arnošta kardinála Harracha tvořili téměř výhradně členové nepříliš zámožných italských rodů.²³⁶ Nacházíme i další zajímavé příklady: český vlastenec Tomáš Pešina z Čechorodu († 1680) ve své závěti zřídil nadaci pro dva oltářníky v pražské katedrále sv. Víta. „Mají to býti Čechové neb Moravané rodem i jazykem, anebo Poláci neb Chorvati neb uherští Slováci. Kromě těch mohou to býti jen Belgičané nebo Vlachové (...*post hoc Belgae et Itali*).“²³⁷

A do třetice: Václav Jandit, učitel češtiny na pražském dvoře velkovévody Giana Gastona Medici věnoval svoji učebnici „*Grammatica linguae Boëmicae*“ svému urozenému žáku, který byl i opravdovým milovníkem jazyka českého.²³⁸ Také Gian Gaston Medici patřil k příznivcům špitálu.

V 18. století patřil špitál k nejbohatším a nejvýznamnějším ústavům v Čechách. Kromě nemocnice a útulku pro chudé, plnil funkci nalezince a sirotčince a naposled také jako porodnice. Přesto byl za josefinských reforem špitál zrušen, budova prodána a kaple byla

²³⁴ Pavel PREISS, *Italští umělci v Praze...*, s. 15.

²³⁵ Katrin KELLER, Alessandro CATALANO, *Die Diarien und Tagzettel... I.*, s. 149 a s. 202.

²³⁶ Alessandro Catalano, *Zápas o svědomí. Kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu (1698-1667) a protireformace v Čechách*, Praha 2008, s. 174.

²³⁷ V(áclav) V(ladimír) ZELENÝ, *Tomáš Pešina z Čechorodu*, Praha 1884, s. 69-71.

²³⁸ Anna SKÝBOVÁ, *Gian Gastone Medici, poslední medicéjský velkovévoda, a vydání české gramatiky v Praze*, in: *Facta probant homines*, Sborník příspěvků k životnímu jubileu prof. Dr. Zdeňky Hledíkové, Praha 1998, s. 431-439.

odsvěcena. Ovšem již v roce 1804 byl v prostorách špitálu otevřen italský chlapecký sirotčinec, v roce 1839 byla znovu obnovena kaple. Za druhé světové války byl sirotčinec zrušen. "Komplex bývalého Vlašského špitálu přešel do majetku italského státu a stal se sídlem Italského kulturního institutu v Praze."²³⁹

Vraťme se tedy do bývalé kaple Vlašského špitálu. V kartuších na vítězném oblouku byly výše zmíněnými restaurátory odkryty tři znaky. Prostřední z nich má přilbu natočenou hledím vpřed, u obou krajních znaků jsou přilby natočeny ke středu. Podle pravidel heraldické kurtoazie je nejvýznamnějším z celé trojice znaků na vítězném oblouku ten prostřední. Druhý v pořadí je znak vymalovaný z pohledu pozorovatele vlevo (heraldicky vpravo) a třetí z pohledu pozorovatele vpravo (heraldicky vlevo).²⁴⁰

Podle Hlaváčkovy členění se jedná o znakovou galerii malou.²⁴¹ Malované znaky nedoprovází žádné nápisy, iniciály ani letopočet. Pokusme se tedy zjistit, komu znaky patřily. Znaky budou popisovány podle pravidel heraldického blasonu, *žlutá* a *bílá* tinktura jsou popisovány jako *zlato* a *stříbro* apod.

První znaková kartuše

V prostřední kartuši, tedy podle heraldické kurtoazie na nejvýznamnějším místě, je na zeleném podkladě vymalován znak: *v červeném štítě ozdobeném zlatým okrajem je zbrojná ruka s taseným mečem, na němž je navlečena zlatá koruna. Na štítě spočívá korunovaná*

²³⁹ Zdeněk HOJDA, Jaroslava KAŠPAROVÁ, *Bohemia-Italia...*, s. 18–19, zde také odkazy na další literaturu. Historii Vlašské kongregace a jejího špitálu bylo v minulosti věnováno několik publikací a odborných článků. K jubileu 200. výročí založení vyšla práce: Peter RIGETTI, Johann Christoph PANNICH, *Historische Nachricht sowohl von der Errichtung der Wellischen Congregation unter dem Titel Maria Himmelfahrt als auch des dazu gehörigen Hospitals*, Prag 1773; dále jmenujme Petr SVOBODNÝ, *Vlašský špitál na Malé Straně a jeho místo v péči o matku a dítě do josefínských reforem (1602–1789)*, in: Documenta Pragensia VII/1, Praha 1987, s. 113–134. Nejnověji zpracovala dějiny kongregace Anna BARTOLOZZI, *La Congregazione della Beata Vergine Maria Assunta in Cielo. Religione e carita nella migrazione degli italiani a Praga in eta moderna*, in: Angela Trezza Cabrales (ed.), *La Congregazione italiana di Praga. Luoghi e memorie dell'Istituto Italiano di Cultura*, Kutná Hora 2003, s. 11–25.

²⁴⁰ Tuto zásadu popsal ve svém traktátu o znameních a znacích v polovině 14. století právník Bartolus de Saxoferrato: *Někdy se znaky malují na stěnách nebo podobných pevných předmětech a tehdy, je-li místo, na němž se maluje, jako stěna, nahlíží se tak, jako by k nám obracela svou tvář, a tak se pozná pravá strana stěny a tak také vznešenější část znaku směřuje k pravé straně. Předřečené platí, pokud se z nějakého důvodu nečiní jinak. Jak je tomu medle v případě, jestliže ve středu jedné stěny je vymalován obraz panovníka nebo jiného velmože nebo snad královský znak? Tu ostatní znaky, jež jsou umístěny z obou stran, mají hledět k oné postavě nebo jejímu znaku. Neboť jestliže postavu ... (a tak) obtáčí odprava či odleva na způsob lidí shromážděných kolem svého pána; jeho lidé se totiž obracejí k němu. Karel MÜLLER (ed), Zdeněk UHLÍŘ (překlad), Jiří L. BÍLÝ a Pavel R. POKORNÝ (úvod), Bartolus de SAXOFERRATO, *Tractatus de insignis et armis*, Ostrava 1989, s. 43. Podobné schéma je známo například z vyobrazení scény Ukřižování – uprostřed Ježíš Kristus a po stranách (dobrý) lotr po pravici a (nekající se) lotr po levici, podobným způsobem jsou dodnes stavěny stupínky vítězů při sportovních kláních.*

²⁴¹ Ivan HLAVÁČEK, *Znakové galerie jako heraldická kategorie*, s. 27.

turnajová přilba s přikryvadly červenými stříbrnými, v klenotu jsou tři vlevo nakloněná pera - červené, stříbrné a červené, z nichž první je nejdelší a třetí nejkratší. [Příloha XI(a)]

Naprosto shodně s vyobrazením znaku v kapli bývalého Vlašského špitálu je také popsán v odborné literatuře – Vojtěch Král z Dobré Vody ho ve své *Heraldice* připisuje rodu *Jaroměřský ze Stromberka*.²⁴² Zřejmě pod vlivem Vojtěcha Krále je znak – a to hned dvakrát – stručně popsán také Augustem Sedláčkem v závěrečném rejstříku (ukazovateli) k jeho *Českomoravské heraldice*, opět s odkazem na rod *Jaroměřský*.²⁴³

Staroměstský měšťan a obchodník Daniel Jaroměřský ze Štormberka, nobilitovaný 20. září 1650 za účast na obraně Starého Města pražského proti Švédům, kde bojoval v hodnosti velitele osmé setniny, byl navíc prokazatelně příznivcem Vlašského špitálu. V roce 1666 věnoval špitálu částku 233 zlatých 42 krejcarů.²⁴⁴ Tento poměrně značný obnos však ještě nijak nevysvětluje, proč by měl znak staroměstského měšťana Jaroměřského spočívat na nejčestnějším místě na vítězném oblouku a neosvětluje význam znakového seskupení. Pokud by totiž patřil Danielu Jaroměřskému, jednalo by se o donátorskou znakovou galerii. Daniel Jaroměřský však obdržel za výše zmíněnou účast při obraně Starého Města pražského dosti odlišný znak: „Zlato-červeně čtvrcený štít. V prvním a čtvrtém poli se vidí polovičný korunovaný černý orel. Ve druhém a třetím poli je nad tekoucí řekou zelené trojvrší s vinohradem, z jehož prostředního pahorku vyniká obrněná ruka držící meč. Na štítě stojí korunovaná turnajská přilba s černo-zlatými a červeno-stříbrnými přikryvadly. Klenotem je český lev s mečem v pravé tlapě mezi dvěma rozevřenými křídly - pravé je černé se třemi zlatými šikmými břevny, levé červené se třemi stříbrnými kosmými břevny.“²⁴⁵

Držitele znaku s rukou a taseným mečem s navlečenou korunou zkusme hledat v okruhu pražské italské komunity. A zde se dostavuje úspěch – naprosto shodný znak se

---

²⁴² Štít červený, ruka s navlečenou na meči zlatou korunou, klenot červené, stříbrné, červené pero. Vojtěch KRÁL Z DOBRÉ VODY, *Heraldika*, s. 319. Na základě Králova popisu přisoudil znak v kapli Danielu Jaroměřskému také Dr. Pavel R. Pokorný, viz Tomáš BERGER, Jan ROYT, *Nově odkryté nástrovní malby...*, pozn. 7 na s. 99.

²⁴³ August SEDLÁČEK, *Českomoravská heraldika*, s. 705 (Koruna navlečená na meči v ruce), s. 731 (Ruka se zlatou korunou nastrčenou na meči). Na straně 456 je však znak, který obdržel Daniel Jaroměřský ze Štormberka popsán značně odchylně (byť s některými nepřesnostmi). Správný popis znaku Daniela Jaroměřského uvádí Jan ŽUPANIČ, Michal FIALA, *Praha 1648*, s. 120.

²⁴⁴ J. F. HAMMERSCHMID, *Prodromus Glorae Pragenae*, Praga 1723, s. 498.

²⁴⁵ Jan ŽUPANIČ, Michal FIALA, *Praha 1648. Nobilitační listiny pro obránce pražských měst roku 1648*, Praha 2001, s. 120.

dochoval na drobné sekretní pečeti, přitištěné na listině, kterou vydal 10. ledna 1645 v Praze císařský rytmistr **Francisco Borella**.²⁴⁶ [Příloha XI(a, b, c, d)]

Ryt mistr, tedy důstojník jezdecký, Francisco Borella (Borela, Borelli) se proslavil o nedlouho později, za švédského obležení Starého a Nového Města pražského. Neveliký oddíl generála Königsmarka nenadálým nočním útokem v noci na 26. července 1648 dobyl Hradčany, Pražský hrad a Malou Stranu. Staré a Nové Město pražské se vzchopilo ke statečné obraně, která trvala po řadu týdnů prakticky až do přelomu října a listopadu, kdy do Prahy dorazila zvěst o uzavření Vestfálského míru.

Kromě profesionálních vojáků se do bojových akcí o novoměstské hradby a vltavské pobřeží významně zapojila domobrana složená z měšťanských milicí a pražských studentů. Zvláštní oddíl, tzv. šlechtickou škadronu, sestavila 7. října také šlechta přítomná v obou pražských městech. Tato Šlechtická škadrona, které velel Jindřich purkrabí z Donína (jeho zástupcem byl Jan Pavel de Briau mont), se skládala ze čtyř vojenských čet po pětatřiceti mužích, kterým veleli rytmistři Kryštof Arnošt baron Buchheim, Jindřich Kapoun ze Svojkova, N. Winckelhoffer a Francisco Borella. S jistou nadsázkou lze říci, že tímto činem se Borella a ostatní zapsali do české historie. Jmenovitě je uvádí mezi obránci oslavný spis *Nova fert nova* vytištěný hned v následujícím roce (1649) po úspěšné obraně obou pražských měst, na počátku 19. století jej připomíná ve svém díle *Geschichte der Böhmen* historik František Martin Pelcl a nedlouho poté v pramenné edici k dějinám obležení Prahy Max Millauer. Ve 20. století uvádí velitele škadrony a rytmisty včetně „Františka“ Borelly historik Václav Líba.²⁴⁷

Jedním z důkazů, jaké dozvuky měla obrana Prahy ještě po desetiletích, je svědectví Fridricha Wilhelma Sendrackého ze Sendratic. Ten 24. září 1681 v Praze potvrzuje, že Andreas Reich bránil Prahu při švédském obležení v setnině rytmistra Francisca Borelly. V té době už nebyl Borella naživu.²⁴⁸

²⁴⁶ AMP, Sběrka papírových listin, Sběrka B4, sign. AMP PPL IV – 2201. Frantiskus (sic!) Borella, císařský rytmistr, 10. ledna 1645 propouští z vojny Johanna Bernardta von Maydeburgk (na versu uváděn jako Jan Bernardt Fyzyrník) po čtrnácti letech služby (na versu poznámka o udělení městského práva 10. září 1677). Přitištěná pečeť vydavatele z červeného vosku, 8,9 x 10,5 mm. (Regest přístupný na <http://www.ahmp.cz/index.html?wstyle=2&catalogue=1>; 30. 4. 2012)

²⁴⁷ *Nova fert nova praemia virtus. Praga caput regni, studiis asperima belli*, Pragae 1649, fol. E2r (Čeněk ZÍBRT, Josef VOLF, *Bibliografie české historie*, V. díl, Praha 1912, s. 217–218, č. 15832); Franz Martin PELZEL, *Geschichte der Böhmen von den ältesten bis auf die neuesten Zeiten*, II. Theil, Prag 1817, s. 817; M(ax) M(ILLAUER), *Ein Bericht vom k. k. Feldmarschall Grafen Colloredo darüber*, in: *Monatschrift der Gesellschaft des vaterländischen Museums in Böhmen*, II. Jahrgang, October, Prag 1828, s. 283–302, cit. s. 300); Václav LÍBA, *Obležení Prahy roku 1648*, Praha 1936, s. 34; Václav LÍBA, *Bouře nad Prahou aneb Švédové před Prahou*, Praha 1948, s. 76.

²⁴⁸ Na listině je presenční poznámka s datem 14. června 1683. AMP, signatura: AMP PPL IV - 14862c. (Regest přístupný na <http://www.ahmp.cz/index.html?wstyle=2&catalogue=1>; 30. 4. 2012)

Věrnost císaři, podíl na úspěšné obraně pražských měst, přátelství s vlivnými krajany, to vše jistě přineslo i společenské uznání. V úterý 9. června 1654 se (*il capitan*) Borella po procesí v novoměstském kostele sv. Jindřicha zúčastnil setkání v nedalekém paláci svého soukmenovce Johanna Antona barona Losyho z Losinthalu ve společnosti vysoké šlechty a samotného pražského arcibiskupa Arnošta kardinála Harracha.²⁴⁹

Borellovo vážené společenské postavení bylo jistě příčinou, že stál opakovaně v čele pražské Vlašské kongregace, provozující malostranský špitál. Rigetti-Panich uvádějí roky jeho rektorování 1655–1657, 1670 a 1672.²⁵⁰ Tyto letopočty však nemusejí být přesné. Z jiných pramenů totiž vyplývá, že byl rektorem kongregace dne 3. června 1654, kdy byla přikoupena od Strahovského kláštera část zahrady k rozšíření špitálu.²⁵¹ Dále stál v čele špitálu 9. června 1660²⁵², respektive připomíná se jako rektor Vlašské kongregace 23. září 1666²⁵³ a 27. února 1669²⁵⁴.

Odkaz Francisca Borelly

Poněkud více světla do jeho soukromí, rodinných vazeb a myšlenkového světa vrhá text jeho německy psané závěti. Poslední vůli pořídil v Praze 10. prosince 1672 a dosvědčili ji malostranští měšťané a členové vlašské komunity *Antonio Cassinis von Biella* a *Giovanni Johann Pizzini di Turnberg*.²⁵⁵

Francisco Borella, císařský rytmistr, byl podle znění své závěti velmi zbožný muž. Po své smrti si vymínil pohřeb v jím založené kapli sv. Petra z Alcántary a sv. Františka v kostele kláštera otců hybernů na Novém Městě pražském.²⁵⁶ Kostel Nanebevzetí Panny Marie, který

²⁴⁹ Katrin KELLER, Alessandro CATALANO (eds.), *Die Diarien und Tagzettel...*, III, s. 816.

²⁵⁰ Peter RIGETTI, Johann Christoph PANNICH, *Historische Nachricht...*, s. 272. U Borellova jména je zde i na s. 260 zmíněn titul císařského *šacmistra* (*Römisch. Kaiserl. Königl. katholischen Majestät Schatzmeister*), ale jde zjevně o záměnu za *rytmistra* (*Rittmeister*). *Šacmistrem* byl jiný rektor Vlašské kongregace – Dionýs Miseroni z Lisonu, správce sbírek na Pražském hradě.

²⁵¹ Zahrada byla koupena za jedno sto tolarů a roční poplatek 5 krejcarů. ACIP, č. 20, pergamen; text listiny v plném znění otiskl Johann Florian HAMMERSCHMID, *Prodromus gloriae Pragenae*, Pragae 1723, s. 493–495.

²⁵² NA, NM, W 1/2, list z 9. června 1660 s podpisy „*Franciscus Borell, Michael Ziarba(?)*, *Georg Ant. Cossini, Santin de Bossi in Nahmen Wällischen Hospitals*“.

²⁵³ AMP, Sběrka papírových listin - I. oddělení, i. č. 536, sign. PPL I - 141/19 (Regest přístupný na <http://www.ahmp.cz/index.html?wstyle=2&catalogue=1>; 30. 4. 2012)

²⁵⁴ AMP, Sběrka papírových listin - I. oddělení, i. č. 698, sign. PPL I - 158. (Regest přístupný na <http://www.ahmp.cz/index.html?wstyle=2&catalogue=1>; 30. 4. 2012)

²⁵⁵ AMP, Sběrka rukopisů, *Liber testamentorum 5 (1666–1708) NMP*, sign. 4084, fol. 119v–122v.

²⁵⁶ Španělský asketik Petr z Alcántary († 1562) svatořečený 28. dubna 1669 Klementem IX., světec oblíbený také v Itálii. Zasvěcení kaple oběma patronům sv. Petrovi z Alcántary a sv. Františku ani zakladatelská účast Francisca Borelly není z jiných pramenů známa. Kaple sv. Františka se nacházela na evangelijní straně nedaleko hlavního oltáře a fragmenty její štukové výzdoby s nástěnnou malbou Giacomo Tencally se dochovaly dodnes. Kaple byla vyzdobena obrazy od Karla Škréty na náklad bratří Václava Vojtěcha († 1708), Jana Norberta († 1678) s Ignáce Karla († 1700) hrabat ze Šternberka. Naposledy Martin MÁDL, *Kresba Stigmatizace sv.*

se těšil přízni samotného císaře a řady příslušníků vysoké šlechty, byl oblíbeným pohřebním místem císařských důstojníků, kteří odkazovali irským františkánům peněžní částky a zřizovali tu mešní nadace.²⁵⁷

Za jeho duši mělo být následně slouženo jeden tisíc mší svatých. A sice pět set u zmíněných hybernů a po jedné stovce mší v kostelech Panny Marie Sněžné a u otců kapucínů u sv. Josefa na Novém Městě pražském a také ve třech staroměstských kostelech – u sv. Jakuba, u otců paulánů a u sv. Michaela. V den úmrtí Francisca Borelly mělo být rozdáno chudým lidem na almužnách sto zlatých. Dále odkázal klášteru hybernů pět set zlatých, malostranskému Vlašskému špitálu sv. Karla Boromejského a Panny Marie tři sta zlatých a sodálům u staroměstské Vlašské kaple na potřeby sto zlatých.

Otcům paulánů na Starém Městě pražském Borella odkázal padesát zlatých, za které má být u Hybernů, kde bude pochován, slouženo sto zádušních mší (*Seelmessen*) a dalších padesát zlatých věnoval kostelu Panny Marie Sněžné.

Svému kočímu a své kuchařce věnoval k jednomu ročnímu platu navíc ještě jednu roční výplatu, svému sluhovi ale dvacet rýnských.

Příbuznému Carlovi (*Vetter Carolo*), pokud bude naživu, odkázal jeden tisíc zlatých, v případě Carlova úmrtí má částka připadnout univerzálním dědicům.²⁵⁸ Dalším dvěma příbuzným, pocházejícím od sester Octavie a Cecilie, odkázal po stovce dukátů. A pokud by již tito příbuzní naživu, tedy jejich synům a kdyby ani těch nebylo, pak tento odkaz měl připadnout také univerzálním dědicům.

Slečně Polexině Catherině, bydlící u pana Samuela Baumeistra, odkázal, až dospěje a bude se moci vdát, sto zlatých.

V závěti pamatoval také na vykonavatele své poslední vůle: Janu Václavovi Novohradskému, říšskému hraběti z Kolowrat, pánu na Košátkách (*Koschatek*), (Velkých) Dvorcích (*Mayerhoffen*) a Münchsfeldu (*Minichsfeldt*) a Jimramově (*Ingrowitz*), císařskému radovi a komoří, přísedícímu zemského soudu, nejvyššímu berníku v království českém a hejtmanu Starého Města pražského, věnoval stříbrnou pozlacenou konvici a jeden pár nových pistolí. Druhému vykonavateli závěti, rytíři Ignáciovu von Tham, císařskému radovi a tajnému sekretáři české dvorské kanceláře odkázal tucet stříbrných lžic a k tomu jeden pár nizozemských pistolí (*ein Paar Niederländische Pistolen*).

Františka z Assisi a Šternberská kaple v kostele pražských hybernů, in: Alena VOLRÁBOVÁ (ed.), *Ars linearis II, Grafika a kresba českých zemí v evropských souvislostech*, Praha 2010, s. 58–65.

²⁵⁷ Jan PÁŘEZ, Hedvika KUCHAROVÁ, *Hyberni v Praze. Dějiny františkánské koleje Neposkvrněného početí Panny Marie v Praze (1629–1786)*, Praha 2001, s. 16–17.

²⁵⁸ O totožnosti Carla nevysvítají z testamentu žádné bližší podrobnosti. V letech 1661–1707 například působil v italském městě Vicenza architekt Carlo Borella.

Za univerzální dědice svého majetku, který odhaduje na přibližně 15 tisíc zlatých, určil své příbuzné (*meine Vettere*) Johanna Baptistu a Francisca Tosi.

Rytmistr Francisco Borella zemřel na přelomu října a listopadu 1674, jeho závěť byla publikována 7. listopadu v novoměstské městské radě a stvrzena 20. prosince téhož roku.²⁵⁹

V literatuře ani v pramenech se mi prozatím nepodařilo zjistit původ Francesca Borelly (nejspíš přišel do Prahy z Itálie nebo ze Švýcarska). Rok jeho narození lze odhadem položit do druhé dekády 17. století.

V česky psané kupní smlouvě z února 1669²⁶⁰ je sice uveden jako „urozený a statečný rytíř“, tedy s titulaturou příslušející členovi rytířskému stavu, nicméně ve skutečnosti se členem české šlechtické obce nejspíš nikdy nestal. Není známo, že by obdržel český inkolát. Nezodpovězenou otázkou rovněž zůstává, kdy a kým byl Francesco Borella nobilitován. S největší pravděpodobností svůj znak neobdržel z české královské, ani z říšské (císařské), uherské (královské), ani z tyrolské (arcivévodské) kanceláře.²⁶¹ Válečný motiv jeho znaku – zbrojná ruka s mečem – však napovídá, že znak získal za svoje vojenské zásluhy. Je také možné, že jej znakem obdařil některý z mnoha palatinů.

Na závěr ještě připomeňme, že klášter irských františkánů (hybernů) byl za josefinských reforem v roce 1786 zrušen.²⁶² Kostel byl později přestavěn na celnici a dnes v jeho prostorách sídlí Divadlo Hybernia. Z původního zařízení kostela se dochovalo pouze torzo výzdoby bývalé kaple sv. Františka.²⁶³

²⁵⁹ AMP, *Liber testamentorum* 5 (1666–1708) NMP, fol. 122r.

²⁶⁰ Smlouva o prodeji pohledávky na domě U Žlutických ve Vodičkově ulici na Novém Městě pražském z 27. února 1669 uzavřená mezi „urozeným a statečným rytířem Františkem Borelli, respektive rectorem, pány asistenty Congregati Blahoslavené Panny Marie a pány Inspectori a úředníky svatého Karka Boromea špitála Vlaského v Menším Městě pražském“ a „Václavem Michalem Lhotákem ze Lhoty na Čeňovicích a Vysoký Lhotě, měštěním Nového Města pražského a přísežným zemským procuratorem v království českém“. AMP, Sběrka papírových listin - I. oddělení, i. č. 698, signatura: PPL I - 158.

²⁶¹ Francesco Borella není uveden v žádném seznamu českých šlechtických rodin, v rukopisném inventáři Národního archivu k fondu Salbuchy (František ROUBÍK, Dagmar CULKOVÁ, Josef KOLLMAN, *Salbuchy 1527–1832. Numerický inventář a abecední rejstřík*, inventář SÚA Praha 1981) ani v soupise říšských nobilitací (Karl Friedrich von FRANK, *Standeserhebungen und Gnadenakte...*), v soupise uherských nobilitací (János ILLÉSSY, Béla PETTKÓ, *A Királyi Könyvek 1527–1867*, Budapest 1895) ani nobilitací udělených tyrolskými arcivévody (Hugo von GOLDEGG, *Die Tiroler Wappenbücher im Adelsarchiv des k. k. Ministerium des Inneren zu Wien*, I.–II., Innsbruck 1875–1876). Obsáhlé dílo Johannes Baptista RIETSTAP, *Armorial Général, Precede D'un Dictionnaire Des Terms de Blason*,² Berlin 1934, Tom. I. s. 251, Tom. II. s. 1206 uvádí více rodin s příjmením Borel a Borelli, ale jiného znaku.

²⁶² Jan PAŘEZ, Hedvika KUCHAROVÁ, *Hyberni v Praze...*, s. 145 a násl.

²⁶³ Martin MÁDL, *Kresba Stigmatizace sv. Františka z Assisi...*, s. 58–65.

Druhá znaková kartuše

V levé (heraldicky pravé) kartuši, podle kurtoazie na druhém nejvýznamnějším místě, je na zeleném podkladě vymalován znak, který lze popsat takto:

Štít zlato-modře dělený, v horním poli černá orlice s červeným štítkem na prsou, ve spodním poli vyrůstá z okraje štítu vousatý muž s tmavou pokrývkou (?) hlavy a s delšími hnědými vlasy oblečený v červeném kabátci se stříbrným límcem a podélným růžově lemovaným švem, držící v pravici kulovitý hořící granát a v levici zlatou heraldickou lilii. Na štítě je korunovaná turnajská přilba hledící vlevo, k prostřední kartuši, s přikryvadly vpravo černo-zlatými, vlevo červeno-stříbrnými. V klenotu černá korunovaná orlice, která drží v zobáku klíč, mezi dvěma praporci na zlatých žerdích a se zlatými špicemi, pravý je červený se třemi vodorovnými stříbrnými pruhy a uprostřed červený medailon se zlatými písmeny F III ověšený zeleným věncem a převýšený císařskou korunou, levý prapor je modrý se třemi vodorovnými stříbrnými pruhy a uprostřed stříbrný korunovaný dvouocasý lev. [Příloha XII(a)]

Držitele druhého znaku nalézáme opět mezi významnými členy pražské Vlašské kongregace. Byl jím **Michael Giambelli von Cleenburg**, zámožný novoměstský obchodník a majitel deskového statku Krkavcovský dvůr ve Vysočanech na pražském předměstí.

Rod Giambelli pochází z alpského údolí *Val San Giacomo*, ležícího severně od města Chiavenna, na hranicích severní Itálie a Švýcarska.²⁶⁴ Oblast *Val San Giacomo* náleželo od počátku 16. do konce 18. století k hrabství Chiavenna. V kolegiálním kostele San Lorenzo v Chiavenně se 29. října 1607 oženil Giovanni Battista Giambelli, syn zemřelého Michela Giambelliho z Val San Giacomo, s Lucrezií Mascranica, dcerou po zemřelém Giovanim Pietru Mascranicovi z Chiavenny.²⁶⁵ Rok po svatbě se manželům Giovannimu Battistovi a Lucrezii v Chiavenně 9. listopadu 1608 narodila dcera Caterina²⁶⁶, poté 2. října 1610 dcera Maria²⁶⁷ a 17. července 1614 přišel na svět syn Michael²⁶⁸.

²⁶⁴ Carlo MASPOLI, Francesco PALAZZI TRIVELLI (eds.), *Stemmario Bosisio*, Milano 2002, s. 415; **Val San Giacomo**, také **Valle Spluga** nebo v místním dialektu **val di Giüst**, německy **St. Jakobstal** je alpské údolí a část provincie Sondrio v regionu Lombardie v Itálii.

²⁶⁵ Archivio capitolare laurenziano di Chiavenna, Archivio della parrocchia di San Lorenzo, Registro n. 1 dei matrimoni: Hic est liber matrimoniorum ecclesiae archipresbiteralis ac parochialis, plabanae ac matricis S(anc)ti Laurentij de Clavenna, Comensis diocesis, nec non domini Trium excelsarum Ligarum. Jo: Petrus Pravicinus archipresbyter [1603–1619], pag. 47. Za poskytnutí této a následujících informací z kapitulního archivu v Chiavenně jsem povinován srdečnými díky panu profesoru Guido Scaramellinimu z Chiavenny.

²⁶⁶ Caterina byla pokřtěna 10. listopadu 1608 v kostele San Lorenzo v Chiavenně. Archivio capitolare laurenziano di Chiavenna, Italia, Archivio della parrocchia di San Lorenzo, Registro dei battezzati n. 3: Liber

O dalších osudech Michaela Giambelliho, který se stal obchodníkem, nacházíme zprávy až o mnoho let později, kdy podle výpovědi archivních pramenů působil v Praze.²⁶⁹ Dlužno podotknout, že nebyl prvním, kdo ze vzdálené Chiavenny našel nový domov v Čechách a zanechal své stopy v pražských městech. Jižní stěnu kaple sv. Barbory v augustiniánském klášteře u sv. Tomáše na Menším Městě pražském dodnes zdobí rozměrný epitaf Giovannio Battisty Stampy z Chiavenny († 7. října 1585).

Po švédském přepadení Malé Strany a Hradčan v létě 1648 se Michael Gimabelli, podle textu vlastnoruční žádosti „chopil muškety“ a zapojil se do obranných operací obou pravobřežních měst. Účastnil se stráží, obranných bojů při nepřátelských útocích a dalších válečných akcí, na objednávku svého krajana Jana Antoníny Losyho, v jehož oddíle působil, zásoboval obránce municí, proviantem a dalšími nezbytnostmi. Nezřídka na vlastní náklady. Protože se během celého obležení Giambelli choval statečně a mužně, císař Ferdinand III. ho 2. ledna 1653 povýšil do říšského šlechtického stavu, udělil mu znak a přídomek **von Cleuenburg**.²⁷⁰ [Příloha XXI, 1 a 2]

Zvolený predikát (*Clevenburg*, *Klauenburg*, *Klevenburg*) je zjevnou narážkou na rodnou Chiavennu (německy Cläven, Cleven nebo Kleven, latinsky *Clavenna*)²⁷¹. Popis

---

baptizatorum in ecclesia parochiali ac collegiata S(anc)ti Laurentij de Clavenna, quae est matrix totius comitatus Clavennae, Comensis diocesis, dominij excelsarum Trium Phoederum, incipiendo die VII mensis januarij MDCVII [1607–1614], pag. 57. O šedesát let později (7. října 1668) učinila Caterina, manželka kapitána Giovannio Battisty Pestalozziho z Chiavenny, k témuž kostelu zbožný odkaz. (Dopis prof. Guida Scaramelliniho z Chiavenny ze 4. 10. 2009).

²⁶⁷ Maria byla pokřtěna 3. října 1610 v kostele San Lorenzo v Chiavenně. Archivio capitolare laurenziano di Chiavenna, Archivio della parrocchia di San Lorenzo, Registro dei battezzati n. 3, pag. 113.

²⁶⁸ Pokřtěn 20. července 1614 v kostele San Lorenzo v Chiavenně. Zápis zní: *Die XX julii 1614 fuit a me Joanne Petro Paravicino Clavennae archipresbitero baptizatus filius domini Baptistae Giambelli ex valle Sancti Jacobi (hic tunc habitat) et dominae Lucretiae Mascaranicae filiae quondam domini Joannis Petri coniugium. Natus est nudius tertius circa horam Xam [decimam] eique Michaelis nomen est impositum. Patrini fuere dominus Hieronimus Paravicinus et domina Clementia uxor quondam domini Ultitij Ghezij et filia domini Joannis Antonij Piperelli, omnes de Clavenna*. Archivio capitolare laurenziano di Chiavenna, Italia, Archivio della parrocchia di San Lorenzo, Registro dei battezzati n. 3, pag. 204.

²⁶⁹ V roce 1657 je titulován jako „staroměstský měšťan a obchodník“ („...*concive nostro et nunc in Regia et Antiqua Urbe Pragensi civi et mercatore...*“). Pergamenový zachovací list pro Michaela Giambelliho, syna urozených Baptisty Giambelliho a jeho manželky Lucrecie Mascranica, vydal 13. listopadu 1657 vicepurkmistr Bernardus Graecus a rada města Chiavenny (praes. v Praze 16. ledna 1658). AMP, Sbírka pergamenových listin - přírůstky III, i. č. 3684, Sign. AMP PGL II – 3165.

²⁷⁰ Nobilitační spis obsahuje nedatovanou žádost Michela Giambelliho o povýšení do říšského šlechtického stavu adresovanou císaři. Žádost byla sepsána nejspíše v Praze a to nejdříve na konci roku 1648 (Jan Antonín Losy svobodný pán z Losimthallu, na kterého se Giambelli ve své žádosti odvolává, byl 12. prosince 1648 povýšen do panského stavu Království českého a dědičných zemí s oslovením *Freiherr a Wohlgeborn*) a nejpozději na sklonku roku 1652 (dorsální strana žádosti, jejíž podobu neznám, by mohla obsahovat prezenční datum říšské kanceláře). K žádosti bylo připojeno osvědčení o statečném a obětavém chování žadatele během švédském obležení pražských měst v roce 1648 (nejspíše se nedochovalo) a **náčrt navrženého znaku** s vyznačením barevnosti pomocí počátečních písmen názvů tinktur. Podle tohoto návrhu byl také znak Giambellimu udělen. AVA, sign. VB 3690, karton 143.1 Giambelli, Michael, Adelsstand, „von Cleuenburg“ (1653.01.02). Za pořízení kopie nobilitačního spisu ve Vídni jsem povinován díky ing. Karlu Vavřínkovi z Prahy.

²⁷¹ *Ottův slovník naučný* XII, Praha 1897, s. 165.

znaku v dochovaném konceptu privilegia zní v překladu do češtiny a dnešní heraldickou terminologií takto: *Štít zlato-modře dělený, v horním poli černá korunovaná orlice s červeným vyplazeným jazykem a s červeným štítkem na prsou, ve kterém je vzhůru stojící stříbrný klíč se zuby vpřed obrácenými, ve spodním poli mládenec až po kolena se zeleným vavřínovým věncem na hlavě, s rozevlátými dlouhými vlasy, oblečený v přiléhavém červeném kabátci, kolem krku lemovaném a v půli těla opásaném zlatou stuhou, držící v pravici kulovitý granát, z jehož obou stran šlehá plamen a v levici zlatou (heraldickou) dvojitou lilii s obroučkou.*

*Na štítě je otevřená korunovaná turnajová přilba s přikryvadly vpravo černo-zlatými, vlevo červeno-stříbrnými. V klenotu černá korunovaná orlice s červeným vyplazeným jazykem jako ve štítě, která drží v zobáku postříbřený klíč, mezi dvěma praporci, pravý je červený se třemi vodorovnými stříbrnými pruhy a v zeleném vavřínovém věnci zlatá korunovaná písmena **F III**, levý je modrý se třemi vodorovnými stříbrnými pruhy a stříbrným korunovaným dvouocasým lvem. [Příloha XII(e)]*

Na barevném vyobrazení znaku v erbovní knize říšské kanceláře (*Reichskanzleiwappenbuch II*) je zbroj orlice ve štítu i v klenotu zlatá, žerdi a hroty praporců jsou rovněž zlaté.²⁷² [Příloha XII(d)]

Hořící granát v ruce mladíka, stejně jako válečné praporce s monogramem císaře a erbovní figurou českého království poukazují na bojové zásluhy obdarovaného, na jeho loajalitu k panovnickému domu, ale i vztah k jeho nové vlasti, Čechám. Orlice s klíčem ve štítku, který nese na prsou, respektive s klíčem v zobáku, pak opět odkazuje na rodnou Chiavennu, majícím ve znaku dva zkřížené klíče (klíč = latinsky *clavis*) převýšené orlici. [Příloha XII(c)] Při pohledu na fotografie kouzelných horských scénérii z okolí tohoto malebného severoitalského městečka se ani nelze divit...

Žádný z prvků znaku Michaela Giambelliho se však nevztahuje ke znaku, který údajně vedla rodina Giambelli, pocházející z Val San Giacomo. Byl jím: *štít rozdělený na třetiny sníženým červeným břevnem, v horním poli nebeské barvy bouřící sopka (vulcano) se šlehajícími plameny a u její paty tři velbloudi (dromedari) kráčející jeden za druhým, vše přirozených barev. Spodní pole je modré.*²⁷³ [Příloha XII(b)]

²⁷² AT-OeStA/AVA Adel RAA, Reichskanzleiwappenbuch II, fol 58. (Přístupné na internetové adrese: <http://www.archivinformationssystem.at/detail.aspx?ID=2263840>; 26. 2. 2012).

²⁷³ Carlo MASPOLI, Francesco PALAZZI TRIVELLI (eds.), *Stemmario Bosio*, Milano 2002, tab. 94 (a), popis s. 415.

Výhodný sňatek

Strmý společenský vzestup pro Michalea Giambelliho (v českých pramenech uváděn někdy i fonetickým přepisem **Schambelli** či **Ziambeli**) však znamenal sňatek o pět let starší Annou Kateřinou, rozenou Beníkovou z Petrsdorfu, vdovou po svém krajanovi Janu Ambroži Miseronim z Lisonu († 1657). Tímto krokem se stal spolumajitelem mnoha nemovitostí na Novém Městě pražském a tedy jedním z nejpřednějších měšťanů.

Anna Kateřina (* 1609) byla dcerou královského horního hofmistra a zástupce mincmistra v Jílovém Štěpána Beníka z Petrsdorfu a na Čeňovicích a Kateřiny ze Skuhře. Poprvé se provdala za Michala Rytršice z Rytrsfeldu, královského rychtáře Nového Města pražského. Po Rytršicově smrti se provdala 16. února 1637 za jeho příbuzného Jiřího Ježka z Rytrsfeldu, bohatého novoměstského nákladníka, člena městské rady a několikanásobného primase. Z manželství s Ježkem se narodili synové Michal, Jiří a Václav, ale zemřeli v mládí a spolu se svým otcem jsou pochováni v kostele sv. Petra na Poříčí. Po smrti Jiřího Ježka (pravděpodobně v roce 1644) uzavírá někdy na přelomu let 1645/1646 nový sňatek, v pořadí třetí, s Janem Ambrožem Miseronim z Lisonu, výběřčím pivního a vinného tácu v Království českém.²⁷⁴

(Karel) Jan Ambrož Miseroni pocházel z italské umělecké rodiny, původem z Milánska. Ottavio Miseroni, proslulý řezač drahých kamenů, se usadil v Praze u dvora Rudolfa II. nejmladší ze synů Dionýsa Miseroniho a jeho manželky Laury Castello právě Carolus Joannes Ambrosius, narozený v Praze 3. května 1611. V roce 1645 se zakoupil do Novém Městě pražském. Po sňatku se zámožnou Annou Kateřinou se stal spolumajitelem jedenácti novoměstských nemovitostí. Majetek to byl tak veliký, že Miseroni zaujal v roce 1653 v pořadí pražských daňových poplatníků celkově čtvrté místo. Za aktivní účast při obraně pražských měst proti Švédům v roce 1648 byl dne 10. března 1653 jemu a jeho bratřím Dionýsiovi, Franciscovi a Hieronymovi potvrzen říšský šlechtický stav, udělený jejich otci Octaviovi, polepšen erb a byli povýšeni do českého rytířského stavu s přídomkem von Lisone.

Jan Ambrož Miseroni zemřel bez potomků ve věku čtyřiceti šesti let 9. července 1657 a byl pohřben do jím založené hrobky „u brány sv. Václava“ v klášterním kostele sv. Václava na Novém Městě pražském.²⁷⁵

---

²⁷⁴ Jan LOCH, *Heraldické památky kostela sv. Petra na Poříčí v Praze*, in: Heraldická ročenka 2006, s. 7–43, cit. s. 23–24.

²⁷⁵ František SKŘIVÁNEK, *Genealogie Miseronů z Lisonu*, in: Heraldika a genealogie 2/1982, s. 49–77, cit. s. 67–69; Jan ŽUPANIČ, Michal FIALA, *Praha 1648*, s. 37–38.

Nedlouho po smrti Miseroniho, na počátku roku 1658, se Anna Kateřina znovu vdala, v pořadí počtvrté, za Michaela Giambelliho z Cleuenburka, kterého purkmistr a rada Starého Města pražského propustili 27. ledna 1658 z městské jurisdikce.²⁷⁶ O týden později se za udělení měšťanského práva Giambellimu přimlouval u rady Nového Města pražského jeho mocný příznivec a krajan Johann Anton Losy, nyní již hrabě z Losinthalu. Ve svém německy psaném listu adresovaném novoměstskému purkmistrovi a radě Losy připomněl chystaný Giambelliho sňatek s Annou Beníkovou (se kterou se již zasnoubil) a neopomněl zdůraznit Giambelliho zásluhy při hájení obklíčených pražských měst. V překladu do češtiny zmíněný odstavec zní: „*On [Michael Giambelli] se při tehdejší těžké nepřátelské obležení v roce 1648 v mé kompanii (setnině) dobrovolně nechal potřebovati a zde si vedl statečně a mužně v obraně, že já i všichni přítomní, kteří jsme bránili slavnou vlast, jsme z něho měli nadmíru dobrý pocit. Současně jest mým krajanem a jako můj podřízený si vedl vždy statečně a věrně*“.²⁷⁷ [Příloha XXI, 3]

Sňatek s Annou následoval brzy poté. O měsíc později, 2. března 1658, již Michael a Anna Giambelliovi koupili od svých dlužníků Daniela Čáslavského a jeho manželky Barbory dům U Zlatých.²⁷⁸

Novoměstské měšťanství Michael Giambelli samozřejmě získal a později zasedal v městské radě. Společně s manželkou zakoupil dokonce drobný deskový statek ležící nedaleko za pražskými hradbami. Dne 3. listopadu 1662 koupili manželé Giambelliovi od Daniela Pachty z Rájova za 1800 zlatých svobodný poplužní dvůr zvaný Krkavcovský ve vsi Vysočanech.²⁷⁹ Po smrti Michaela Giambelliho byl však vdově Anně v roce 1669 Krkavcovský dvůr obstaven hejtmany Kouřimského kraje.²⁸⁰

Giambelli jako kulturní mecenáš

Při svých cestách Evropou zavítal koncem roku 1663 do Prahy francouzský cestovatel Balthazar de Monconys. Navštívil místní pamětihodnosti a ve svém tištěném cestopise nám zanechal nejedno pozoruhodné svědectví o životě města. Jedno z nich je pro nás zvláště

²⁷⁶ AMP, Sbírka pergamenových listin - přírůstky II, i. č. 1415, sign. AMP PGL II - 1005 (původní sign. AMP PPL IV - 31069). (Regest přístupný na <http://www.ahmp.cz/index.html?wstyle=2&catalogue=1>; 30. 4. 2012)

²⁷⁷ Viz přílohu č. XXI, 3. Losyho list je datován 4. února 1658, presenční datum je 13. února 1658. AMP, Sbírka papírových listin - IV. oddělení, sign. AMP PPL IV - 12666.

²⁷⁸ AMP, Sbírka papírových listin - IV. oddělení, sign. AMP PPL IV - 13902b. (Regest přístupný na <http://www.ahmp.cz/index.html?wstyle=2&catalogue=1>; 30. 4. 2012)

²⁷⁹ Michael Giambelli z Cleuenburku je ve smlouvě titulován jako „měšťanin a radní Nového Města pražského“. Z doplacení zbylých 1300 zlatých z celkové tržby Daniel Pachta z Rájova kvitoval manžele Giambelliovy 30. dubna 1664. NA, Desky zemské větší 313, fol. S 28–29.

²⁸⁰ NA, Nová manipulace, L 15/7.

zajímavé. K datu 9. listopadu si poznamenal: *Navštívil jsem našeho obchodníka, pana Michela Giambelliho, který vypadal jako velice urozený muž; bydlel na Novém Městě, na jehož začátku je kolej a kostel jezuitů, který se mi zdál zvenku architektonicky velice krásný.*²⁸¹

[Příloha XIII(b)]

V témže roce (1663) byl Michael Giambelli na vrcholu své kariéry. Společenství pražských Italů jej zvolilo rektorem Vlašské kongregace a duchovní představený této prestižní kongregace, jezuita Melchior Hanel,²⁸² mu dedikoval svoji sbírku italských modliteb *Raccolta di orationi con diversi avvertimenti spirituali*.²⁸³ Pozoruhodné je, že ani jedna z modliteb a pobožností není věnována českému světcí nebo zemskému patronu. [Příloha XIII(a)]

A přeci měl Giambelli účast také na oslavě jednoho z předních českých světců, svatého Vojtěcha. Znak Michaela Giambelliho nacházíme na jedné z četných mědirytinových ilustrací, které zdobí knihu Matěje Benedikta Boleluckého *ROSA BŔEMICA sive Vita Sancti Woytiechi* vytištěnou v roce 1668.²⁸⁴ Jednotlivé výjevy ze života sv. Vojtěcha zhotovil rytec Johann Caspar Dooms podle návrhu proslulého a vyhledávaného umělce Karla Škréty. Každou celostránkovou mědirytinu doplňuje v rohu nebo ve spodní části drobný znak či emblém anebo jen iniciály donátora, většinou příslušníka pražských novoměstských elit a drobné šlechty. Sponzoři jednotlivých rytinek nepochybně pocházeli z okruhu autora díla, Matěje Benedikta Boleluckého, faráře kostela sv. Vojtěcha na Novém Městě pražském.²⁸⁵ Rytinu *Císařovna Theofano obdarovává svatého Vojtěcha* doplňuje při spodním rámečku znak a iniciály v Čechách zdomácnělého Itala Michaela Giambelliho z Cleuenburka. [Příloha XIII(c, d)]

²⁸¹ V dalším popisu jezuitského kostela však Monconys tak přesný není, když o něm píše: *[bylo] tam na průčelí 13 soch v životní velikosti zhotovených z kamene, který vypadal jako bronz*. Popisované průčelí se však týká kostela Nejsvětějšího Salvátora na Starém Městě pražském, novoměstský jezuitský kostel sv. Ignáce zdobený sochami byl vystavěn až v letech 1665–1678. Jaroslava KAŠPAROVÁ, *České země a jejich obyvatelé očima románského světa 16.–17. století*, České Budějovice 2010, s. 182 a 464.

Viz cestopis *Journal des Voyages de Monsieur de Monconys...*, part II, Lyon 1666, pag. 253. (Zdroj: <http://books.google.cz/books?id=9m1BAAAAAAAJ&dq=Michael%20Giambelli&hl=cs&pg=RA1-PA53#v=onepage&q&f=true>; 31. 5. 2012).

²⁸² Melchior Hanel (1627–1689), rodák z moravské Kroměříže. Učil v klementinské koleji, byl duchovním vlašské kongregace, vlašského špitálu a italským kazatelem. V letech 1660–1666 byl prefektem klementinské knihovny. Do dějin literatury se zapsal překladem bajek z hebrejštiny do latinského jazyka, který vyšel pod titulem *Parabola Vulpium ethico-morales Rabbi Barachiae Nikdani. Translati ex hebrea in Linguam Latinam*. Praeae 1661 Anna FECHTNEROVÁ, *Klementinští knihovníci od roku 1609 do roku 1773*, in: *Miscellanea rukopisů a vzácných tisků* 2, 1985, s. 77–153, cit. s. 99–100.

²⁸³ (Melchior HANEL), *Raccolta di orationi con diversi avvertimenti spirituali, & Effercitij di divotione DEDICATA a tutti li Signori FRATELLI dell Inclita & Honoratissima CONGREGATIONE ITALIANA in Praga sotto il Titolo dell' Assunta B. Vergine MARIA*, Praeae 1663. Čeněk ZÍBRT, Josef VOLF, *Bibliografie české historie*, V. díl, Praha 1912, s. 300–301, č. 17024.

²⁸⁴ Matěj Benedikt BOLELUCKÝ, *ROSA BŔEMICA...*, s. 326.

²⁸⁵ Stanislav a Zdeňka KOKOŠKOVÍ, *Matěje Benedikta Boleluckého Rosa Bohemica*, in: Bohuslav Balbín a kultura jeho doby v Čechách, Sborník z konference PNP, Praha 1992, s. 89–98, cit. s. 97–98, poznámka 30.

Závěr života Michaela Giambelliho

Konec pozemského putování Michaela Giambelliho přišel náhle. Ve středu 13. února 1669 narychlo nadiktoval před dvěma svědky německy psané poslední pořízení.²⁸⁶ Bylo stručné. Celý svůj majetek odkázal ženě Anně, rozené Beníkové z Petersdrofu, kterou ustanovil univerzální dědičkou – „z té příčiny, že se ke mně chovala ne jako manželka, nýbrž jako matka.“ V závěti ještě pamatoval na Johana Freybergera, kterému „za jeho věrné prokázané služby“ připsal jedno sto dukátů nad jeho roční služné. A to bylo vše.

Giambelliho ústní testament dosvědčili a zpečetili věhlasný lékař *Nicolaus* (Mikuláš) *Franchimont von Frankenfeldt*, mimochodem Giambelliho vzdálený příbuzný.²⁸⁷ Druhým svědkem byl krajan z rodné Chiavenny, pražský Ital a kupec *Giovanni Pietro Pedroni*, později zámožný malostranský obchodník obdařený znakem a přídomkem „von Treynfels“ a dlouholetý rektor Vlašské kongregace. [Příloha XXI, 4]

O dva dny později, v pátek 15. února 1669, Michael Giambelli v pouhých padesáti pěti letech zemřel.²⁸⁸ Pohřben byl v klášterním kostele augustiniánů bosáků u sv. Václava na Novém Městě pražském.²⁸⁹

Vdova Anna Kateřina, rozená Beníková

Vdova po Michaelu Giambellim Anna Kateřina rozená Beníková se zanedlouho po smrti svého čtvrtého muže ještě téhož roku 1669 znovu provdala – v pořadí již popáté – za Johanna Friedricha Steigera. Také jemu vynesl sňatek s bohatou pražskou měšťanskou společenský vzestup, neboť o tři roky později, dne 21. února 1672, byl Johann Friedrich Steiger, hejtman v pluku markraběte bádenského, povýšen Leopoldem I. do říšského šlechtického stavu s titulem „von und auf Ehrenberg“. ²⁹⁰ Svého pátého manžela také Anna Kateřina učinila svým univerzálním dědicem ve svém česky psaném testamentu, který pořídila dne 21. února 1674

---

²⁸⁶ AMP, Sběrka papírových listin - IV. oddělení, sign. AMP PPL IV – 7929, Ústní testament Michaela Giambelliho. Závěť byla rovněž přepsána do knihy testamentů NMP, viz AMP, *Liber testamentorum 5 (1666–1708)* NMP, sign. 4084, fol. 43r–43v.

²⁸⁷ Franchimont byl sešvagřen s Annou Kateřinou Giambelliovou, rozenou Beníkovou. Měl totiž za manželku Ludmilu Miseronovou z Lisonu († před rokem 1650), sestru Karla Johanna Ambrosia Miseroniho († 1657) manžela Anny Kateřiny.

²⁸⁸ Jan LOCH, *Heraldické památky kostela sv. Petra na Poříčí v Praze*, s. 24; Závěť byla publikována 25. února 1669. AMP, Sběrka papírových listin - IV. oddělení, Sign. AMP PPL IV – 7929 a také AMP, *Liber testamentorum 5 (1666–1708)* NMP, sign. 4084, fol. 43v.

²⁸⁹ Viz následující kapitulu o ostatcích Michaela Giambelliho.

²⁹⁰ Karl Friedrich von FRANK, *Standeserhebungen und Gnadenakte...*, V., s. 49.

před svědky Václavem Šreplem ze Šreplsberku, sekretářem při apelacích na Hradě pražském, a Jiřím Michalem Termanusem z Ostravy, měšťanem Nového Města pražského.²⁹¹

Ve své česky psané závěti si „*Anna, prve Giambellová a již nyní Šteygerová, rozená Benykové z Petersdorffu*“ přála, aby její tělo bylo rovněž pohřbeno v novoměstském kostele augustiniánů bosáků sv. Václava na Zderaze „*v sklípku mém, tu kdež těla předešlých pánův manželův a syna mého Michala Ryttršicze, s kapličkou sv. Václava se tejkajícím, počestně s vykonáním při tom mnohonásobných mší svatých zádušních bez přílišného nákladu pohřbeno a pochováno. A ode dne smrti mé do dne a do roka každodenně za duši mou jedna, po vyjití pak podotknutého dne a roku od smrti počítajíc jednoho každého týhodne bud'to dne pondělního a neb outerního v témž kostele a při oltáři sv. Václava, též jedna mše svatá zádušní za duši mou, tu odpočívajících pánův manželův a syna mého na budoucí a věčné časy čtena a konána byla.*“ Na tento účel odkázala augustiniánům kapitál 500 kop míšeňských.

Ve své závěti Anna pamatovala také na další novoměstské kláštery – františkánům u Panny Marie Sněžné a kapucínům u sv. Josefa věnovala po 50 zlatých, stejnou částku odkázala i staroměstským klariskám kláštera svaté (sic!) Anežky.

Jak již bylo řečeno – za „pravého, univerzálního a dokonalého“ dědice svého movitého i nemovitého majetku určila svého manžela, urozeného a statečného vladyku Jana Fridricha Šteygera, hejtmana nad jednou kompanií lidu pěšího, též měšťana a radního Nového Města pražského.

Několika dalšími odkazy pamatovala na své příbuzné: bratřím Leopoldovi a Bernardovi, nezletilým synům zemřelého novoměstského primátora Matěje Vojtěcha Millera z Mildenbergku společně odkázala jeden tisíc zlatých, dětem někdy Jana Vilíma a dětem Václava Ješka z Rytrsfeldu společně jednu konvici stříbrnou vážící jednu libru a jedenáct lotův, dvanácte lžic stříbrných třicet šest a slánky stříbrný dvacet sedm lotů vážících.

Svým sestrám Dorotě Millerové a Alžbětě Weywanowské odkázala každé po stovce zlatých. Švagrové Alžbětě Kateřině prve Beníkové, nyní Čechelické odkázala „*prstýnek se safírem obloženým s patnácti skrovnými diamanty*“.

Vdova po Michaelu Giambellim Anna Kateřina Steigerová, roz. Beníková zemřela 16. února 1677 ve věku 68 let a pohřbena byla v kostele sv. Václava.²⁹² Její pátý manžel Johann Friedrich Steiger von Ehrenberg ji přežil o pět let. Zemřel v roce 1682 a byl pohřben rovněž

²⁹¹ AMP, Sbírka rukopisů, *Liber testamentorum 5 (1666–1708) NMP*, sign. 4084, fol. 195r–200r.

²⁹² Dva její pohřební štíty s česko-latinským vysvětlujícím popisem se dochovaly v NA, Sbírka genealogicko-heraldická Wunschwitzova, i. č. 43, Beník z Petersdorfu. Její testament byl publikován 20. února 1677 v radě Nového Města pražského a v únoru 1680 zapsán do knihy testamentů NMP – viz AMP, Sbírka rukopisů, *Liber testamentorum 5 (1666–1708) NMP*, sign. 4084, fol. 200r.

v klášterním kostele sv. Václava na Novém Městě pražském.²⁹³ Zanechal po sobě sirotka Johanna Steigera, jehož jménem jeho poručníci v dubnu 1683 prodali vinici.²⁹⁴

Ostatky Michaela Giambelliho a jeho příbuzných

Klášter augustiniánů bosáků na Zderaze na Novém Městě pražském se stal po roce 1640, kdy byl vypálen kostel sv. Václava ve Staré Boleslavi, významným střediskem svatováclavské úcty. Volba místa posledního odpočinku Michaela Gambelliho však byla předurčena rodinnou tradicí jeho manželky Anny Kateřiny, rozené Beníkové. Již její otec Štěpán Beník patřil mezi příznivce a podporovatele augustiniánského kláštera.²⁹⁵ Rodinnou hrobku nechal zřídit v kostele v roce 1650, jak už víme, třetí manžel Anny Kateřiny, Karel Johann Ambrosius Miseroni. Klášterní kostel sv. Václava byl v 17. a 18. století oblíbeným pohřebištěm šlechtických a zámožných měšťanských rodin.²⁹⁶

Nicméně v roce 1785 byl klášter Josefem II. zrušen a kostel odsvěcen, počátkem 19. století vznikla v objektu kláštera tzv. Svatováclavská trestnice. Teprve od roku 1826 se v kostele opět sloužily mše svaté.²⁹⁷ Při budování trestnice došlo, s povolením zemského gubernia, i na průzkum krypt pod kostelem. Správce věznice při tom našel spoustu „*mrtvých od vznešených rodů (...), jenž v kryptě dole v skvostných hrobech svých ležejí*“ a také deset „*dílem na rakvích a dílem na cínových tabulích spatřených nápisův*“. Mezi nimi i latinský pamětní nápis upomínající na Michaela Giambelliho z Cleuenburgu a Annu Giambelli, roz. Beníkovou z Petersdorfu, předtím manželku Michaela Rittršice a Jana Ambrože Miseroniho z Lisonu, a její děti Annu Marii a Jana Rittršice (1668). Podobu nápisových destiček zaznamenal ve svém pozoruhodném rukopise *Pamětihodno* vlastenec Jan Jeník z Bratřic.²⁹⁸

[Příloha XIV(a)]

²⁹³ Podle jeho pohřebního štítu s německým nápisem, dochovaného v NA, Sbírka genealogicko-heraldická Wunschwitzova, 0043. Beník z Petersdorfu.

²⁹⁴ Komisaři ustanovení pro dražbu pozůstalosti po radním Janu Fridrichu Steygerovi z Ehrenberku a poručníci sirotka Jana Steygera z Ehrenberku prodali 9. dubna 1683 vinici Na Korábě Vilímu Hynku Khettnetrovi. AMP, Sbírka papírových listin - IV. oddělení, sign. AMP PPL IV - 998a. (Regest přístupný na <http://www.ahmp.cz/index.html?wstyle=2&catalogue=1>; 30. 4. 2012)

²⁹⁵ V roce 1628 věnoval mj. jeden z obrazů narativního cyklu ze života sv. Augustina, který je dnes na faře kostela sv. Václava v Praze na Proseku – naposledy Jan OULÍK, *Donátoři Škrétova svatováclavského cyklu* (v tisku).

²⁹⁶ Růžena BAŤKOVÁ a kol., *Umělecké památky Prahy, Nové Město, Vyšehrad, Vinohrady (Praha 1)*, Praha 1998, s. 163–167.

²⁹⁷ František EKERT, *Posvátná místa královského hlavního města Prahy II*, Praha 1884, s. 217–224, cit. s. 222–223.

²⁹⁸ Knihovna Národního muzea v Praze, sign. KNM V D 6, Jan JENÍK z Bratřic, *Pamětihodno*..., 5. díl, pag. 724–730 (Hrobovní nápisy ve vyzvednutém kostele svatého Václava vedle Doby[t]čeho trhu), tabulka na pag. 729.

Značné množství funerálních památek zachytil v kostele sv. Václava na konci 19. století František Ekert ve své práci *Posvátná místa královského hlavního města Prahy*. Mimo jiné píše: „*před oltářem sv. Jana Nepomuckého mají náhrobky: (...) rodina Ritterschützů (1668)..., dále jsou tu pohřbeni: Anna Giambeli, roz. Benigiana z Petersdorfu.*“²⁹⁹

Brzy však byla trestnice zrušena a kostelu hrozil zánik, k čemuž nakonec nedošlo. Ve dvacátých letech 20. století kostel získala Církev československá husitská. Její farář Eduard Neumann napsal (1929): „*Náhrobní kameny, někde s umělecky vytesanými nápisy a reliéfy, nejsou stejně zachovány. Těch českých jest málo a jsou hodně porušeny, ba i vyšlapány. Některé náhrobní památníky zaházeny do schodiště pod dlažbu. – Těch německých a latinských je více.*

Nyní – po restaurování stavby – budou pietně umístěny pod chórem ve stěnách chrámových, aby napraveno bylo to, co doba rozmařilá zkazila.“³⁰⁰

Ještě žalostněji se však „doba rozmařilá“ zachovala k ostatkům zemřelých. „*[Koncem dvacátých let 20. století – pozn. jou] dal se bez našeho vědomí a bez našeho dovolení do ‚badání pod dlažbou kostela‘ městský památkový úřad. Veškerá dlažba kostelní rozkopána (...) dali rozkopati hrobky význačných lidí, pohřbených pod dlažbou (...) Hrobky tyto byly otevřeny a kosti bytostí, které si tam za svůj klid po smrti Augustiniánům složily značné obnosy, nepietně rozházeny, takže v každém pozorovateli způsob tohoto ‚badání‘ vzbudil odpor. Kostí tam poházeny po oknech anebo bezladně naházeny do polosohnilé bedny a v takto zuboženém stavu skoro rok tam ponechávány na odiv.*“³⁰¹

Není však vyloučeno, že náhrobník Michaela Gimbelliho a jeho rodiny se mohl dochovat. Například ve sbírkách Muzea hlavního města Prahy, kde jsou osazeny ve zdech nejméně čtyři náhrobníky či jejich torza z kostela sv. Václava na Zderaze.³⁰²

Závěrečné ohlédnutí

Z výše uvedeného vyplývá, že znak a přídomek *von Cleuenburg*, udělený Michaelu Giambellimu v lednu 1653, s ním v únoru 1669 také vymřel. Znak provedený na druhé kartuši na vítězném oblouku Vlašského špitálu může tedy označovat jediné Michaela Giambelliho – rodáka z italské Chiavenny, který našel v pobělohorské Praze nový domov a s jistou mírou

²⁹⁹ František EKERT, *Posvátná místa ...*, II. díl, s. 224.

³⁰⁰ Eduard NEUMANN, *Kostel sv. Václava na Zderaze*, Praha 1929, s. 31.

³⁰¹ Tamtéž, s. 40.

³⁰² V chodbičce vlevo za pokladnou jsou ve zdech zasazeny náhrobníky Brandlinských ze Štěkře, Čejků z Olbramovic (1668), Fürstenberků a hr. Nogaroly.

nadsázky se stal „českým vlastencem“.³⁰³ Do klenotu svého znaku vložil prapory s monogramem panovníka a s českým lvem, podpořil vydání knihy *ROSA BŎEMICA* k oslavě sv. Vojtěcha, byl pohřben v novoměstském ohnisku svatováclavského kultu, v klášteře augustiniánů bosáků na Zderaze a nesmíme zapomenout ani na fresky s polopostavami českých zemských patronů v kapli Vlašského špitálu. Za některými kroky snad můžeme tušit ruku jeho české manželky Anny Kateřiny Beníkové.

Navzdory značnému majetku a s tím spojené společenské prestiže osoba Michaela Giambelliho záhy upadla v zapomnění. Jeho jméno nenalezneme v žádném z publikovaných seznamů českých šlechtických rodin a jeho znak dosud nebyl v literatuře popsán.³⁰⁴

Třetí znaková kartuše

V heraldicky levé kartuši, je na modrém podkladě vymalován znak: *ve stříbrném, zlatě lemovaném štítě červený, zlatě korunovaný jednoocasý lev, na štítě vpravo hledící turnajová přilba s přikryvadly červeno-stříbrnými, z přilby vyrůstá (z červeno stříbrné točenice?) červený zlatě korunovaný jednoocasý lev.* [Příloha XV(a)]

Podle heraldické kurtoazie je ze tří na vítězném oblouku znaků na nejméně významném místě, na rozdíl od obou předchozích znaků navíc přilba není zdobena korunou. Z logiky věci vyplývá, že stejně jako oba předchozí, také tento znak patří někomu z významných představitelů pražské Vlašské kongregace. Tuto domněnku podporuje i skutečnost, že s figurou červeného lva ve stříbrném poli se v české heraldice nesetkáváme, naproti tomu západní a jihozápadní Evropě je takový znak poměrně častý.³⁰⁵

Pátrání, připomínající pověstné hledání jehly v kupce sena, nevedlo k jednoznačnému závěru. Znak se nepodařilo přiřadit italským rodům Balcon de Scalda Sole (Matouš B. založil v kapli Vlašského špitálu oltář, rodinnou hrobku a mešní nadaci), Bartolotti von Portenfeld, Binago (Antonín B. byl rektorem Vlašské kongregace), de Bossi (rod patřil k dobrodincům

³⁰³ V barokním období se jednalo zejména o „zemský patriotismus“. Vlastenectví v národnostním a jazykovém smyslu nastupuje teprve v 19. století.

³⁰⁴ Jeho jméno není uvedeno v žádném z dosud publikovaných seznamů českých šlechtických či znakem a přídomkem obdařených osob. Michaela Giambelliho nezná Caspar Pilat, Anton Schimon, Gustav von Doerr, Vojtěch Král z Dobré Vody, Čeněk Zíbrt ani Petr Mašek. Údaj o nobilitace M. Giambelliho je uveden pouze v soupise nobilitovaných osob z říšské kanceláře – Karl Friedrich von FRANK, *Standeserhebungen und Gnadenacte*, II, s. 89.

³⁰⁵ Vojtěch KRÁL Z DOBRÉ VODY, *Heraldika....* Znak červeného lva ve stříbrném štítě měly italské rodiny Albertengo, Balegno, Goarena (Gorena), (De) Langier(i), Mannini, Parpalea (Parpaglia), Santia (Sentia), Tholozani (TolOsani, Torresani, Torrosani); červeného modře korunovaného lva ve stříbrném štítě měly rody Faidetto (Faiditi, Feiditi, Feydit(i)), Feys. Podle: <http://www.stemmario.it/> (vyhledáno 24. 3. 2009). Například znakové tabule k J. B. Rietstapovu dílu *Armorial Général* – Victor ROLLAND, Henri V. ROLLAND, *Illustrations to the Armorial Général by J.-B. Rietstap*, I–VI, 1903–1926).

špitálu), Cassini(s) von Bugela/ von Biella (Antonio C. věnoval v roce 1647 na hlavní oltář kaple Vlašského špitálu obraz sv. Karel Boromejský navštěvuje nemocné morem od Karla Škréty), Chiesa (Francesco de la Ch. odkázal Vlašskému špitálu své statky), Losy z Losimthalu (Johann Anton osy byl vůdčí osobností pražských Italů a několikanásobný rektor Vlašské kongregace), Minetti (Jakub M. byl rektorem Vlašského špitálu), Miseroni z Lisonu (Dionisio Miseroni věnoval v roce 1647 do Vlašské kaple na hlavní oltář obraz s motivem Nanebevzetí Panny Marie od Karla Škréty), Paravicini, Pedroni z Treynfelsu (Giovanni Pietro P. byl několikanásobný rektor Vlašské kongregace), Piczan z Bellefortu (Johann Karl P. se zúčastnil obrany Starého Města proti Švédům), Pieroni z Galliana (Gioavnni Battista P. byl významný stavitel a inženýr), Pirovano (Giacomo P. byl významným členem vlašské komuninty), Pizzini, Senesi (Giavanni Baptista S. byl rektorem kongregace a v kapli Vlašského špitálu zřídil oltář), Spineta, Trentini aj.

K uspokojivému a přesvědčivému výsledku tedy pátrání nevedlo. Proto nabízím alespoň určitou hypotézu, komu by znak ve třetí kartuši mohl patřit. Na snímku znaku před jeho restaurací se zdá, jako by červený lev ve štítu a snad i rostoucí lev v klenotu svíral podlouhlý předmět, snad meč. A lva s mečem nosil na štítě jiný významný italský rod působící v barokní Praze, stavitelé a architekti z rozvětvené rodiny Lurago, jejíž příslušníci žili již v 15. století ve městě Como.³⁰⁶

Členy pražské Vlašské kongregace byli tito Luragové: zmíněný **Carlo** (1615–1683, věhlasný architekt a stavitel, členem kongregace od roku **1651**), dále Carlovi synovci bratři **Francesco Anselmo** (1634–1693, synovec Carla Luraga, členem od **1653**) a **Domenico** (narozen 1638, synovec Carla Luraga, členem od **1667**), **Bernardo** (členem od **1668**), **Martino** (nar. cca 1623–1683, členem od **1677**) a **Giovanni Antonio** (1653–1727, roku 1724 rektorem kongregace, kterou ve své závěti učinil svým univerzálním dědicem kromě svého domu, který se měl prodat a peníze rozdělit lazaretům tří pražských měst), **Anselmo Martino** z Como (1701–1765, členem od **15. srpna 1718**, v letech 1753–1756 rektorem kongregace) a **Cesare** (členem kongregace od **2. února 1754**).³⁰⁷

³⁰⁶ V Como se připomínají Luragové: Andreolo (1429), Ambrogio a Antonio (1477), Francesco (1535) a Paolo Emilio (1583). Viz. Carlo MASPOLI, Francesco PALAZZI TRIVELLI (eds.), *Stemmario Bosisio*, s. 260.

³⁰⁷ ACIP, č. 5, *Libro dei confratelli (Questo Libro della Congregazione, e' state il Fondatore il Signor Giovann Pietro de Treynfels, consigliere nella piccola citta di Praga nell' anno 1677)*, pag. 2, 7, 17, 19, 27, 45 a 95; Amelie DURAS, *Die Architektenfamilie Lurago. Ein Beitrag zur Kunstgeschichte Böhmens*, Prag 1933, s. 12–77; Pavel VLČEK (ed.), *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004, s. 379–385.

Nejvýznamnější z Luragů, Carlo, získal 5. května 1648 měšťanské právo na Malé Straně, přičemž doložil potvrzení vystavené 3. září 1641 v Lainu, že pochází ze svobodné měšťanské rodiny Lurago. Carlo byl autorem návrhů a stavitelem celé řady církevních i profánních staveb, jejichž výčet přesahuje rámec této práce. Pro nás je pozoruhodné, že Carlo byl pravděpodobně rovněž autorem návrhu již zmíněného kostela Neposkvrněného početí Panny Marie irských františkánů (hybernů) na Novém Městě pražském, dostavěného v letech 1659–60. Připomeňme, že dobrodincem tohoto kostela, kde založil kapli ke cti sv. Petra z Alcántary a sv. Františka, kterou si současně zvolil za místo posledního odpočinku, byl také výše uvedený Francisco Borella. V hybernském kostele Carlo Lurago na svůj náklad nechal postavit a vyzdobit kapli sv. Isidora.³⁰⁸ U paterů hybernů pochoval Carlo Lurago 14. ledna 1658 synka Karla Antonína.³⁰⁹ Ten byl pokřtěn ve svatojindřišské farnosti 24. prosince 1655 a za kmotra mu byli zřejmě pánové Francisco Borella a Johann Anton Losy spolu s paní Alžbětou Lykolowou.³¹⁰ K irským františkánům měl zřejmě vřelý vztah i Carlův synovec Francisco Lurago (psáno Lorago), kterému Petr Bodllin (psáno Bodkin) z řádu hybernů vydal 1. ledna 1665 konfesní list.³¹¹

Nyní však k rodovému znaku. Na pečetích Carla Luraga a jeho synovce Francesca Luraga z 50. a 60. let 17. století spatříme tento znak: *ve štítě jednoocasý lev, držící v přední pravé noze meč, který mu prochází skrz chřtán, na štítě turnajová přilba s přikryvadly a z přilby vyrůstá lev jako v štítu*. [Příloha XV(c, d)] Na jednom z celkem tří typů pečetí Carla Luraga je poloha meče zobrazena tak, že lev ve štítě i v klenotu drží tasený meč nad hlavou.³¹² [Příloha XV(b)]. Tinkтуры znaku rodiny Lurago známe díky erbovníku z 18. století *Stemmario Bosisio: ve stříbrném štítě červený lev skrze chřtán probodený stříbrným mečem se zlatou záštitou a rukojetí*.³¹³ [Příloha XV(e)]

³⁰⁸ Pavel VLČEK, Ester HAVLOVÁ, *Praha 1610–1700. Kapitoly o architektuře raného baroka*, Praha 1998, s. 122.

³⁰⁹ Tamtéž, s. 111.

³¹⁰ V českém matričním zápisu však písař jména kmotřů zapsal foneticky jako *P. František Morelka, P. Antonín Kosy a Paní Alžběta Lykolowa*. AMP, Sbírka matrik, Nové Město pražské - svatý Jindřich, matrika narozených JCH N4 (1638–1656), pag. 375. (Zdroj: <http://www.ahmp.cz/index.html?wstyle=2&catalogue=1>; 30. 4. 2012)

³¹¹ AMP, Sbírka papírových listin - IV. oddělení, sign. AMP PPL IV - 12201b. (Regest přístupný na <http://www.ahmp.cz/index.html?wstyle=2&catalogue=1>; 30. 4. 2012)

³¹² NA, Fond Jesuitica, sign. LIII/2, kart. 92, fol. 9r (19. 7. 1674, pečeť Francesca L. poškozená); fol. 13v (1. 3. 1669, pečeť Carla L., oválná 14x12 mm a Francesca L., osmiúhelník 11x9 mm), fol. 15r (1. 3. 1656, pečeť Carla L., osmiúhelník 12x11 mm), fol. 17v (srpen 1665, pečeť Carla L. 17x14 mm, neúplný otisk – lev s mečem nad hlavou), fol. 21r (3. 3. 1654, pečeť Carla L. 14x12 mm a Martina L., který užil pečeti Carla L.), fol. 24r (1. 5. 1655, pečeť Carla L., osmiúhelník 14x12 mm), fol. 28v (27. 5. 1662, pečeť Carla L., osmiúhelník?, poškozená).

³¹³ Carlo MASPOLI, Francesco PALAZZI TRIVELLI (eds.), *Stemmario Bosisio*, Arma Lurago, s. 57 (pag. 29e), *Blasonatura: d'argento, al leone di rosso con la gola trapassata da una spada in banda d'acciaio, guarnita d'oro*, s. 232.

Nebarevné znaky užívané na luragovských pečetích stejně jako tinktury znakového štítu vyobrazeného ve *Stemmario Bosisio* odpovídají znaku na třetí kartuši. Na rozdíl od znaku na pečetích a v erbovníku je na kartuši ve štítě i v klenotu zobrazen lev zlatě korunovaný. Tuto odchylku lze snad přičíst výtvarné licenci malíře, podobně jako skutečnost, že v erbovníku *Stemmario Bosisio* a na fresce ve Vlašském špitálu má lev pouze jeden ocas, zatímco na uvedených pečetích se zdá být vyobrazen lev dvouocasý.

Závažnější je však záležitost s mečem. Na snímku znakové kartuše na počátku jejího restaurování lze stopy meče, resp. jeho matné zbytky za hlavou lva ve štítu i v klenotu, tušit. Restaurátor fresky Tomáš Berger s tím však nesouhlasí. „I když byly erby dosti vypadané, meč v tlapě lva by se někde i ve zbytku objevil. Nepředpokládám to za možné,“ uvedl s mnohaletým odstupem.³¹⁴ Pozdvižená přední lví tlapa a náznak „čehosi“ za lví hlavou však přeci vyvolává nadějnou představu... Anebo je přání otcem myšlenky? „Ten meč tam jasně vidím,“ komentoval snímek Dr. Jaroslav Tovačovský za souhlasného přikyvování několika dalších heraldiků.³¹⁵ Otázku sporného meče ve lví tlapě tedy nechávám otevřenou a tím i připsání znaku stavitelskému rodu Lurago.

Časové zařazení znakové galerie

Vraťme se nyní ke znakové galerii a pokusme se o vyvození závěrů. Onou spojnicí mezi členy pražské vlašské komunity, jejichž znaky se ocitly ve znakových kartuších, je příslušnost k Vlašské kongregaci Nanebevzetí Panny Marie. Francesco Borella (opakovaně) a Michael Giambelli (nejméně jedenkrát) zastávali čestný úřad rektora kongregace.

Na základě výše zmíněných poznatků lze trojici znaků na vítězném oblouku v bývalém kostele malostranského Vlašského špitálu označit za znakovou galerii úřednickou, pravděpodobně jako znak **rektora kongregace** (Borella, uprostřed) a jeho dvou asistentů (Giambelli a snad Lurago, znaky po stranách), kteří řídili kongregaci v době, kdy došlo k výzdobě stropu svatostánku. A pravděpodobně se na výzdobě také finančně podíleli.

Potíže však způsobuje časové určení tohoto seskupení a tedy datace výzdoby. Pro nedostatek pramenů se mi zatím se mi nepodařilo zjistit, v kterých letech uvedená trojice stála v čele kongregace. Jak bylo již uvedeno, zmínky ve starší literatuře (Rigetti-Panich) vykazují značnou míru nepřesnosti.

---

³¹⁴ Elektronický dopis akademického malíře Tomáše Bergera autorovi této studie z 24. října 2011.

³¹⁵ Po přednášce autora studie o této znakové galerii pro Heraldickou společnost v Praze 24. dubna 2012.

Borella a Giambelli jsou uvedeni jako dárce roku 1671. Tento letopočet je v případě Giambelliho poněkud sporný, podobně jako některé jiné letopočty u Rigettiho a Pannicha, ve zmíněném roce byl totiž Giambelli již dva roky po smrti. Dárce z rodu Lurago sice práce Rigettiho a Pannicha neuvádí, ale jsou obsaženi v členské matrice Vlašské kongregace založené roku 1677. Mezi dobrodinci jsou zde uvedeni *Johann Antonio Lurago*, *Dominicus de Lurago* a *Rochus de Lorago*, ale také *Bernardina*, *Caterina* a *Angela Lurago*.³¹⁶

Podle výtvarného provedení heraldických znaků se jedná o znaky provedené současně s barokními freskami. Vodítkem k možnému časovému zařazení může být zlaté ozdobné rámování štítů. Určitá analogie se nabízí se znakovou galerií v místnosti zemských desk na Pražském hradě, jejíž rozbor provedla ve své diplomové práci Milena Švecová. V místnosti zemských desk mají zlatou obrubu štíty znaků u znakových souborů z let 1656–1735.³¹⁷ Toto rozpětí je dosti široké a poslouží tedy pouze k orientačnímu časovému určení.

Zajímavou poznámku nacházíme v denících pražského arcibiskupa Arnošta kardinála Harracha, který dne **30. července 1656** vysvětil kostel Vlašského špitálu a při této příležitosti pronesl italskou řeč jezuita Kryštof Vratislav.³¹⁸ Je otázkou, zda toto svěcení nějak souvisí s datací fresek. Všichni tři zjištění protagonisté – Francesco Borella, Michael Giambelli i Carlo Lurago(?) – již v té době v Praze působili a své znaky prokazatelně užívali. Francisco Borella je navíc uveden v roce 1657 jako významný donátor.³¹⁹

Argumentem pro dataci mladší jsou však výsledky dendrochronologické analýzy trámů krovu nad klenbou kaple. Při ní bylo zjištěno, že stromy, z jejichž dřeva tesaři zhotovili trámy, byly poraženy v roce 1659. K tomuto letopočtu je nutné připočítat další 2–3 roky, kdy dřevo před použitím na stavbě vysychalo. Historik umění Jan Royt tedy považuje za pravděpodobné, že „malby vznikly těsně po roce 1660“.³²⁰

K datování může pomoci také určení autorství fresek. Jan Royt považuje za „velmi pravděpodobné, že malbu provedl některý z italských umělců žijících a působících v Praze“.

---

³¹⁶ ACIP, č. 5, *Libro dei confratelli*, pag. 651 a 655.

³¹⁷ Milena ŠVECOVÁ, *Zemský soud v Čechách do roku 1749...*, kapitola Vývoj tvaru štítu s. 188–192 (cit. s. 191).

³¹⁸ 30. julii 1656, Prag. Heint ist kirchweihe gewesen in dem wälschen spittall und hatt der pater [Johann Augustin] Wratislaw | [46] der jesuiter ein gar schönen wälschen sermon gemacht, die auditores zu persuadiren das sie vill allmussen dahin geben sollen. Katrin KELLER, Alessandro CATALANO (eds.), *Die Diarien und Tagzettel des Kardinals Ernst Adalbert von Harrach (1598–1667)*, VI, s. 201. Snad šlo spíše o Kryštofa Vratislava z Mitrovic, SJ, který kázal latinsky a italsky a vydal dvě knihy k oslavě Panny Marie. Viz Václav RYNEŠ, *Jesuitští spisovatelé ze starých českých rodů a jejich erby*, in: Erbovní knížka na rok 1940, s. 69–87, cit s. 76.

³¹⁹ Peter RIGETTI, Johann Christoph PANNICH, *Historische Nachricht...*, s. 260.

³²⁰ Tomáš BERGER, Jan ROYT, *Nově odkryté nástropní malby...*, s. 93.

Autorem podle něho mohl být například malíř a štukatér Giovanni Battista Colombo, ale „za současného stavu poznání není možné autora spolehlivě určit“.³²¹ Osobně se přikláním k dosud nepublikovanému názoru historika umění Martina Mádl, který za autora fresek označil pražského malíře Fabiána Václava Harovníka.³²² Harovník pocházel ze staroměstské měšťanské rodiny a již roku 1639 se zúčastnil obrany Prahy, kdy městu hrozilo nebezpečí od vojsk švédského generála Banera. Za obležení 1648 vyzbrojil dva malířské tovaryše a na své náklady je vydržoval po několik týdnů, pokud mu stačily prostředky. Nechal také rozbořit jeden svůj dům stojící poblíž městských hradeb a stavební materiál poskytl na vylepšení opevnění města. Za tyto zásluhy byl císařem Ferdinandem III. povýšen 10. ledna 1654 do českého vladického stavu a potvrzeno mu přijetí k znaku a predikátu jeho strýce Jana Sferina ze Sferinu. Po ukončení třicetileté války Fabián Václav Harovník ze Sferinu († 1683) patřil mezi nejvyhledávanější malíře a freskaře. Pracoval na zámcích v Náchodě, Mníšku pod Brdy a Novém Městě nad Metují.³²³ V hlavním sále zámku ve Štěkni na Strakonicku vytvořil Harovník pro Johanna Antona Losyho fresku znázorňující apoteózu rodu Losy z Losinthalu s heraldickou výzdobou uprostřed.³²⁴

Všichni zmínění – Borella, Giambelli a jejich druh a vlivný protektor Losy i Fabián Harovník – se aktivně zúčastnili obrany pražských měst v létě 1648. Toto však není jediná spojnice mezi pražskými Italy a Harovníkem, který se jako jeden z nemnoha „neitalů“ stal členem Vlašské kongregace. Podle členské matriky byl *Sebastian Harounich* do kongregace přijat v roce 1668.³²⁵ Ve shodě s dendrochronologickým určením stáří trámů lze tedy říci, že fresky v kapli i znakové kartuše vznikly někdy v letech 1661–1668.

Na základě heraldického rozboru lze říci, že zadavatelem výzdoby stropu kaple byl bezesporu triumvirát: několikanásobný rektor Vlašské kongregace rytmitr Francisco Borella, obchodník Michael Giambelli a – snad – stavitel (Carlo?) Lurago. Tři Italové, kteří na sklonku třicetileté války zdomácněli v pražských městech. Ostatně také Carlo Lurago, stejně jako oba předchozí muži a předpokládaný autor fresek Fabián Harovník, se účastnil válečného dění. Luragova stavební dílna se podílela na obnově a budování pražských opevnění.³²⁶

³²¹ Tamtéž, s. 93.

³²² Za tuto informaci jsem povinován díky Dr. Martinu Mádlvi z Ústavu dějin umění AVČR.

³²³ Jan ŽUAPANÍČ, Michal FIALA, *Praha 1648*, s. 22–23.

³²⁴ Uprostřed klenby sálu nesou andělé znakovou alianci hraběte Jana Antonína Losyho a jeho manželky Anny Konstancie, roz. Kollerové z Lerchenriedu, vše převýšeno listovou korunou. Per SVOJANOVSKÝ, *Freska Fabiána Václava Harovníka v zámku ve Štěkni*, in: Zprávy památkové péče, roč. LVII, 3/1997, s. 79–82.

Svojanovský přisuzuje Harovníkovi autorství na základě rozboru malby a klade výzdobu sálu do let 1669–1679. ³²⁵ ACIP, č. 5, *Libro dei confratelli*, pag. 155. V abecedním rejstříku osob uveden jako *Sebastian Harounichi* (pag. 218).

³²⁶ Amelie DURAS, *Die Architektenfamilie Lurago. Ein Beitrag zur Kunstgeschichte Böhmens*, Prag 1933, s. 23–30; Pavel VLČEK (ed.), *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, s. 381–382.

III. Znakový soubor v kostele Nanebevzetí Panny Marie v Tachově

Třetí znakový soubor, který je předmětem této práce, se nachází v arciděkanském kostele Nanebevzetí Panny Marie v západočeském Tachově. V akantových kartuších srdčitého tvaru na konzolách pod sochami deseti českých světců, rozmístěných na zdech presbytáře a na pilířích a hlavní lodi kostela, se nacházejí znaky donátorů.

Původ Tachova sahá hluboko do středověku. Původní osada vznikla na důležité norimberské obchodní cestě na počátku 12. století. Přemysl Otakar II. zde vybudoval nový hrad a pod ním bylo založeno královské město (poprvé připomínáno 1285), které spolu s hradem tvořilo pohraniční pevnost. Ve středověku býval Tachov často zastavován, v roce 1427 se ho na čas zmocnili husité. Také v průběhu 16. století se město ocitalo v zástavě. Za třicetileté války Tachov utrpěl ohromné ztráty a za účast na stavovském povstání byl roku 1623 prodán císařskému plukovníkovi Janu Filipovi Husmanovi z Namedy a stal se poddanským městem. S Husmanem však měli Tachovští četné spory.³²⁷

V roce 1664 prodaly Husmanovy dcery Tachov se čtrnácti vesnicemi za cenu sto devatenácti tisíc zlatých rýnských a jeden tisíc zlatých klíčného Janu Antonínovi Losymu, říšskému hraběti z Losinthalu, pánu na Štěkni, Vintířově, Cerhenicích, Řepici a Sluhách, římského císaře skutečného komoří a inspektora vinného a pivního tácu a solné daně v království českém.

Hrabata Losyové vystavěla na místě poškozeného tachovského hradu nový zámek. Rodu Losy patřil Tachov až do jejich vymření Adamem Philippem Losym († 21. dubna 1781), vnukem Johanna Antona. Poté panství zdědil rod knížat Windischgrätzů. V roce 1850 se Tachov stal sídlem okresu.³²⁸

Arciděkanský kostel Nanebevzetí Panny Marie

V době založení Tachova králem Přemyslem Otakarem I. vznikla ve městě farnost u kostela sv. Václava, který se stal později hřbitovním. Kostelík záhy přestal rozrůstajícímu se městu postačovat. Nový farní kostel zasvěcený Nanebevzetí Panny Marie byl založen roku 1265 a to jako nedílná součást městského opevnění. K dokončení stavby došlo teprve v roce 1329, kdy ho král Jan Lucemburský předal do

³²⁷ Jan PELANT, *Města a městečka západočeského kraje*, Plzeň 1984, s. 276–280.

³²⁸ *Ottův slovník naučný* XVI, Praha 1900, s. 356–357.

správy řádu křížovníků s červenou hvězdou.

Za husitských válek byl kostel poničen a poté poškozen četnými požáry, například v roce 1492 a poté 1558. V roce 1618 kostel vyplenili luteráni, kteří rozbili sedm oltářů, rozšlapali posvátné relikvie a vyrabovali kostelní majetek. V roce 1646 kostel i hrad vypálili Švédové.

Poté došlo k opravě, ale k výrazné obnově vnitřního zařízení dochází teprve po skončení třicetileté války. Z té doby pocházejí tři barokní oltáře (hlavní oltář byl vysvěcen roku 1663 a později dva pobočné, z nichž levý, Panny Marie Utěšitelky, zvaný též andělíčkový nebo andělský, je dnes nezvěstný) a také kazatelna. Na pilíře presbytáře bylo osazeno deset soch českých zemských patronů.

V následujícím století došlo ještě k přestavbě kůru, který získal dvě patra - první zpěvácké a druhé pro varhany. Na počátku 20. století byl kostel regotizován podle návrhu Josefa Mockera. Interiér byl očištěn, kostel dostal novou střechu, byla upravena kostelní věž, vybavení kostela však zůstalo zachováno.

Při leteckém útoku 14. února 1945 byla poškozena severní loď kostela. K posledním stavebním úpravám došlo v šedesátých letech 20. století po požáru věže, nové zastřešení bylo dokončeno v letech 1967–1968. V roce 1995 byly do oken jižní části presbyteria vsazeny rekonstrukce kamenných kružeb a okna presbyteria osazena novými vitrážemi.³²⁹

Vznik galerie českých světců

Jak už bylo zmíněno, deset dřevěných polychromovaných soch českých zemských patronů v nadživotní velikosti, stojících na konzolách, se nachází na zdech presbytáře a na pilířích hlavní lodi. Na podstavcích soch se donátoři soch prezentovali svými znaky. Těchto deset kartuší, resp. znaků odpovídá podle Hlaváčkovy klasifikace znakové galerii středního rozsahu.³³⁰

Některé ze znaků doprovázejí iniciály, ve dvou případech je uvedeno dokonce celé jméno. Znaková galerie je tedy částečně „mluvící“. Pro torzovitost pramenů a nedostatečnost literatury však její podrobný rozbor není zcela snadný.

Eichlerova sbírka v Archivu Národního muzea v Praze, která obsahuje řadu důležitých materiálů topografického a vlastivědného charakteru, žádné zmínky o sochách v Tachově neobsahuje a dosavadní zmínky v literatuře dávají poněkud nejednoznačné údaje. Tachovský

³²⁹ *Kostel Nanebevzetí Panny Marie Tachov*, Tachov 2008, s. 3–4.

³³⁰ Ivan HLAVÁČEK, *Znakové galerie jako heraldická kategorie*, s. 27–28.

historiograf Joseph Stockl w (1878) usuzuje, že podnětem ke z řízení soch byla vzrůstající úcta k zemsk m patronům podpořen  literárními díly jezuit  Bohuslava Balbína a Ji r ho Crugeria a pražského kanovníka Christiana Augusta Pfalze. Bezprostředn  popud přišel, podle Stockl wa, od děkana *Johanna Franze Franchimonta* (uveden jako *P. Frantzmann*), kter y je nechal postavit roku 1684 po svém návratu z jedné cesty do Říma.³³¹ Tuto myšlenku a rok 1684 přebírá ve své rukopisn  práci také Anton Blobner (1912).³³²

Podrobněji se věnovala tachovsk m sochám před půl stolet m histor ka umění V ra Nejedl  (1964), kter  jejich autorství připsala Janu Brokofovi a s odkazem na letopočet pod sochou sv. Norberta usuzuje na rok vzniku **1692**.³³³ Podle zjištění V ry Nejedl  uvádějí také Um leck  památky Čech (1982) „ran  barokní sochy  esk ch patronů (vznikly do roku 1692) od J. Brokofa...“.³³⁴ Onen letopočet, nacházející se dnes pod sochou sv. V ta, je ovšem ve skutečnosti o tři roky mladší, totiž **1695**. Toho si všiml i region ln  badatel Zdeněk Procházka (1997) a proto klade vznik deseti soch  esk ch zemských patronů do rozmezí let 1684–1695.³³⁵

Johann Franz Franchimont

Připomeňme, že zm n n  tachovsk  děkan Johann Franz Franchimont, kter  údajně inicioval zhotoven  soch, se narodil se 3. října 1647 v Praze, jako syn věhlasného lékaře Mikuláše (Nicolause) Franchimonta (později nobilitovan ho s p ridomkem von Frankenfeld a rektora Karlo-Ferdinandovy univerzity), a jeho první manželky Ludmily roz. Miseroniov  z Lisonu (dcery po pra sk m Italovi, řeza i kamen  a císařovu šacmistrovi na Pra sk m hradě Oktaviu Miseronovi).³³⁶ Vstoupil do řádu křižovníků s červenou hvězdou a od roku 1676 byl duchovním správcem v Tachově. V roce 1686 odešel na komendu do Chebu, když jej v Tachově vyst d l P. Wolfgang Peitelsch(m)ied (ten v Tachově působil do roku 1694).³³⁷ V Chebu se Franchimont aktivn  podílel na rozkvětu ř dov  komandatury. Působil v duchu

³³¹ Joseph STOCKLÖW, *Geschichte der Stadt Tachau...*, II, s. 27.

³³² Anton BLOBNER, *Chronik der Stadt und Herrschaft Tachau*, 1912, pag. 354. Muzeum  esk ho lesa v Tachově, rukopis.

³³³ Autorství připsala Nejedl  na základě srovnávací analýzy: „Písemných dokladů o tom, že by byl Brokof pobýval v Tachově nebo že by byl spjat n jak m pracovním závazkem pro tamní kostelní interiér, dosud nemáme; v tom ohledu selhaly i m stn  matriční záznamy. Je tu však analogick  řezb řsk  výtvor ve hřbitovním kostele v Manětíně, kter  Brokof vytvořil v letech 1684–1685 jenž je výmluvným a p esv d iv m důkazem toho, že jde v Tachově o řezb řsk  výkon stejn  dílny, pro nějž d l  obdoby najdeme v Brokofov  dále i jinde.“ V ra NEJEDL , *P  p vek k dílu Jana Brokofa*, in: *Umění*, roč. XII,  . 1, Praha 1964, s. 1–28, cit. s. 13.

³³⁴ Emanuel POCHE (ed.), *Um leck  památky Čech*, IV. svazek, T- , Praha 1982, s. 22–24.

³³⁵ Zdeněk PROCHÁZKA, *M sto Tachov, historicko-turistick  p  vodce  . 8*, Domažlice 1997, s. 65.

³³⁶ Ludmila byla sestrou Dionýsa Miseroniho, Jeronýma a Karla Jana Ambrože Miseroni  (Franišek SKŘIVÁNEK, *Genealogie Miseronů z Lisonu*, s. 67–69;

³³⁷ *Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Tachově*, s. 17.

obnovitelských snah představeného řádu Jiřího Ignáce Pospíchala, který vrátil řádu křížovníků jejich čestný charakter. Po Pospíchalově smrti byl Franchimont v roce 1699 zvolen velmistrem a navázal na obnovitelské dílo svého předchůdce. Dal obnovit téměř všechny kostely na křížovnických statcích a mimo jiné nechal vyzdobit interiér právě dostavěného kostela sv. Františka u Karlova mostu na Starém Městě pražském sochami světců od V. M. Jäckela.³³⁸ Podporoval také vlasteneckého spisovatele a svého křížovnického spolubratra Jana Františka Beckovského. Zemřel 6. června 1707 v Karlových Varech při vizitaci tamního křížovnického kostela.³³⁹

Obecně lze tedy prohlásit, že vznik galerie světců se znakovou galerií spadá do období obnovy kostela po třicetileté válce a současně obnovy řádu křížovníků s červenou hvězdou. Ta vrcholí za času pražského převora, zvelebitele řádových statků, kostelů a hospitálu, vlasteneckého kněze Jiřího Ignáce Pospíchala, který byl posléze zvolen (21. srpna 1694) řádovým velmistrem. Touto volbou se po stu letech podařilo osamostatnit řád od těsného spojení s pražským arcibiskupstvím.³⁴⁰

Rozdíly v provedení soch

Dnešní rozmístění soch na konzolách v kostele ovšem není původní, prokazatelně došlo ke vzájemnému přemísťování soch a snad i podstavců.³⁴¹ Například na snímcích otištěných v časopise Umění (1964) a v Uměleckých památkách Čech (1982) je patrné, že pod sochou sv. Víta byl podstavec se znakem Johanna Antona hr. Losyho, pod sochou sv. Václava znak jeho ženy Sofie Polyxeny von Krösig a podobně.³⁴²

Věra Nejedlá navíc upozorňuje na kvalitativní rozdíly u jednotlivých soch: „Výtvarným provedením nejvýše jeví se socha sv. Víta (...) jejíž význam podtrhuje honosný alianční erb donátora, kterým byl tehdejší majitel panství Jan Antonín Losi z Losintálu. Souvisí to patrně nejen s uměleckou vyspělostí autorovou, kterou se

---

³³⁸ Deset soch, které stojí ve výklencích na pilířích a zdech kostela představují sv. Annu, sv. Barboru, sv. Josefa, sv. Jiří, sv. Maří Magdalenu, sv. Martina, sv. Jana Křtitele, sv. Kateřinu a sv. Jáchyma. Z českých patronů je zde pouze socha sv. Jana Nepomuckého. Autory soch jsou V. M. Jäckel a Jeremiáš a Konrád Süßnerové. in: Vojtěch SÁDLO, *Kostel sv. Františka U křížovníků v Praze*, Praha 1941, nestránkováno.

³³⁹ František SKŘIVÁNEK, Miroslav SKŘIVÁNEK, *Franchimontové z Frankenfeldu a jejich erby*, in: *Heraldika* 1/1981, roč. XIV., s. 8–30, cit. zejména s. 17–20.

³⁴⁰ Václav BĚLOHLÁVEK, Josef HRADEC, *Dějiny českých křížovníků s červenou hvězdou*, Praha 1930, s. 143–155.

³⁴¹ K obdobnému „přeházení“ podstavců a soch došlo také v Chrudimi při stěhování pískovcových soch světců umístěných původně na parapetu před arciděkanským kostelem. Při jejich přenesení a zabudování do Novoměstské kašny v roce 1873 byly sochy a podstavce navzájem pomíchány a „na bývalé donátory a jejich vazby k jednotlivým skulpturám vůbec (nebyl) brán zřetel“ Karel MÜLLER, Tomáš PAVLÍK, *Chrudimská Novoměstská kašna*, s. 3–4 a 9.

³⁴² Emanuel POCHE a kol., *Umělecké památky Čech*, IV. díl, s. 22.

vyznačuje celý plastický tachovský soubor, ale i s výší smluvní odměny, která byla jistě větší než u ostatních donací, jejichž kvalita klesá úměrně s významem donátora, resp. s jeho štědrostí či velkorysostí. Potvrzuje se tak (...) domněnka, že kvalitativní variabilita díla Jana Brokofa (...) souvisí nejen s kvalitou uměleckých předloh a technikou provedení, nýbrž s rozdílností honorářových podmínek, aktuálností tématu a snad i s osobním vztahem autora k pojednávanému dílu.“

Analogickými hodnotami jako plastika sv. Víta se – podle Nejedlé – vyznačují také sochy sv. Ludmily, sv. Josefa, sv. Ivana a sv. Václava. „O stupeň níže kvalitou stojí ostatní části tohoto plastického celku, které nicméně daleko převyšují všechno to – s výjimkou modelu sv. Jana Nepomuckého – co dosud bylo vytvořeno ve dřevě v Brokově dílně a je nám známo.“

Věra Nejedlá považuje tachovský soubor za „významný mezník v Brokově tvorbě, který odhaluje v průměrném provinčním řezbáři umělce netušených schopností a kvalit a jenž přehodnocuje ustálený aspekt na jeho umělecký odkaz a podíl ve vývoji naší sochařské tvorby 17. století.“³⁴³

Sochy a jejich donátoři

Protože původní uspořádání ani příslušnost k jednotlivým podstavcům neznáme, jsou sochy s podstavci popisovány podle současného stavu. A to v pořadí od severovýchodního rohu u kruchty po směru hodinových ručiček. Pět soch se nachází na severní (evangelijní) straně, dalších pět na jižní (epistolní) straně. Znaky na podstavcích jsou popisovány podle současné heraldické terminologie.

Edice nápisů a znaků

Sochy jsou popisovány v pořadí od hlavního vchodu po evangelijní (severní) straně po směru hodinových ručiček k hlavnímu oltáři (1.–5. socha) a poté od hlavního oltáře po epistolní (jižní) straně zpět k hlavnímu vchodu (6.–10. socha). Nápisové texty jsou provedeny humanistickou majuskulou a minuskulou a takto byly také transliterovány.

Znaky jsou popisovány podle pravidel heraldického blasonu, *žlutá* a *bílá* tinktura jsou popisovány jako *zlato* a *stříbro* apod.

---

³⁴³ Věra NEJEDLÁ, *Příspěvek k dílu Jana Brokofa*, s. 15–16.

Struktura hesel

Jednotlivá hesla jsou zpracována podle následujícího schématu: Nejdříve je uvedeno pořadové číslo a název obrazu, poté transliterace nápisu vysvětlujícího vyobrazené scény, následuje umístění znaku a jeho heraldický popis, transliterace doprovodného textu (je-li jaký) u znaku, jméno donátora, komentář ke znaku a prosopografie donátora. Závěrem je připojeno časové zařazení obrazu.

1. Pod sochou sv. Jana Nepomuckého [Příloha XVI(a)]

V akantové kartuši na bílém poli znak: *v červeném štítě stříbrná mušle (či suknice?), na štítě vpřed hledící korunovaná turnajová přilba s červeno-stříbrnými přikryvadly, v klenotu vpravo hledící rostoucí rohaté zvíře (srnec?) přirozených barev.*

Nad tím do oblouku nápis: **I. T. D. L. Buch Halter**

Donátor: Neznámá osoba, která byla vrchnostenským či městským účetním.

2. Pod sochou sv. Josefa [Příloha XVI(b)]

V akantové kartuši na bílém poli červený latinský červený kříž s rozšiřujícími se rameny nad červenou šestihrotou hvězdou. Nad tím do oblouku nápis:

A(ndreas) I(oseph) T(homas) S(treer)

Donátor: P. Andreas Joseph Thomas Streer, O. Cr.

V letech 1695–1700 připomínán jako farář v Kynšperku nad Ohří, od roku 1706 byl děkanem a vikářem v Tachově. Zemřel 12. října 1713 a je pochován v Tachově.³⁴⁴

3. Pod sochou sv. Prokopa [Příloha XVII (a)]

Na podstavci se nachází plasticky vyvedený po stranách prolamovaný dělený štít: *v horním poli tři nad sebou ležící nože špicemi vpravo a ostrším dolů, s pozlacenými rukojetmi, v dolním poli vlevo obrácený poloviční Pegas s pozlacenou hřívou a horní částí křídel. Štít je lemován zlatou linkou, na štítě listová koruna, kolem štítu rozviliny připomínající stylizovaná přikryvadla. Koruna a přikryvadla jsou částečně zlaceny.*

---

³⁴⁴ Antonín PODLAHA, *Dějiny arcidiecéze pražské od konce století XVII. do počátku století XIX.*, díl I., Praha 1917, s. 58 a 120; *Tachov, Kostel Nanebevzetí Panny Marie*, s. 17.

Podobný heraldický znak, jenž barevně kolorovaný, se nachází v témže kostele na pravém bočním oltáři sv. Kříže: *po stranách vykrojený červeno-modře dělený štít, v horním poli tři nad sebou ležící stříbrné nože špicemi vpravo a ostrím dolů, s pozlacenými rukojeťmi, v dolním poli vlevo obrácený poloviční stříbrný Pegas s částečně pozlaceným křídlem. Štít je lemován zlatou linkou, na štítě zlatá listová koruna.*³⁴⁵ [Příloha XVII (c)]

Donátor: **Sofie Polyxena hr. Losyová, roz. svobodná paní von Krösig**

Rod Krösig (Krosigk, Khrosiegg) patřící mezi nejstarší šlechtické rody Anhaltska a Magdeburska, se připomíná již ve 13. Století. Svůj původ odvozuje ze stejnojmenného hradu u Halle, severozápadně od Lipska. Rodový znak: *stříbrný štít se třemi červenými, vpravo obrácenými radlicemi nad sebou.*³⁴⁶ [Příloha XVII (b)] Variantu znaku s polovičním Pegasem se mi nepodařilo v literatuře ani v pramenech nalézt.

Sofie Polyxena sv. paní von Krösig, byla dvorní dámou (*hoff Dama*) císařovny-vdovy Eleonory a 2. září 1676 se ve vídeňském Hofburgu provdala za Johanna Frantze Antona hr. Losyho. Její věno bylo pojištěno na panství a městě Tachov v Plzeňském kraji.³⁴⁷

V děkanském kostele v Tachově založila (údajně v roce 1675³⁴⁸) oltář sv. Kříže v závěru jižní boční lodi, na kterém se dosud nachází její znak. Kostelu údajně věnovala také levý boční oltář Panny Marie Utěšitelky (*Maria-Trost*), zvaný také andělíčkový či andělský, který je ovšem od roku 1945 nezvěstný.³⁴⁹

Z manželství s Janem Antonínem Losym se narodili synové Franz Anton Josef Eusebius (pokřtěn v Praze u sv. Jindřicha 1. prosince 1677) a Johann Anton Franz Bernard Eusebius (pokřtěn tamtéž 20. srpna 1679).³⁵⁰ Oba chlapci zřejmě zemřeli v mládí. Sofie

³⁴⁵ Barvy tohoto znaku se nezdají být původní. Snad vznikly teprve později, stejně jako zlatobílá polychromie barokního vybavení kostela, která údajně pochází z 19. století. Zdeněk PROCHÁZKA, *Město Tachov*, s. 63.

³⁴⁶ Ernst Heinrich KNESCHKE, *Neues allgemeines Deutsches Adels – Lexicon*, Band V., ²Leipzig 1930, s. 301–303; Starý Siebmacher I., tab. 169.

³⁴⁷ NA, Sbírka genealogicko- heraldická Dobřenského, 0592. Losy. O den dříve (1. září 1676 ve Vídeňském Novém městě) uzavřeli snoubenci – se svolením císaře Leopolda a císařovny-vdovy Eleonory, zastopupených plnomocníkem knížetem Vincenzem de Gonzaga – svatební smlouvu. NA, Desky zemské 382, fol. d2–d6. Většina rodopisných článků a studií o rodu Losy jméno Sofie Polyxeny von Krösig nezná.

³⁴⁸ V roce 1675 ještě nebyla manželkou Johanna Franze Antona Losyho.

³⁴⁹ Joseph STOCKLÖW, *Geschichte der Stadt Tachau...*, II, s. 54; Zdeněk PROCHÁZKA, *Město Tachov, historicko-turistický průvodce č. 8*, s. 63–65.

³⁵⁰ Svědkové křtu byli dva žebráci a žebračka, resp. kmoři a svědkové byli tři žebráci a žebračka. AMP, Sbírka matrik, Kostel sv. Jindřicha na NMP, matrika narozených JCH N7 (1673–1702), pag. 127 a pag. 26–27. (Zdroj: <http://www.ahmp.cz/index.html?wstyle=2&catalogue=1>; 30. 4. 2012)

Polyxena Losyová zemřela na podzim 1696 ve Vídni a císař a král Leopold I. vzápětí povolil intabulaci její závěti do českých desk zemských.³⁵¹

4. Pod sochou sv. Vojtěcha [Příloha XVIII(a)]

Na podstavci se nachází plasticky vyvedený po stranách vykrojený: *čtvrcený štít se srdečným štítkem, ve kterém je iniciála F III, štítek je lemován vavřínovými ratolestmi a korunován císařskou korunou. V prvním modrém poli stojí do středu otočená labuť se šestihrotou hvězdou v zobáku, ve druhém poli je věžovitá brána se třemi stínkami na cimbuří a se dvěma okny, z brány vyniká k levé straně obrněná ruka držící meč. Třetí pole je pětkrát šikmo děleno, ve čtvrtém poli orlice. Na štítě stojí tři korunované turnajové přilby bez klenotů se stylizovanými přikryvadly. Okraje štítu a další části znaku jsou zlaceny.*

Donátor: Johann Franz Anton hrabě Losy z Losinthalu

Rod Losy pocházel z městečka Piuro nedaleko města Chiavenna na hranicích mezi Itálií a Švýcarskem, kde se jeho členové připomínají již v 15. století. Rodina zde vedla znak: *štít červeno stříbrně dělený, v horním poli stojící stříbrná labuť s nakročenou pravou nohou a nesoucí v zobáku zlatou šestihrotou hvězdou, ve spodním poli tři kosmé červené pruhy.*³⁵²

[Příloha XVIII(b)]

Do Čech přišel na sklonku třicetileté války Johann (Frantz) Anton Losy (někdy též zvaný Johann Anton starší). V roce 1647 získal český inkolát, o rok později získal od císaře Štěpána, v roce 1650 přikoupil Ctěnice, Řepici, Sluhy a Vintířov a roku 1664 Tachov. Vyznamenal se při obraně Starého a Nového Města pražského proti Švédům v roce 1648. Svoji kariéru završil povýšením do stavu říšských hrabat 14. srpna 1655 (kdy mu Ferdinand III. udělil čestná oslovení „Hoch- a Wohlgeborn“ a polepšil jeho erb) a nedlouho poté (5. října 1655) mu byl potvrzen hraběcí stav i pro České země.³⁵³ Při tom obdržel znak: *„Čtvrcený štít s červeným srdečným, císařskou korunou korunovaným a zeleným vavřínovým věncem obtočeným štítkem, ve kterém se vidí iniciála F. III. V prvním modrém poli stojí na zeleném trojvrší do středu otočená stříbrná labuť se zlatou šestihrotou hvězdou v zobáku, druhé pole je černé se stříbrnou věžovitou bránou se třemi stínkami na cimbuří a dvěma okny. Z brány vyniká obrněná ruka držící meč se zlatým jilcem a záštitou (pravděpodobně narážka na Losyho účast*

³⁵¹ NA, NM, L 31/7, karton 417, list Leopolda I. českým místodržícím stran intabulace závěti Sofie hr. von Losinthal, roz. svob. paní „von Grosseg“ z 5. listopadu 1696.

³⁵² Carlo MASPOLI, Francesco PALAZZI TRIVELLI (eds.), *Stemmario Bosisio*, tab. 96 (c), popis s. 421. Na kresbě i v popise na s. 202 je pták označen jako čáp (*cicogna*). Na tab. 19 (a) nemá čáp v zobáku hvězdou.

³⁵³ Společenský vzestup J. A. Losyho je podrobně popsán v pracích Jan ŽUPANIČ, *Losyové z Losinthalu*, in: Heraldická ročenka 1999–2000, s. 127–131.

při obraně Prahy). Ve třetím stříbrném poli jsou tři šikmá modrá břevna, ve čtvrtém zlatém se vidí černá korunovaná orlice.

*Na štítě stojí tři korunované přilby – na prostřední s červeno-zlatými přikryvadly je červený srdeční štítek s císařskou iniciálou, věncem a císařskou korunou, na pravé [s přikryvadly černo-zlatými] stojí na zeleném trojvrší stříbrná labuť s hvězdou z prvního pole štítu, na levé s modro-stříbrnými přikryvadly je černá korunovaná orlice. Štítonoši jsou dva čeští lvi stojící na zeleném pahorku.*³⁵⁴ **[Příloha XVIII(c)]**

Z většiny svých statků vytvořil Johann Anton Losy roku 1682 fideikomis tvořený později štíteňským, tachovským a vintřovským panstvím. Po smrti Johanna Antona Losyho († 27. července 1682 v Praze, kde byl pohřben v klášteře u hybernů) zdědil Tachov jeho syn Johann (Frantz) Anton Losy mladší (nar. kolem roku 1645, † 1721) který zdědil po svém bratru Johannu Baptistovi († 1683 svobodný) také zbytek otcovských statků.

Johann (Franz) Anton hr. Losy, syn Johanna Antona Losyho z Losinthalu a jeho druhé manželky Anny Konstancie roz. Koller von Lerchenried und Gruebegg, se narodil kolem roku 1645. Johann Anton Losy ml., císařský komoří a tajný rada, proslul jako znamenitý hráč na loutnu a hudební skladatel, působil jako hudební ředitel (*Musikdirektor*) na císařském dvoře ve Vídni.

Po smrti své první manželky Sofie Polyxeny rozené sv. paní von Krösig († 1696) se 2. května 1700 Losy oženil opět ve vídeňském Hofburgu s Franziskou Claudií hraběnkou Strassoldo († 23. února 1755, pohřbena v Schottenkirche ve Vídni). Sám Johann Anton Losy zemřel 22. srpna 1721 v Praze. Z druhého manželství se narodil syn Adam Philip, kterým rod Losyů z Losinthalu 21. dubna 1781 po meči vymřel, a dcera Marie Josefa Anna († již 14. dubna 1704).³⁵⁵

5. Pod sochou sv. Víta [Příloha XVI(c)]

V akantové kartuši znak: v černém štítě zlatý gryf na zlatém trávníku, na štítě vpřed hledící přilba s černo-zlatými přikryvadly, na přilbě tři přirozené květiny (růže?) s růžovými květy a zelenými olistěnými stonky). Nad tím do oblouku nápis:

F. R. M.

Pod tím letopočet:

³⁵⁴ Jan ŽUPANIČ, Michal FIALA, *Praha 1648*, s. 172–173

³⁵⁵ Roman Freiherr von PROCHÁZKA, *Genealogisches Handbuch erloschener böhmischer Herrenstandsfamilien*, Neustadt a. d. Aisch 1973, s. 170–171; Jan ŽUPANIČ, *Losyové z Losinthalu*, s. 127–131; Jan ŽUPANIČ, Michal FIALA, *Praha 1648...*, s. 34.

1695

Donátor: Osobu se nepodařilo určit.

6. Pod sochou sv. Václava [Příloha XVI(d)]

V akantové kartuši v bílém poli přirozená růže kvetoucí třemi bílými květy. Nad tím do oblouku nápis:

FERDINAND SCHNIRE[K]

Donátor: Zřejmě tachovský měšťan. Osobu se nepodařilo určit.

7. Pod sochou sv. Zikmunda [Příloha XIX(a)]

V akantové kartuši v bílém poli červený jetelový kříž nad červenou šestihrotou hvězdou. Nad tím do oblouku nápis:

W(olfgang) A(ntonius) P(eitlschmidt) P: S: V: C(rucigerorum) C(um) R(ubea) S(tella)

Donátor: **P. Wolfgang Antonín František Peitlschmidt** (Peitelschmidt, Peytelschmidt)

Doložen jako děkan v Tachově v letech 1686–1694.³⁵⁶ V Tachově vystřídal koncem roku 1685 svého předchůdce Johanna Frantze Franchimonta, O. Cr., který odešel na komendu do Chebu. Po devíti letech Peitlschmidtova působení v Tachově na jeho místo nastoupil Martin Konstantin Beinlich, O. Cr., pozdější křižovnický velmistr.³⁵⁷

8. Pod sochou sv. Norberta [Příloha XIX(b)]

V akantové kartuši znak: *ve stříbrném štítě červený gryf, na štítě přilba se stříbrnými přikryvadly, na přilbě rostoucí červený gryf.*

Nad tím do oblouku nápis:

---

³⁵⁶ Antonín PODLAHA, *Dějiny arcidiecéze pražské*, s. 58; *Tachov; Kostel Nanebevzetí Panny Marie*, Tachov 2008, s. 17.

³⁵⁷ SOA Plzeň, Sbírka matrik, sign. SM 3138, Tachov 2 (NOZ 1669–1706), pag. 156 a 260.

K. G. C.

Donátor: Osobu se nepodařilo určit.

9. Pod sochou sv. Ludmily [Příloha XIX(c)]

V akantové kartuši v bílém poli znamení: *zbrojná ruka držící v holé dlani zahnutou šavli ocelové barvy*. Nad tím do oblouku nápis:

CHRISTOPH: SCHOTT:

Donátor: **Christoph Schott**

Tachovský měšťan Christoph Schott bydlel v Kantzlerském domě na tachovském náměstí a na svůj náklad nechal ulít zvon Umíráček (neboli *Züenglöcklein*). Tachovský konšel Johann Christoph Schott nechal v roce 1732 postavit na tachovském náměstí sloup ke cti Neposkvrněného početí Panny Marie.³⁵⁸ Značně zvětřalý sloup se třemi sochami byl někdy kolem roku 1973 odstraněn a jeho části jsou zachovány v městském muzeu.³⁵⁹

10. Pod sochou sv. Ivana [Příloha XX (a, b, c)]

V akantové kartuši v bílém poli znak: *čtvrcený štít, 1. a 4. pole stříbrné, 2. s 3. pole červené se stříbrnými tenkými kosmými pruty, ve 2. poli navíc přes to zlatý ornament. Přes celý štít kosmý černý pruh a v něm běžící vlk. Na štítě zlatá(!) korunovaná turnajové přilba s přikryvadly černo-zlatými a zlato šedými(?), v klenotu rostoucí vlk.*³⁶⁰

Nad tím do oblouku nápis:

I(ohann) A(ndreas) S(tadler) V(on) W(olffers)K(rün)

Donátor: **Johann Andreas Stadler von Wolffersgrün**

Znak na kartuši připomíná původní erb Stadlerů, který císař Ferdinand I. udělil 12. ledna 1562 strýcům Jobstu (ml.) Wolffrumbovi, písaři české komory a Sebastianovi Stadlerům von Wolffersgrün³⁶¹: *Štít je kosmo rozdělen zlatou latí. Nahoře je v černém vlk přirozených barev*

³⁵⁸ Joseph STOCKLÖW, *Geschichte der Stadt Tachau...* II, s. 28.

³⁵⁹ Zdeněk PROCHÁZKA, *Město Tachov...*, s. 83.

³⁶⁰ Vlč v pruhu i v klenotu je namalován se zavřenými ústy, bez jazyka.

³⁶¹ V listině jsou vzpomenu ty zásluhy Jobsta Wolffrumba staršího a Sebastiana Stadlerů při obležení Vídně Turky roku 1529.

s červeným jazykem (v miniatuře znakového privilegia je horní pole pojato jako zlaté s rozšířeným černým břevnem, v němž se vidí přirozený vlk s červeným jazykem). Dole jsou v červeném tři stříbrná břevna (v miniatuře je spodní pole namalováno výrazně menší než pole horní). Na štítě spočívá korunovaná turnajská přilba s černo-zlatými a červeno-stříbrnými přikryvadly. Klenotem je rostoucí vlk ze štítu.³⁶²

Císař Ferdinand III., jakožto král český, povýšil 4. září 1640 Thomase Stadlera von Wolfersgrün, výběččího cla a ungeltu v Rozvadově, za jeho osmnáctiletou celní službu do rytířského stavu (*Rittermässiger Adelstand*) a polepšil mu znak. Ten lze popsat dnešní heraldickou terminologií takto: Štít čtvercový, v 1. a 4. černém poli na zeleném trojvrší korunovaný vlk přirozené barvy obrácený vždy ke středu štítu, s červeným vyplazeným jazykem, který drží v předních tlapách dvě střely, 2. a 3. pole rozdělené pokosem, svrchu stříbrné, dole červené. Na štítě korunovaná turnajová přilba s přikryvadly černými zlatými a červenými stříbrnými a v klenotu rostoucí korunovaný vlk přirozené barvy držící dvě střely.³⁶³

Synové Thomase Stadlera (nar. 1600), totiž Johann Andreas († 1699), Johann Josef († 1714) a Georg Christian († 1730), založili tři rodové linie. Nejstarší ze synů, Johann Andreas Stadler, byl právníkem, písařem v Praze a žil také ve Vídni. Byl správcem tachovského panství hrabat Losy z Losinthalu. Ze dvou manželství měl celkem třináct dětí, z nichž Franz Leopold (* 1679) byl údajně vikářem na Hradčanech. Linie pokračovala Johannem Antonem (1668–1730), který byl notářem a okresním sekretářem v Lokti.³⁶⁴

V tachovských pramenech se uvádí Johann Andreas Stadler von Wolfersgrün, JUC (*beide Rechte Candidatus*). V letech 1657–1659 býval tachovský městský písař a 1666–1667 tamtéž vrchnostenský písař (*Amtsschreiber*) a veřejný notář, poté v roce 1686 vrchnostenský hejtman a apoštolský syndikus.³⁶⁵

V roce 1697 byl však Johann Andreas Stadler z hodnosti hejtmana sesazen, na což si stěžoval samotnému císaři. Ve stížném listu napsal, že strávil téměř třicet tři let v hraběcích službách otce i syna Losyů, nejprve jedenáct let jako písař (*Amtsschreiber*), poté dvacet jedna a půl roku jako hejtman. Uvedl rovněž, že z jeho dvanácti dětí jsou tři dcery v klášteře

³⁶² Michal FIALA (ed.), Tomáš KREJČÍK (úvodní studie), *Erbovní listiny Archivu Národního muzea*, Praha 2001, s. 49–50, obr. 10 na s. 343.

³⁶³ NA, Česká dvorská kancelář, sign. IV D 1, karton. 487, Stadler (1640). S drobnými chybami popisuje znak August SEDLÁČEK, *Českomoravská heraldika*, s. 636–637 a další.

³⁶⁴ Petr MAŠEK, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti*, II. (N–Ž), Praha 2010, s. 300.

³⁶⁵ Anton BLOBNER, *Chronik der Stadt und Herrschaft Tachau*, pag. 354.

klarisek ve Znojmě, syn je v řádu paulánů v Mistelbachu a dcera je benediktinkou u sv. Jiří v Praze. Císař Leopold I. následně požádal 24. prosince 1697 české místodržící o prošetření této záležitosti.³⁶⁶ Nedlouho poté, v roce 1699 Johann Andreas Stadler zemřel.³⁶⁷ V letech 1719–1720 prameny připomínají stejnojmenného tachovského purkmistra.³⁶⁸

Zmíněnému Johannu Andreasi Stadlerovi by tedy měl patřit znak na podstavci pod sochou sv. Ivana, jenže ten se polepšenému (čtvrcenému) znaku podobá jen velmi vzdáleně.

Shrnutí

Poměrně pestrému společenství, jehož členové se jako donátoři podíleli na zhotovení soch českých světců v Tachově, je společná příslušnost k místním elitám. Složení donátorů soch v Tachově je však společensky značně nesourodé. Počínaje hraběcím párem majitelů panství, příslušníků vysoké šlechty u císařského dvora (Johann Franz Anton a Sofie Polyxena Losy), přes vrchnostenské úředníky (hejtman Johann Andreas Stadler a účetní neznámého jména), dva duchovní z řádu křížovníků s červenou hvězdou (tachovský děkan Peitelschmidt a jeho spolubratr pater Streer) až po měšťany (Christoph Schott a zřejmě i tři ostatní neurčení).

Národnostně šlo o hraběte pocházející z původně italského rodu, jeho německou manželku a české Němce z Tachova a oba křížovníky, tedy německy hovořící obyvatele českého království (pozor, nezaměňovat s pojmem „národ“, jak ho vytvořilo 19. století!). A je-li pravda, že podnět ke vzniku celé galerie světců vzešel od Johanna Franze Franchimonta, syna Belgičana a pražské Italky, je tachovská galerie světců výmluvným svědectvím o tom, jak ošidné mohou být někdy naše „černobílé“ soudy a zažitá historická klišé, třeba o českém pohraničí. Pokud galerie světců vznikla, jak soudí Zdeněk Procházka, v rozmezí let 1684–1695, kryje se doba jejího vytvoření spíše s obdobím působení děkana P. Wolfgang Antonína Františka Peitlschmidta (děkanem v Tachově v letech 1686–1694), jehož znamení dnes najdeme pod sochou sv. Zikmunda.

Způsob provedení znaků na konzolách napovídá, že galerie soch nemusela vzniknout najednou (současně). Plasticky dokonalá provedení znaků Losyů a Krösigků kontrastují s mnohdy neumělými malbami znaků a znamení. Tato nerovnováha zřejmě souvisí také s kolísající úrovní kvality provedení jednotlivých soch, zmíněné v úvodu.

Znaková galerie v Tachově by si jistě zasloužila ještě hlubší a podrobnější rozbor.

---

³⁶⁶ NA, Nová manipulace, T 8/7, karton 900, Prošetřování stížnosti hejtmana Jana Ondřeje Stadlera, který byl propuštěn Janem Antonínem z Losinthalu z úřadu (1697). Stadlerova nedatovaná stížnost má presenční datum 13. prosince 1697.

³⁶⁷ Petr MAŠEK, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku...*, II., s. 300.

³⁶⁸ Anton BLOBNER, *Chronik der Stadt und Herrschaft Tachau*, pag. 354.

3. Závěr

Na základě rozboru byly uvedené tři znaková galerie, vzniklé v období obnovy českých zemí po třicetileté válce, zasazeny do širších souvislostí. Ostatně už samotné kritické přezkoumání „starých pravd“ (často i tradovaných omylů, chyb či nepřesností) v konfrontaci s prameny přineslo své ovoce. Zvláště výrazně to platí o svatováclavském cyklu ve Staré Boleslavi, kde se kromě určení všech donátorů, kteří zde nechali vymalovat své znaky, podařilo nalézt nepovšimnutou dataci (na 6. obraze) a na základě opravy chybné datace (na 13. obraze) posunout vznik cyklu čtrnácti obrazů do doby nejméně o šest let starší, tedy přelomu 60. a 70. let 17. století.

Více světla se podařilo vnést také do doposud „nerozšifrované“ znakové galerie v bývalém Vlašském špitále. Určení znaků nebylo snadné, neboť tyto nebyly dosud v literatuře popsány. Za pozornost stojí, že nejméně tři zúčastněné osoby (včetně předpokládaného malíře) měly účast na obraně pražských měst proti Švédům v roce 1648.

Spíše naznačením směru dalšího bádání skončilo zkoumání znakové galerie v arciděkanském kostele v Tachově. Toto znakové uskupení představuje značně různorodou skupinu – od majitelů panství, až po úředníky, měšťany a duchovní. Z důvodu obtížnosti identifikace některých znaků se nepodařilo určit všechny jejich držitele (a zadavatele soch).

Rozbor tedy určil nebo alespoň naznačil složení zadavatelů či donátorů a na základě literatury a archivních pramenů nastínil jejich životní osudy (a případné motivy) a upozornil na jejich další donace na kulturním poli.

Zjištěné závěry si nečiní nárok na úplnost a zpravidla nepřinesly ani konečné poznatky (například v otázce datace), ověřily však možnosti pomocných věd historických, zejména heraldiky, genealogie a sfragistiky, ale i dalších pomocných disciplín, jako významného nástroje k hlubšímu poznání historických uměleckých artefaktů, jejichž součástí jsou znakové galerie. Jinými slovy, použitím metod pomocných věd historických v souladu s dalšími historickými a umělecko-historickými metodami došlo k podstatnému doplnění a rozšíření našeho poznání zkoumaných znakových galerií a uměleckých děl, jejichž jsou součástí. Zjištěné závěry pak mohou posloužit k dalšímu zkoumání historikům, historikům umění, archivářům a regionálním badatelům či vlastivědným pracovníkům.

Znakové galerie mají však význam i pro heraldiku samotnou. Ukazují provedení znaků v jejich barevné podobě, což je zvláště cenné u tam, kde známe podobu znaku jen z provedení na pečetích.

Všechny tři uvedené příklady dokazují, že potřeba sebe prezentace prostřednictvím heraldických znaků byla v období baroka vlastní nejen vysoké aristokracii, ale zároveň – úměrně finančním možnostem – také nižší šlechtě a dalším „nižším stupňům“ tehdejšího společenského žebříčku. Do této kategorie spadají nejen potomci rodů (předběllohorského) rytířského stavu, ale zejména příslušníci čerstvě povýšené „nové“ šlechty (zde byla tato snaha o zviditelnění zvláště důležitá), vrchnostenských úředníků, měšťanů a duchovenstva – od hodnostářů a kanovníků kapitul, městské děkany až po prosté faráře.

Co složení donátorů a úředníků (u Vlašského špitálu) ukázalo? Představilo v jakési mikrosondě složení poběllohorských elit a ukázalo jejich výrazný zemský patriotismus, často bez ohledu na jejich „národnostní původ“ – nepřehlédnutelnou národnostní skupinu tvořili například Italové, které najdeme u znakové galerie Vlašského špitálu (kde je jejich zastoupení samozřejmé), ale také v Tachově (hrabě Losy) i ve Staré Boleslavi (kanovník Giugni).

V otázce motivace jednotlivců však jistě platí i opačný pohled: díky kultu všeobecně oblíbeného a uctívaného domácího světce (zemských světců) padá díky zviditelnění rodového či osobního znaku odstín slávy také na osobu donátora.

Na základě výzkumu si troufám tvrdit, že barokní doba byla obdobím živé heraldické tvorby, ne-li dokonce posledním obdobím, kdy byla řeč heraldických symbolů širokým vrstvám společnosti srozumitelná a všeobecně přijímaná. Po takovém vrcholu zákonitě přichází úpadek. Ten se ostatně objevuje již v některých prvcích barokní heraldiky, například ve ztrátě výtvarného citu při kresbě některých heraldických figur, smysl pro proporce znaků aj.

Pro nás, badatele 21. století, zůstávají znakové galerie výzvou k poodhalení myšlenkového světa minulých dob. A v čem spočívá odkaz těchto znakových galerií? Odpověď na tuto otázku je třeba hledat nikoli izolovaně, ale v kontextu celého uměleckého díla, jehož jsou galerie součástí. Těmto (ko)memorativním dílům čili „památkám“ je vlastní určité nadčasové poselství. A pokud v dnešním rychle se měnícím světě uznáme jako hodnotu **stabilitu**, pak vezme, že Svatováclavský cyklus **od svého vzniku až dodnes** zdobí baziliku sv. Václava ve významném poutním místě Staré Boleslavi, stejně jako raně barokní sochy jsou ozdobou arciděkanského kostela v Tachově. Fresky v bývalé kapli malostranského Vlašského špitálu jsou po svém nedávném odkrytí součástí Italského kulturního institutu a v jejich prostorách se odehrávají výstavy a kulturní aktivity...

Vita brevis, ars longa.

K opětovnému připomenutí několika jmen a k poodhalení osudů těch, jimž za tato umělecká díla vděčíme, snad drobným dílem přispěla i tato práce.

Seznam použitých zkratk

ACIP – Archivio della Congregazione italiana di Praga

AMP – Archiv hl. města Prahy

AVA – Allgemeines Verwaltungsarchiv Wien

fol. – folio, list

kart. – karton

NA – Národní archiv v Praze

NMP – Nové Město pražské

pag. – pagina

s. – strana

SAP – Sborník archivních prací

sign. – signatura

SMP – Staré Město pražské

SOA – Státní oblastní archiv

SÚA – Státní ústřední archiv v Praze (dnes Národní archiv)

Prameny

Prameny netištěné

Archivio capitolare laurenziano di Chiavenna

-Archivio della parrocchia di San Lorenzo, Registro n. 1 dei matrimoni: Hic est liber matrimoniorum ecclesiae archipresbiteralis ac parochialis, plabanae ac matricis S(anc)ti Laurentij de Clavenna, Comensis diocesis, nec non dominii Trium excelsarum Ligarum. Jo: Petrus Pravycinus archipresbyter [1603–1619]

- Archivio della parrocchia di San Lorenzo, Registro dei battezzati n. 3: Liber baptizatorum in ecclesia parochiali ac collegiata S(anc)ti Laurentij de Clavenna, quae est matrix totius comitatus Clavennae, Comensis diocesis, dominij excelsarum Trium Phoederum, incipiendo die VII mensis januarij MDCVII [1607–1614]

Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc

Metoděj ZEMEK, *Posloupnost prelátů a kanovníků olomoucké kapituly od počátku až po nynější dobu, II. 1658 – 1944*, Olomouc (1945), opis z r. 1999 z rukopisu v knihovně

Státní oblastní archiv Plzeň

Sbírka matrik

- sign. SM 3138, Matrika Tachov 2 (NOZ 1669–1706)

Archivio della Congregazione italiana di Praga

č. 5, *Libro dei confratelli (Questo Libro della Congregazione, e' state il Fondatore il Signor Giovann Pietro de Treynfels, consigliere nella piccola citta di Praga nell' anno 1677)*

Archiv hlavního města Prahy

Sbírka matrik

(Přístupné na: <http://www.ahmp.cz/index.html?wstyle=2&catalogue=1>; 30. 4. 2012)

- Nové Město pražské - svatý Jindřich, matrika narozených JCH N4 (1638–1656)
- Nové Město pražské - svatý Jindřich, matrika narozených JCH N7 (1673–1702)

Sbírka papírových listin

(Regesty a snímky některých pečetí přístupné na

<http://www.ahmp.cz/index.html?wstyle=2&catalogue=1>; 30. 4. 2012)

- sign. PPL I - 158 – prodej pohledávky na domě U Žlutických (1669)
- sign. PPL I - 141/19 – rektor špitálu sv. Karla Boromejského kvituje radu SMP (1666)
- sign. AMP PPL IV - 998a – poručníci Jana Steygera z Ehrenberku prodali vinici (1683)
- sign. AMP PPL IV - 12201b – konfesní list pro Francisca Luraga (1665)
- sign. AMP PPL IV - 2201 – rytmistr Frantiskus (sic!) Borella propouští z vojny (1645)
- sign. AMP PPL IV - 4880b – svědectví kanovníka V. F. Coelestina (1665)
- sign. AMP PPL IV - 7929 – ústní testament Michaela Giambelliho (1669)
- sign. AMP PPL IV - 12008 – svědectví probošta V. F. Coelestina s jeho pečetí (1672)
- sign. AMP PPL IV - 12666 – přímluva Johanna Ant. Losy za Michaela Giambelliho (1658)
- sign. AMP PPL IV - 13902b – Michael a Anna Giambelliovi koupili dům U Zlatých (1658)
- sign. AMP PPL IV - 14862c – svědectví Fridricha Wilhelma Sendrackého (1681)

Sbírka pergamenových listin

(Regesty a snímky některých pečetí přístupné na

<http://www.ahmp.cz/index.html?wstyle=2&catalogue=1>; 30. 4. 2012)

- sign. AMP PGL II - 1005 (původní sign. AMP PPL IV - 31069) – purkmistr a rada SMP propouštějí Michaela Giambelliho z městské jurisdikce (1658)
- sign. AMP PGL II - 3165 – zachovací list pro Michaela Giambelliho (1657)

Sbírka rukopisů

- sign. 4084 *Liber testamentorum 5 (1666–1708) NMP*

Archiv Národního muzea v Praze

Milena ŠVECOVÁ, *Zemský soud v Čechách do roku 1749. Příspěvek k dějinám šlechty v první polovině 18. století*, neotištěná diplomová práce na katedře PVH a AS FF UK, Praha 1983

Archiv Univerzity Karlovy v Praze

Jindřich ŠÁMAL, *Barokní cykly svatováclavské. Jejich význam v obraze sv. Václava*, neotištěná disertační práce na FF UK, Praha 1945, i. č. 2195.

Knihovna Národního muzea v Praze

Jan JENÍK Z BRATŘIC, *Pamětihodno...*, 5. díl, sign. KNM V D 6

Doprovodné texty PhDr. Petra Maška k výstavě *Šlechtické almanachy 17. –21. století a heraldická tvorba Antonína Javory*, pořádané v Kabinetu knižní kultury v budově Národního muzea v Praze ve dnech 19. února–31. května 2002

Národní archiv, Praha

Archiv pražského arcibiskupství

Listiny, i. č. 271 – jmenování Daniela Nastoupila biskupem constantienským (1664)

Archivy zrušených klášterů

Poustevníci řádu sv. Augustina u sv. Václava na NMP, i. č. 2539, karton 6 – pečeť probošta Rudolfa Roderu (1652).

Česká dvorská kancelář

- sign. IV D 1, karton. 487, Stadler (1640) – koncept nobilitace Thomase Stadlera von Wolffersgrün (1640)

Desky zemské větší

- 313, fol. S 28–29 – koupě Krkavcovského dvora ve Vysočanech (1660)
- 382, fol. d2–d6 – svatební smlouva Joh. Ant. hr. Losy a Sofie Polyxeny von Krösig (1676)

Františkáni

Rukopis č. 215 – znaky donátorů kaplí poutní cesty do Hájku

Genealogicko-heraldické sbírky

Sbírka genealogicko-heraldická Dobřenského, 0592. Losy

Sbírka genealogicko-heraldická Wunschwitzova, 0043. Beník z Petersdorfu.

Sbírka genealogicko-heraldická Wunschwitzova, 0841. Pacht z Rájova

Sbírka genealogicko-heraldická Wunschwitzova, 1343. Walderode

Jesuitica

- sign. LIII/2, kart. 92 – smlouvy jesuitů se staviteli Carlem a Francescem Luragy (1654–1674)

Nová manipulace

L 15/7 – Krkavcovský dvůr ve Vysočanech (1669)

L 31/7, karton 417 – intabulace závěti Sofie hr. von Losinthal, roz. „von Grosseg“ (1696)

W 1/2 – záležitosti Vlašského špitálu, list z 9. června 1660

Stará manipulace

J 31/R 45, karton 1026 – Roder z Feldburgu (inkolát Václava Roderu z roku 1690)

A 37/1, karton 46 – žádosti Tomáše Pešiny z Čechorodu a Jiřího Astera o místo probošta ve Staré Boleslavi (1667)

Inventář fondu Salbuchy

František ROUBÍK, Dagmar CULKOVÁ, Josef KOLLMAN, *Salbuchy 1527–1832*.

Numerický inventář a abecední rejstřík, inventář SÚA Praha 1981

Státní oblastní archiv Praha

Kolegiátní kapitula sv. Kosmy a Damiána ve Staré Boleslavi

- i. č. 435, kart. 28 – arcibiskup Harrach potvrzuje M. P. Kemlicha staroboleslavským proboštem (1666)
- i. č. 435, kart. 29 – Testament probošta Rudolfa Roderera z Feldburgu (1663, opis)
- i. č. 435, kart. 29 – Testament probošta Jiřího Astera (1681, opis)
- i. č. 438, kart. 62 – Smlouva o koupi poplužního dvora ve vsi Popovice (1677)

Sbírka matrik

- sign. M8 - 1/3, Matrika Kolín 03
- (přístupno z internetové databáze <http://www.actapublica.eu>; 30. 5. 2012)

Muzeum Českého lesa v Tachově

Anton BLOBNER, *Chronik der Stadt und Herrschaft Tachau*, rukopis z roku 1912

Allgemeines Verwaltungsarchiv Wien

Reichsarchiv

- VB 10491. Hans Roder – koncept nobilitace Hanse Roderera
  - VB 10555. Peter Roder – koncept nobilitace Petera Roderera
  - VB 3690. Michael Giambelli – koncept nobilitace M. Giambelliho
- Reichskanzleiwappenbuch II, fol 58. (Přístupno na internetové adrese: <http://www.archivinformationssystem.at/detail.aspx?ID=2263840>; 26. 2. 2012)

Edice pramenů

Klára KUČEROVÁ, *Pohřební štíty ve Wunschwitzově genealogické a heraldické sbírce*, in: *Paginae historiae*, Sborník Státního ústředního archivu v Praze, 12, Praha 2004, s. 147–207.

Katrin KELLER, Alessandro CATALANO (eds.), *Die Diarien und Tagzettel des Kardinals Ernst Adalbert von Harrach (1598–1667)*, I–VII, Wien 2010

Carlo MASPOLI, Francesco PALAZZI TRIVELLI (eds.), *Stemmario Bosisio*, Milano 2002

Karel MÜLLER (ed), Zdeněk UHLÍŘ (překlad), Jiří L. BÍLÝ a Pavel R. POKORNÝ (úvod), Bartolus de SAXOFERRATO, *Tractatus de insignis et armis*, Ostrava 1989

Joannes Nepomucenus SEDLÁK (ed.), *Wenceslai Francisci Coelestini a Blumenberg: Autobiographia A. Autobiographia. B. Acta capitularia 1646-1674*, Pragae 1906

Seznam literatury

Staré tisky (do roku 1850)

P. Bohuslaus BALBINUS, SJ, *Epitome rerum Bohemicarum seu histiriae Bolaslaviensis*, Libri VI & VII, Praga 1673

Matěj Benedikt BOLELUCKÝ, *ROSA BÖEMICA sive Vita Sancti Woytiechi agnomine Adalberti Pragensis Episcopi...*, Pragae 1668

F[rydrych] B[RYDELIUS], *Stůl Páně: Welebná Božj Předrahá Swátost Wečeře Páně...*, Praha 1660

J. I. DLAUHOVSKÝ DE LONGA VILLA, *D. O. M. A. Christus patiens In Dolorum Aula...*, Pragae 1671

Johann Florian HAMMERSCHMID, *Prodromus gloriae Pragenae*, Pragae 1723

(Melchior HANEL), *Raccolta di orationi con diversi avvertimenti spirituali, & Effercitij di divotione DEDICATA a tutti li Signori FRATELLI dell Inclita & Honoratissima CONGREGATIONE ITALIANA in Praga sotto il Titolo dell' Assunta B. Vergine MARIA*, Pragae 1663

Anton F. M. HONSATKO, *Die kaiserliche königliche dan des Königreich's Böhmen Haupt und Metropolitan Kirche zu St. Veit ob dem Prager Schlosse*, Budweis (1834)

Josef Prokop HORČICE, *Popsánj neystarožitněgssjho kollegiátnjho chrámu w Čechách pod gménem swatých Kosmy a Damiána a swatého Wáclawa w Staré Boleslawi*, Praha 1845

Journal des Voyages de Monsieur de Monconys..., part II, Lyon 1666

M(ax) M(ILLAUER), *Ein Bericht vom k. k. Feldmarschall Grafen Colloredo darüber*, in: *Monatschrift der Gesellschaft des vaterländischen Museums in Böhmen*, II. Jahrgang, October, Prag 1828

Nova fert nova praemia virtus. Praga caput regni, studiis asperima belli, Pragae 1649,

Franz Martin PELZEL, *Geschichte der Böhmen von den ältesten bis auf die neuesten Zeiten*, II. Theil, Prag 1817

Caspar PILAT, *Materialien zur diplomatischen Genealogie des Adels der österreichischen Monarchie*, Prag 1812

Peter RIGETTI, Johann Christoph PANNICH, *Historische Nachricht sowohl von der Errichtung der Wellischen Congregation unter dem Titel Maria Himmelfahrt als auch des dazu gehörigen Hospitals*, Prag 1773

Literatura

Anna BARTOLOZZI, *La Congregazione della Beata Vergine Maria Assunta in Cielo. Religione e carita nella migrazione degli italiani a Praga in eta moderna*, in: Angela Trezza Cabrales (ed.), *La Cngregazione italiana di Praga. Luoghi e memorie dell'Istituto Italiano di Cultura, Kutná Hora 2003*, s. 11- 25.

Václav BARTŮŇEK, *Stručné dějiny kolegiální kapituly a královské kaple Všech svatých na Pražském hradě. Pražský arcibiskup Jan Bedřich Valdštejn*, Litoměřice 1979

Růžena BAŤKOVÁ a kol., *Umělecké památky Prahy, Nové Město, Vyšehrad, Vinohrady (Praha I)*, Praha 1998

Konrad F. BAUER, *Das Bürgerwappen. Ein Buch von den Wappen und Eioegenmarken der deutschen Bürger und Bauern*, Frankfurt am Main 1935

Jana BEČKOVÁ, *Erby na třebíčském zámku*, Třebíč 2004

Karel BERÁNEK (ed.), *Akta filozofické fakulty Pražské univerzity. Acta facultatis philosophicae universitatis pragensis 1641–1655, 1664–1670*, Praha 1994

Tomáš BERGER, *Restaurování a obnova maleb a výzdoby kaple sv. Karla Boromejského*, in: *La Nuova rivista italiana di Praga, Časopis Italského kulturního institutu v Praze*, roč. V., č. 2, 1999 – č. 1, 2000, s. 7–13

Tomáš BERGER, Jan ROYT, *Nově odkryté nástropní malby v kapli Panny Marie a sv. Karla Boromejského v italském špitále v Praze na Malé Straně*, in: *Průzkumy památek I/2000*, s. 89–99.

Václav BĚLOHLÁVEK, Josef HRADEC, *Dějiny českých křižovníků s červenou hvězdou*, Praha 1930

Zdenek BLÁHA, *Osobnosti královéhradeckých kancionálů*, Hradec Králové 2005

Vlastimil BORŮVKA, *Genealogie rodu pánů z Kolovrat*, in: *Heraldika a genealogie XXV*, 1, Praha 1992, s. 1–120

Milan BUBEN, *Encyklopedie heraldiky*, ⁴Praha 2003

Pavla BURDOVÁ, *Zemský soud v malbách na Pražském hradě a v rukopisu Stavovského archivu*, in: *SAP*, roč. XXXI., 1, Praha 1981, s. 207–226

Václav BŮŽEK, *Paměť v heraldické výzdobě hmotné kultury předmětů hmotné šlechtických sídel 16. a 17. století*, in: Václav BŮŽEK, Pavel KRÁL (eds.), *Paměť urozenosti*, Praha 2007, s. 37–57

Alessandro CATALANO, *Zápas o svědomí. Kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu (1598-1667) a protireformace v Čechách*, Praha 2008

Veronika ČAPSKÁ, *Narativní obrazové cykly zaalpských servitů a otázka sebepojímání řádu*, in: *Locus pietatis et vitae. Sborník příspěvků z konference konané v Hejnicích ve dnech 13.–15. září 2007*, Praha 2008, s. 415–433

Marie-Elizabeth DUCREUX, *Symbolický význam poutě do Staré Boleslavi*, in: *Český časopis historický* 95, 3–4/1997, s. 585–619

Amelie DURAS, *Die Architektenfamilie Lurago. Ein Beitrag zur Kunstgeschichte Böhmens*, Prag 1933

Gustav FRIEDRICH, *Rukověť křesťanské chronologie*, Praha 1934

Ivana EBELOVÁ, *Otázky a problémy novověké epigrafiky. Náписy a jejich konzervace na příkladu zámku v Encovanech, pražské Novoměstské radnice a hřbitovního kostela sv. Petra a Pavla ve Starých Prachaticích*, in: *Acta Universitatis Carolinae, Philosophica et historica* 1, Z pomocných věd historických XIII, Praha 1996, s. 119–131

František EKERT, *Posvátná místa královského hlavního města Prahy II*, Praha 1884

Anna FECHTNEROVÁ, *Klementinští knihovníci od roku 1609 do roku 1773*, in: *Miscellanea rukopisů a vzácných tisků* 2, 1985, s. 77–153

Michal FIALA (edice), Tomáš KREJČÍK (úvodní studie), *Erbovní listiny Archivu Národního muzea*, Praha 2001

Karl Friedrich von FRANK, *Standeserhebungen und Gnadenakte für das Deutsche Reich und die Österreichischen Erblande bis 1806 sowie kaiserlich österreichische bis 1823 mit einigen Nachträgen zum „Alt-Österreichischen Adels-Lexikon“ 1823–1918*, I–V, Schloss Senftenegg 1967–1974

Hugo von GOLDEGG, *Die Tiroler Wappenbücher im Adelsarchiv des k. k. Ministerium des Inneren zu Wien*, I–II, Innsbruck 1875–1876

James HALL, *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*, Praha 1991

Jiří HANÁČEK, *Heraldická výzdoba Nové radnice v Brně*, 1.–4. část, Brno 1981–1984

Felix HAUPTMANN, *Wappenrecht der Bürgerlichen*, Bonn 1882

Jaroslava HAUSENBLASOVÁ (ed.), *Der Hof Kaiser Rudolfs II.*, Praha 2001

Kilian HECK, *Genealogie als Monument und Argument, Der Beitrag dynastischer Wappen zur politischen Raumbildung der Neuzeit*, München-Berlin 2002

Ivan HLAVÁČEK, *Miscelanea k české heraldice doby Václava IV. (Bohemika innsbruckého rukopisu sv. Kryštofa na Arlberku)*, in: *Časopis Národního muzea – řada historická*, roč. 147, 1/2, Praha 1978, s. 20–28

Ivan HLAVÁČEK, *Znakové galerie jako heraldická kategorie*, in: *Sborník příspěvků II. setkání genealogů heraldiků* Ostrava 15.–16. 10. 1983, Ostrava 1984, s. 27–28

Milan HLINOMAZ, *Náhrobníky a epitafy ve strahovské bazilice*, in: *Heraldika a genealogie* 1998, Praha 1998, s. 30–32

Zdeněk HOJDA, Jaroslava KAŠPAROVÁ, *Bohemia-Italia, Češi ve Vlaších a Vlaši v Praze 1600-2000*, Katalog výstavy ve Vlašské kapli v Praze 18. 5.–15. 6. 2000

Zdeněk HOJDA, *Karlův most jako barokní znaková galerie. Donátoři plastik Karlova mostu a jejich stopy v heraldických památkách*, in: Zdeněk HOJDA, Jiří PEŠEK, Blanka ZILYNSKÁ (eds.), *Seminář a jeho hosté. Sborník prací k 60. narozeninám doc. dr. Rostislava Nového*, Praha 1992, s. 247–261

Rudolf HOLINKA, *Barokní heraldická symbolika*, in: *Erbovní knížka na rok 1941*

Václav HONEJSEK, *Z dějin nepatrné české vesnice*, II. díl, Praha 1895

Anděla HOROVÁ a kol., *Nová encyklopedie českého výtvarného umění*, A–M, Praha 1995

Vítězslav HOUDEK, *Moravské vývody erbovní*, Brno 1917

Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, VII, Praha a okolí, Praha 1988

Chrám Nanebevzetí Panny Marie v Polné, národní kulturní památka, Polná 2009

János ILLÉSSY, Béla PETTKÓ, *A Királyi Könyvek 1527–1867*, Budapest 1895

Hanns JÄGER-SUNSTENAU, *General-Index zu den Siebmacher'schen Wappenbüchern 1605–1961*, Graz 1964

Josef JANÁČEK, *Italové v předbělohorské Praze (1526–1620)*, in: *Pražský sborník historický* XVI, 1983, s. 77–118

Jana JANOUŠKOVÁ, *Erby a znaky na stěnách kaple sv. Václava*, in: *Pražský hrad*, programový čtvrtletník, 1 (zima) 2004, s. 20–26

Martina JERÁNKOVÁ, *Erbovní galerie jako prostředek reprezentace raněnovověké šlechty (Rekonstrukce zaniklé erbovní galerie na hradě Roupov na základě rukopisů z fondů Národní knihovny České republiky)*, in: *Studie o rukopisech*, XXXVI, 2005–2006, Praha 2008, s. 141–203

Zdeněk KALISTA, *České baroko*, Praha 1941

Zdeněk KALISTA, *Zikmund Myslík z Hyršova*, Praha 1940

Jan KAMARÝT, *Kolínské náhrobky a nápisové texty*, in: *Středočeský sborník historický* 16, Praha 19981, s. 155–192

Stanislav KASÍK, *Heraldická výzdoba Růžové zahrady Děčínského zámku*, in: *Heraldika a Genealogie*, roč. 15, č. 4, Praha 1982, s. 181–196

Jaroslava KAŠPAROVÁ, *České země a jejich obyvatelé očima románského světa 16.–17. století*, České Budějovice 2010

Peter KELLER, Johannes NEUHARDT (eds.), *Erbischof Paris Lodron (1619–1653). Staatsmann zwischen Krieg und Frieden*, Salzburg 2003

Vladimír KLECANDA, Tři kapitoly o českomoravských erbovnících, in: *Zprávy Českého zemského archivu VII*, Praha 1932, s. 69–96

Helena KLÍMOVÁ (ed.), *Soupis poddaných podle víry, Kouřimsko*, Praha 1997
Stanislav a Zdeňka KOKOŠKOVI, *Matěje Benedikta Boleluckého Rosa Bohemica*, in: Bohuslav Balbín a kultura jeho doby v Čechách, Sborník z konference PNP, Praha 1992, s. 89–98

Ernst Heinrich KNESCHKE, *Neues allgemeines Deutsches Adels – Lexicon*, I–IX, ²Leipzig 1929–1930

Stanislav a Zdeňka KOKOŠKOVI, *Matěje Benedikta Boleluckého Rosa Bohemica*, in: Bohuslav Balbín a kultura jeho doby v Čechách, Sborník z konference PNP, Praha 1992, s. 89–98

Zdeněk KOLOVRAT, *Seznam pohřbených v hrobkách kostela u P. Marie Sněžné v Praze*, in: Časopis rodopisné společnosti československé v Praze, I., Praha 1929, s. 50–72

Karel KONRÁD, *Dějiny posvátného zpěvu staročeského od XV. věku do zrušení literátských bratrstev*, I. část, Praha 1893

Josef KOPEČEK, *Svatá Hora*, Kostelní Vydří 2006

Kostel Nanebevzetí Panny Marie Tachov, Tachov 2008

Vojtěch KRÁL Z DOBRÉ VODY, *Heraldika. Souhrn pravidel a předpisův a zvyklostí znakových se zvláštním zřetelem ku zemím koruny České*, Praha 1900

František KRÁSL, *Arnosšt hrabě Harrach, kardinál svaté církve římské a kníže arcibiskup pražský*, Praha 1886

Tomáš KREJČÍK, *Z dějin českých genealogických a heraldických zájmů do poloviny 19. století*, in: SAP XXXII, 1982, s. 480–505

Kamil KROFTA, *O Balbínovi dějepisci*, Praha 1938

František KUČERA, *Tvarový vývoj štítu v renesanci a baroku*, in: Sborník příspěvků II. setkání genealogů heraldiků Ostrava 15.–16. 10. 1983, Ostrava 1984, s. 64–69

Jan P. KUČERA, Jiří RAK, *Bohuslav Balbín a jeho místo v české kultuře*, Praha 1983

František LEVÝ, *Dějiny královského města Rakovníka*, Rakovník 1896

- Václav LÍVA (ed.), *Berní rula 3. Pražská města*, Praha 1949
- Václav LÍVA, *Bouře nad Prahou aneb Švédové před Prahou a v Praze*, Praha 1948
- Václav LÍVA, *Obležení Prahy roku 1648*, Praha 1936
- Václav LÍVA, *Seznamy pražských novoměšťanů za léta 1618–1653*, Praha 1937
- Václav LÍVA, *Studie o Praze pobělohorské. III. Změny v domovním majetku a konfiskace*, in: Sborník příspěvků k dějinám hl. m. Prahy IX., Praha 1935
- Jan LOCH, *Heraldické památky kostela sv. Petra na Poříčí v Praze*, in: Heraldická ročenka 2006, s. 7–43, cit. s. 23–24
- Jan LOCH, *Náhrobníky a heraldické památky v basilice sv. Václava ve Staré Boleslavi*, Praha 2010
- Jaroslav MACEK, *950 let litoměřické kapituly*, Kostelní Vydří 2007
- Ferdinand MADĚRA, *Heraldické památky regionu Teplice*, Teplice 2001
- Martin MÁDL, *Kresba Stigmatizace sv. Františka z Assisi a Šternberská kaple v kostele pražských hybernů*, in: Alena VOLRÁBOVÁ (ed.), *Ars linearis II, Grafika a kresba českých zemí v evropských souvislostech*, Praha 2010, s. 58–65
- Jana MAREŠOVÁ (ed.), Václav Karel VENDL, *Edice nedokončeného soupisu uměleckých památek politického okresu pardubicko-holicko-přeloučského*, Praha 2007
- Antonín MARKUS, Josef PILNÁČEK, *Znamení a znaky nešlechticů*, in: Časopis rodopisné společnosti československé v Praze, roč. V., 1933, s. 28–35, 112 – 123.
- Petr MAŠEK, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory až do současnosti, I–II*, Praha 2008–2010
- Petr MAŤA, *Svět české aristokracie (1500–1700)*, Praha 2004
- Josef MEJTSKÝ, *Příspěvky k dějinám šlechty v Čechách s připojením rodopisu rytířů Nebeských z Vojkovic*, Praha 1901
- Karel MÜLLER, *Erbovní galerie těšínské šlechty, kdysi v těšínské sněmovně, nyní na frýdeckém zámku*, Český Těšín 2008
- Karel MÜLLER, *Erbovní „minigalerie“ Hofmannů z Grünbüchlu na zámku v Janovicích u Rýmařova*, in: Acta historica et museologica Universitatis Silesianae Opaviensis, 3/1997, Opava 1997, s. 110–114
- Karel MÜLLER, *Znaková tabula opavského městského soudu ze 17. a 18. století*, in: Časopis Slezského zemského muzea, série B, roč. XL, 1991, s. 148–162
- Karel MÜLLER, Tomáš PAVLÍK, *Chrudimská Novoměstská kašna*, Chrudim 2008

Karel NAVRÁTIL, *Osudy kostela, fary a školy u sv. nastala v Sterém Městě pražském*, Praha 1861

Věra NEJEDLÁ, *Příspěvek k dílu Jana Brokofa*, in: *Umění*, roč. XII, č. 1, Praha 1964, s. 1–28

Eduard NEUMANN, *Kostel sv. Václava na Zderaze*, Praha 1929

Jaromír NEUMANN a kol., *Karel Škréta 1610–1674*, Praha 1974

Petra NEVÍMOVÁ, *Cyklus nástěnných maleb na chodbách pražského Klementina*, in: Alena PAZDEROVÁ (ed.), *Pocta Josefu Kolmanovi. Sborník k životnímu jubileu*, Praha 2002, s. 214–227

David NOVOTNÝ, *Heraldické motivy v pohřebních kázáních raného novověku*, in: *Genealogické a heraldické listy* 1/2009, Praha 2009, s. 30–43

Jan OULÍK, *Donátoři Škrétova svatováclavského cyklu*, in: *Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference Karel Škréta 1610–1674, Doba a dílo, konané v Klášteře sv. Anežky České v Praze ve dnech 29. –31. 3. 2011 (v tisku)*

Petra OULÍKOVÁ, *Galerie světců před jezuitskou kolejí v Kutné Hoře a její donátoři*, in: *Jezuitská kolej v Kutné Hoře. Stavba – dějiny – umělecká výzdoba*, Kutná Hora 2011, s. 45–77

Ludmila OURODOVÁ-HRONKOVÁ, *Světecké obrazové cykly na jihu Čech, České Budějovice* 2011

Ottův slovník naučný I–XXVIII, Praha 1888–1909

Jan PAŘEZ, Hedvika KUCHAROVÁ, *Hyberní v Praze. Dějiny františkánské koleje Neposkrvněného početí Panny Marie v Praze (1629–1786)*, Praha 2001

Katrin PÁTROVÁ, *Stará Boleslav a její místo v českých církevních dějinách. Sv. Václav – kapitula – paládium*, Brandýs nad Labem - Stará Boleslav 2009

Jan PELANT, *Města a městečka západočeského kraje*, Plzeň 1984

Antonín PODLAHA, *Dějiny arcidiecéze pražské od konce století XVII. do počátku století XIX.*, díl I., Praha 1917

Antonín PODLAHA, *Posvátná místa Království Českého, Arcidiecéze pražská, I. Vikariát Českobrodský, Černokostelecký, Mnichovický a Prosecký*, Praha 1907

Antonín PODLAHA, *Series praepositorum, decanorum, archidiaconorum aliorumque praelatorum et canonicorum S. Metropolitanae ecclesiae Pragensis a primordii usque ad praesentia tempora*, Praeae 1912

Antonín PODLAHA, Eduard ŠITTLER, *Topographie des Historischen und Kunst-Denkmalen im Königreich Böhmen, XV. Der Politische Bezirk Kasrolinenthal*, Prag 1903

Emanuel POCHE a kol., *Umělecké památky Čech*, I–IV, Praha 1977–1982

Pavel R. POKORNÝ, *Heraldika jako mezioborová disciplína*, in: *Acta Universitatis Carolinae – Philosophica et historica* 1, Z pomocných věd historických XIII, 1996, s. 111–117

Pavel R. POKORNÝ, *Kapitoly z pražské heraldiky – Okna svatovítské katedrály*, in: *Heraldická ročenka* 2010, s. 70–72

Pavel R. POKORNÝ, *Kapitoly z pražské heraldiky – Z erbovní galerie na Pražském hradě*, in: *Heraldická ročenka* 2008

Pavel R. POKORNÝ, *Nově přijatý znak olomoucké kapituly*, in: *Heraldická ročenka* 1995

Pavel R. POKORNÝ, *Stav duchovní v Čechách*, in: *Heraldická ročenka* 2011, s. 56–57

Pavel R. POKORNÝ, *Zmizelé erbovní galerie*, in: *Heraldická ročenka* 1999–2000, s. 72–126, datace na s. 126.

Pavel R. POKORNÝ, *Zmizelá erbovní galerie II. Erbovní donátoři kaplí poutní cesty z Prahy do Lorety františkánského kláštera v Hájku u Unhoště*, in: *Heraldická ročenka* 2007, s. 35–44

Pavel R. POKORNÝ, *Znak pražského arcibiskupství*, in: *Heraldická ročenka* 1994

Pavel R. POKORNÝ, *Znaková galerie arcibiskupské kaple*, in: *Sborník prací k sedmdesátým narozeninám Dr. Karla Beránka*, Praha 1996, s. 156–171

Pavel R. POKORNÝ, *Znakový portál v Mladotově domě*, in: *Heraldická ročenka* 1983, s. 68–87

Justin V. PRÁŠEK, *Brandejs nad Labem, město, panství a okres*, I–III, Brandýs nad Labem 1908–1913

Pavel PREISS, *Italští umělci v Praze. Renesance, manýrismus, baroko*, Praha 1986

Roman Freiherr von PROCHÁZKA, *Genealogisches Handbuch erloschener böhmischer Herrenstandsfamilien*, Neustadt a. d. Aisch 1973

Zdeněk PROCHÁZKA, *Tachov město / Tachau Stadt, historicko-turistický průvodce č. 8*, Domažlice 2007

Václav PUMPRLA, *Soupis starých tisků ve fondech Státní vědecké knihovny v Olomouci I, 1501–1800*, sv. 7, P–Ř, Olomouc 1977

Johannes Baptista RIETSTAP, *Armorial Général, Precede D'un Dictionnaire Des Terms de Blason*, I.–II., ²Berlin 1934

Vladimír RIŠLINK, Ladislav JOUZA (eds.), *Baroko na Kolínsku I., Společnost a kultura v letech 1650–1730 (rané a vrcholné baroko)*, Kolín 2001

Jiří ROHÁČEK, *Epigrafika v památkové péči*, Praha 2007

Jiří ROHÁČEK, *Nápisy města Kutné Hory*, Praha 1996

Victor ROLLAND, Henri V. ROLLAND, *Illustrations to the Armorial Général by J.-B. Rietstap*, I–VI, 1903–1926

Jan ROYT, *Poutní místo Panny Marie Vítězné na Bílé Hoře*, Praha 1996

Jan ROYT, *Svatý Václav v umění 17. a 18. století*, Praha 1994

Antonín RYBIČKA, *Kněží chrudimští v XV.–XVII. století (Dodavky)*, in: Věstník královské české společnosti nauk, tř. filosoficko-historicko-filologická, roč. 1893, Praha 1894, s. 1–6

Antonín RYBIČKA, *O erbích, pečetech a znacích stavu kněžského v Čechách*, Praha 1862

Václav RYNEŠ, *Jesuitští spisovatelé ze starých českých rodů a jejich erby*, in: Erbovní knížka na rok 1940, s. 69–87

Vojtěch SÁDLO, *Kostel sv. Františka U křižovníků v Praze*, Praha 1941

August SEDLÁČEK, *Českomoravská heraldika, část zvláštní*, Praha 1925

August SEDLÁČEK, *Pýcha urozenosti a vývody u starých Čechův a Moravanův*, Praha 1914 (s dodatky v roce 1923)

Jan Nepomuk SEDLÁK (ed.), *Wenceslai Francisci Coelestini a Blumenberg: A. Autobiographia, B. Acta capitularia 1646–1674*, Pragae 1906

Vladimír J. SEDLÁK, *Vývoj komitivy lateránských palatinů*, in: Heraldika a genealogie, roč. XXI, č. 3. 1988, s. 161–186

Anna SKÝBOVÁ, *Gian Gastone Medici, poslední medicejský velkovévoda, a vydání české gramatiky v Praze*, in: Facta probant homines, Sborník příspěvků k životnímu jubileu prof. Dr. Zdeňky Hledíkové, Praha 1998, s. 431–439

František SKŘIVÁNEK, *Genealogie Miseronů z Lisonu*, in: Heraldika a genealogie 2/1982, s. 49–77

František SKŘIVÁNEK, Miroslav SKŘIVÁNEK, *Franchimontové z Frankenfeldu a jejich erby*, in: Heraldika 1/1981, roč. XIV., s. 8–30

Jan SOUKUP, *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém, XVIII. Politický okres pelhřimovský*, Praha 1903

František SRDÍNKO, *Stará Boleslav, nejstarší poutní místo v Čechách*, s. 1. (1880)

Lubomír SRŠEŇ, *Větší zemský soud v Čechách ve vyobrazeních 16. století*, in: Časopis Národního muzea – Historické muzeum, roč. CXLIV, čís. 3–4, 1975, s. 143–175

Dana STEHLÍKOVÁ (ed.), *Svatý Václav ochránce české země*, Praha 2008

Joseph STOCKLÖW, *Geschichte der Stadt Tachau mit teilweiser Berücksichtigung der Herschaft Tachau*, I–II, Tachau 1878

Lenka STOLÁROVÁ, Vít VLNAS (eds.), *Karel Škréta 1610–1674, Doba a dílo*, Praha 2010

Petr SVOBODNÝ, *Vlašský špitál na Malé Straně a jeho místo v péči o matku a dítě do josefínských reforem (1602–1789)*, in: *Documenta Pragensia* VII/1, Praha 1987, s. 113–134

Per SVOJANOVSKÝ, *Freska Fabiána Václava Harovníka v zámku ve Štěkni*, in: *Zprávy památkové péče*, roč. LVII, 3/1997, s. 79–82

Stanislav ŠPŮREK, CSsR, *Stará Boleslav, průvodce po jejích náboženských památkách*, Stará Boleslav 1938

Ivan ŠTOVÍČEK a kolektiv, *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti*, Praha 2002

František TISCHER, *Katalog jesuitského gymnasia v J. Hradci od založení až do sklonku 17. věku*, in: *Sborník historického kroužku. Časopis historický*, XXIII, Praha 1922, s. 65–71

Valentin URFUS, *Bohumír Daniel z Wunschwitz, genealog české šlechty v první polovině 18. století (K psychosociálnímu profilu barokní šlechty)*, in: Bronislav CHOCHOLÁČ, Jiří MALÍŘ (edd.), *Pocta Janu Janákovu, předsedovi Matice Moravské, profesoru Masarykovy univerzity věnují k sedmdesátinám jeho přátelé a žáci*, Brno 2002, s. 405–412

František VACEK, *Dějiny Bubenče, Dejvic, Šárky a okolí*, in: *Sborník příspěvků k dějinám hl. m. Prahy*, IV, Praha 1923

Štěpán VÁCHA, *Šlechtické kaple v kostele Panny Marie ve Staré Boleslavi. Oltářní výzdoba a fundace v 17. století*, in: *Umění/Art, Časopis Ústavu dějin umění*, roč. LVIII, 2010/1, s. 17–41

Leoš VAŠEK, Michal KONEČNÝ, *Erbovní galerie Dubských z Třebomyslic na zámku v Lysicích jako projev historismu a její genealogické zdůvodnění*, Brno 2006

Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem*, II, Kolín 1888

Pavel VLČEK (ed.), *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004

Pavel VLČEK, Ester HAVLOVÁ, *Praha 1610–1700. Kapitoly o architektuře raného baroka*, Praha 1998

Václav VOJTÍŠEK, *O vývoji metody diplomatické a jejích potřebách*, in: *Sborník historický* II, Praha 1954, s. 5–38

Jan Křtitel VOTKA, *Památky staroboleslavské čili prvotní vývoj a význam úcty svatováclavské v Čechách*, Praha 1879

Klára WOITSCHOVÁ, *Gottfried Daniel Wunschwitz, sběratel, heraldik a genealog*, Praha 2011

V(áclav) V(ladimír) ZELENÝ, *Tomáš Pešina z Čechorodu. Životopisná studie*, Praha 1894

Petra ZELENKOVÁ, *Návrhy znakových kalendářů od Martina Antonína Lublinského (1636–1690)*, in: Alena VOLRÁBOVÁ (ed.), *Ars linearis, Stará grafika a kresba Čech, Německa a Slezska v evropských souvislostech*, Praha 2009, s. 76–83

Čeněk ZÍBRT, Josef VOLF, *Bibliografie české historie*, V. díl, Praha 1912

František ZUMAN, *Staroboleslavské památky – jejich život. (Příspěvky k dějinám jejich výstavby, výzdoby a zařízení.)*, in: Časopis Společnosti přátel starožitností, roč. LV, Praha 1947, s. 116–140; roč. LVI, Praha 1948, číslo 1–2, s. 35–61, 89–104; roč. LVII, Praha 1949, s. 27–47

Jan ŽUPANIČ, *Losyové z Losinthalu*, in: Heraldická ročenka 1999–2000, s. 127–131

Jan ŽUPANIČ, Michal FIALA, *Praha 1648, Nobilitační listiny pro obránce pražských měst roku 1648*, Praha 2001

Intermetové zdroje

http://cs.wikipedia.org/wiki/Znakov%C3%A1_galerie (30. 5. 2012) – znaková galerie na Wikipedii

<http://www.malovanestropy.cz/nastmalba> a <http://www.zamekhradek.cz/zamekhradek/fr.asp?tab=zamekhradek&id=116&burl=&pt=FO> (30. 5. 2012) – znaky z Erbovního sálu v zámku Hrádek u Sušice

<http://www.bruderschaft-st-christoph.org/wappenbuecher> (20. 6. 2012) – Knihy bratrstva sv. Kryštofa na Arlberku

<http://www.refektar.cz/z-historie-kostela-a-klastera> (11. 6. 2012) – refektář kláštera dominikánů v Praze